

ΒΥΡΩΝ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΒΥΡΩΝΟΣ

III

ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΕΠΤΑΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΤΟΜΟΣ Β΄.

19

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Σωκράτους ὑπὸ Ἀλεφ. Fouille βιβλιοκρισία Θ. Καρούσου. — Μετάφρασις τοῦ περὶ χρησμῶν ἄρθρου τοῦ Βολτέρου ὑπὸ Χ. Καψάλη. — Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπὶ τοῦ δικαίου Κ. Ροίλου. — Περὶ τοῦ σχήματος καὶ μεγέθους τῆς γῆς ὑπὸ Δ. Κοκκίδου. — Πολιτικά Ῥωμαϊκὰ ἀρχαῖότητες ὑπὸ Ὁθ. I. Ρέντζου. — Περιεργὸν πρόβλημα ἀνοστοκισμοῦ Α. Κ. Bibliotheca Scientifica popular. βιβλιοκρισία ὑπὸ Δ. Ποταμιάνου. — Παυσανίας ὁ Κλεομβρότου τραγ. εἰς 5 μέρη ὑπὸ I. Μαργαρίτη. — Ποιήσεις: Σάλλω, ὑπὸ Φωτ. Α. Οἰκονομίδου. — Εἰς τὸν Λυκαβητὸν ὑπὸ Ε. Λαζαρε. — Δημοτικὰ ἄσματα: Ἡ Ἐλενίτσα. — Μία κλέψ ἀπὸ τὴν πόλιν. — Ἡ ἐξομολόγησις. — Ἡ Παναγιώτισσα. — Ὁ Πόντικας. — Τρία γινάτια. — Ἀλλήθεια. — Γόμος. — Παροιμίαι. — Λογοδοσία, ὑπὸ Δ. Ποταμιάνου.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «ΜΕΝΤΟΡΟΣ»

(Ὁδὸς Μενάνδρου ἀριθ. 2.)

4876

Παρακαλοῦνται οἱ ἐν Ἀθήναις κ. κ. Διευθυνταὶ τῶν Ἐφημερίδων καὶ Περιοδικῶν καὶ Ἐπιτροπῆς αὐτῶν ἐντός τοῦ εἰς τὴν ἑξῆς ἡμέρας τελευτήσαντος τοῦ Φυλλάδιου ἵνα ἀποστείλῃσιν τοὺς ἀναγκαζομένους αὐτῶν ἐπιτοκίους καὶ ἀποσταλῇ τὸ ὑπολειπόμενον μέρος.

Παρακαλοῦνται ὅσοι τῶν κ. κ. συνδρομητῶν ἠλλαξάν κατοικίαν, ἕπως δηλώσωσι τὴν νέαν αὐτῶν κατοικίαν εἰς τὸ Γραφεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς κείμενον παρὰ τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Θεοδώρων.

οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι εἶναι ἀναπόδραστος ἀποτέλεσμα τοῦ ἡμετέρου ὀργανισμοῦ καὶ τῶν ἐξωθεν ἐντυπώσεων. Ὅσα κίς ὑπό τινος ἐξωτερικοῦ ἀντικειμένου διατιθέμεθα ἠδέως ἢ ἀλγεινῶς, ἀνάγκη πᾶσα νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν πάθησιν ταύτην οἷα ἀποτελεῖται ἡμῖν δυνάμει τοῦ ὀργανισμοῦ μας οὐδὲ τὸ παράπαν δυνάμεθα κατὰ τὸ δοκοῦν νὰ τὴν ἐξουδετερώσωμεν, ἢ καὶ ν' ἀλλοιώσωμεν τὸ ποιὸν αὐτῆς· ἀλλ' εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς αἰσθητικῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ ἄλλοιους οὐδὲν ἐπισυντρέχει ἢ βούλῃσις· ὅπως δ' εἰπεῖν τὸ φαινόμενον τῆς αἰσθήσεως φέρει μεθ' ἑαυτοῦ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀνάγκης.

Οὐχ ἥττον δὲ ἀναγκαῖα καὶ ἀκούσια ἐξελέγχονται καὶ τὰ διανοητικὰ φαινόμενα. Ἡ διάνοια εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς ὑπέκει εἰς τοὺς κατ' ἀνάγκην ἐπιβαλλομένους αὐτῇ νόμους. οἷτινες ἀκαταμαχῆτως ἄγουσιν αὐτὴν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον τῆς. Καταναγκασμός τις ἐπικρατεῖ εἰς τὰς σκέψεις, τὰς κρίσεις καὶ τοὺς συλλογισμούς. Ἡ διάνοια δὲν δύναται κατὰ τὸ δοκοῦν νὰ κρίνῃ ὅτι τοιαῦτα τις πράξεις εἶναι ἀγαθῆ ἢ κακῆ, καλῆ ἢ αἰσχρά, δικαία ἢ ἀδικος. καὶ μὲν διάφοροι διάνοιαι ἢ ἡ αὐτὴ διάνοια κατὰ διαφόρους στιγμὰς ἐπάγει ἀντιθέτους κρίσεις περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, πολλάκις μάλιστα ἀπατάται, κρίνει τὸ ἀληθὲς ὡς ψεῦδες, τὸ ἀγαθὸν ὡς κακόν, τὸ καλὸν ὡς αἰσχρὸν, καὶ ἀνάπαλιν, ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν κρίνει τι ὡς τοιόνδε ἢ τοιόνδε, δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν κρίσιν τῆς, δὲν δύναται νὰ μὴ ὑποκύβῃ εἰς τοὺς λόγους τοὺς βίᾳ ἐπισπῶντας τὴν συγ. κατὰθεσίν τῆς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ προαιρεῖσθαι ὅπερ φαίνεται μᾶλλον ἀποτέλεσμα τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν βουλήσεως, ἀκριβέστερον ἐξεταζόμενον πείθει ἡμᾶς ἅπαν τούναντιόν. Ἡ προαίρεσις προϋποτίθησιν ὅτι ὑπῆρχον ἡμῖν λόγοι ὑπὲρ καὶ κατὰ, ὅτι ἐγνώσκομεν τούτους, καὶ ὅτι προειλόμεθα τοὺς

μὲν ἀντὶ τῶν δέ. Ἀλλ' εἴτε ἰδέαι, εἴτε πλάναι, εἴτε ἀλήθειαι εἰσὶν οἱ λόγοι οὗτοι τοῦτο εἶναι ἀδιάφορον, ἀρκεῖ μόνον νὰ γινώσκωμεν τίς ἢ ἐνταῦθα ἐνεργούσα δύναμις, ἢ γινώσκουσα τοὺς λόγους τούτους, ἢ κρίνουσα τοῦτον ἐκεῖνον αἰρετώτερον. Ἀλλὰ τίς ἄλλη δύναμις γινώσκει καὶ κρίνει εἰμὴ ἢ διάνοια; Ἡ διάνοια λοιπὸν προαιρεῖται. Ἀλλ' ἵνα προαιρηθῆται λόγους τινὰς ἀντ' ἄλλων, ἵνα κρίνῃ ὅτι ἐκεῖνοί εἰσιν αἰρετώτεροι δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ λάβῃ γνῶσιν τῶν διαφόρων τούτων λόγων, δέον καὶ νὰ τοὺς ἀντιπαραβάλῃ, νὰ τοὺς ἀντισταθμίσῃ, δέον νὰ διασκεφθῇ ἐπὶ τῶν λόγων τούτων, ἵνα συμπεράνῃ καὶ τῷ ὄντι ἢ προαίρεσις εἶναι ὀριστικὴ κρίσις, εἶναι συμπεράσμα. Τί δὲ εἶναι τὸ διασκεπτασθαι; οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ μετὰ δισταγμοῦ ἐξετάζειν, τὸ ἐκτιμᾶν τὴν σχετικὴν ἀξίαν τῶν διαφόρων λόγων, πλὴν ἄνευ τῆς ἐνεργείας ἐκείνης, ἥτις συνεπάγεται τὴν κρίσιν, τὴν πεποιθήσιν, τὴν αἴρεσιν. Ἀλλὰ τίς ἐξετάζει, τίς διστάζει, τίς κρίνει ὅτι ὀφείλει νὰ ἐπίσχη τὴν κρίσιν, ἵνα ὀρθότερον κρίνῃ; Βεβαίως ἢ διάνοια, αὐτὴ ἐκείνη ἢ δύναμις, ἥτις βραδύτερον σχηματίσασα διαφόρους προσωρινὰς κρίσεις ἀκυροῦταύτας, κρίνει ὅτι εἰσὶν ἥττον ἀληθεῖς, ἥττον λογικαὶ ἢ ἕτερα τίς ἢν ἐπιδοκιμάζουσα συμπεραίνει καὶ προαιρεῖται μετὰ τὴν διάσκεψιν. Ἐν τῇ διανοίᾳ λοιπὸν τελεῖται ἢ αὖτε προαίρεσις καὶ αἱ ἄλλαι ψυχολογικαὶ ἐργασίαι αἱ μετὰ ταύτης συνδυαζόμεναι. Ὅθεν ἢ διάσκεψις καὶ τὸ συμπεράσμα εἰσι γεγονότα ὅπως διανοητικὰ, ἐπομένως δὲ ἀκούσια.¹⁾

Ἀλλ' ἐὰν ἢ διάνοια κατὰ τὰς ἐνεργείας τῆς ὑπόκειται εἰς νόμους, ἐὰν μὴτε νὰ διασκεφθῶμεν, μὴτε νὰ κρίνωμεν μὴτε νὰ προτιμήσωμεν δυνάμεθα ἄλλως πως ἢ ὑπὸ τοῦ ὄρους ἐκεῖνος καθ' οὗς διανοούμεθα, ὑπὸ

(1) Ἱστορ. Φιλόσ. Κουζίνου τόμος Β'.

λείπεται τέλος πάντων νὰ ἐξετάσωμεν, ἀν εἴμεθα αὐτεξούσιοι εἰς τὰ θελήματα, ἀν ἢ βούλῃσις εἶναι δύνμις ἐλευθερά.

Καὶ πρῶτον παρατηρητέον, ὅτι ἐν τῷ πεπερασμένῳ τούτῳ κόσμῳ ἐν τῇ ἐκτενεῖ ταύτη σειρᾷ τῶν τε φυσικῶν καὶ ἠθικῶν γεγονότων, ἐπ' ἄλληλα συνεπιδράντων καὶ σχετιζομένων ὡς αἰτίων καὶ αἰτιατῶν, οὐδὲν τι ὑπάρχει μονῆρες καὶ ἐνυπόστατον οὐδὲν τι δύναται νὰ διαταράξῃ τὴν παγκόσμιον ταύτην ἀρμονίαν καὶ συνάφειαν. Δὲν θά ἦτο λοιπὸν μοναδικὴ ἐξαιρέσις τοῦ καθολικοῦ νόμου τῆς αἰτιότητος, τὸ αὐτεξούσιον ἢ ἢ ἐλευθερά βούλῃσις, ἢς τινος ἴδιον εἶναι, ὡς δυσχυρίζονται τινες τῶν ἰδεολόγων, νὰ θέλῃ ἄνευ λόγου, ἄνευ ἀφορμῆς, ἀλλὰ μόνον διότι θέλει, συνάμα δὲ νὰ ἔχη τὴν συναίσθησιν ὅτι δύναται νὰ θέλῃ τὸ ἐναντίον ἢ ὅ,τι θέλει. Ἀλλ' οὕτω πως ὀριζόμενον τὸ αὐτεξούσιον καθίσταται συνώνυμον πρὸς τὴν φρενοτροπίαν καὶ τὸ ἀλλόκοτον.

Πλὴν τοιαύτη δὲν εἶναι ἢ ἀνθρωπίνῃ βούλῃσις αὐστηρῶς ἐξεταζομένη· ἀπ' ἐναντίας δὲ εἶναι ἀείποτε σύμμετρος πρὸς τὴν γνῶσιν, πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, τὸ ἀγαθὸν φύσει ἐπιδιώκουσα καὶ ἀπαρεγκλίτως καθοδηγούμενη ὡς πρὸς τὰ μέσα τῆς ἐπιτυχίας του ὑπὸ τῶν τῆς διανοίας ἐπιταγῶν καὶ ὑπαγορεύσεων. Ὅθεν, ὅπως ἐκφραστικώτερον ἀπεικάσωμεν τὴν ἰδέαν μας, λέγομεν ὅτι ἢ βούλῃσις δὲν εἶναι εἰμὴ τὸ ἐκμαγεῖον τῆς διανοίας. Ἐν οὐδεμιᾷ δὲ ἄλλῃ περιπτώσει ἐφαίνεται διαυγέστερον ἢ ἐντελεῖς αὐτῇ ἐξάρτησις τῆς βουλήσεως ἐκ τῆς διανοίας, εἰμὴ ὅτε ὁ ἄνθρωπος αἰωρούμενος ὑπεράνω τῆς Χθαμαλῆς σφαίρας τοῦ ὁρμεμφύτου καὶ τῶν αἰσθητικῶν ὀρέξεων προδιόριζεται ὑπὸ τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ πεποιθήσεων, βούλεται τὸ γενικὸν ἀγαθὸν καὶ ἀκαθέκτως ῥέει πρὸς

τὴν ἰδέαν τοῦ καθήκοντος, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα. Εἰκότως οὖν καὶ ὁ Σωκράτης ἀνεύρισκε τὸν λόγον τῆς βουλή- ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ ἐθεώρει τὴν βούλῃσιν ὡς τῆς διανοίας ἐξάρτημα.

Ἀλλὰ δὲν δικαιούμεθα ἐκ τούτου νὰ ὑπολάβωμεν μοιροδόξον τὸν διδάσκαλον τοῦ Πλάτωνος, ὡς δῆθεν δογματίζοντα ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι αὐτεξούσιος κατὰ τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῆς λέξεως, ἀλλ' εἴτε τὰ ἀγαθὰ εἴτε τὰ φαῦλα πράττει, ἐλαύνεται ὑπὸ μοιραίας τινος ἀνάγκης, ἐνθ' οὐ μόνον αὐτὸς μάλιστα εἶπερ τις ἄλλος παρεῖχεν ἑαυτὸν πρότυπον ἀπαρκαίας, σωφροσύνης καὶ αὐταπαρνήσεως πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος, ἀλλὰ καὶ διετέλει ἐγγαράττων ταῖς ψυχαῖς τῶν νέων ἠθικὰ παραγγέλματα καὶ συνιστῶν αὐτοῖς ὡς τὸ κυριώτατον πάντων, τὴν περὶ τὴν ἐγκράτειαν ἀσκήσιν, ἐφ' ὅσον ὁ ἀκρατὴς καὶ ὁ φιλήδονος γίνεται δούλος τῶν αἰσθητικῶν ἀπολαύσεων, καὶ ἐνεκεν τούτων στερεῖται τοῦ μεγίστου καὶ καλλίστου ἀγαθοῦ, τῆς ἐλευθερίας, διότι ἢ ἐλευθερία συνίσταται εἰς τὸ πράττειν τὰ βέλτιστα, δὲν εἶναι ὅμως ἐλεύθερος ὁ ἐφ' ἑαυτοῦ ἔχων δεσπότας, οὐ μόνον κωλύοντας αὐτὸν νὰ πράττῃ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζοντας νὰ πράττῃ τὰ αἰσχίστα. (*)

Ὅθεν καὶ ἢ ὑπὸ τοῦ Συγγραφέως προαδιοριζομένη ἱεραρχικὴ ἀκολουθία τῶν τριῶν τούτων ἰδεῶν, τῆς σοφίας, τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς σωφροσύνης, διερμηνεύει πιστῶς τὴν Σωκρατικὴν διάνοιαν, ἐφ' ὅσον ἢ μὲν σοφία, ἦτοι ἢ Θεωρητικὴ ἐπιστήμη πηράγει τὴν ἐγκράτειαν, αὐτὴ δὲ τὴν σωφροσύνην, ἦτοι τὴν πρακτικὴν σοφίαν· Ὁ σοφὸς εἶναι ἐγκρατὴς, εἶναι κύριος ἑαυτοῦ· κύριος δ' ὢν ἑαυτοῦ εἶναι σώφρων, εἶναι ἐνάρετος· ἀλλ' εἶναι οὐχ' ἥττον σύμφωνον πρὸς τὴν Σω-

(*) Ἰέν. Ἀνάγ. IV, V.

κρατικήν διδασκαλίαν, ὅτι ἐὰν ἀφ' ἑνὸς ἡ σοφία παράγῃ τὴν ἐγκράτειαν, ἀφ' ἑτέρου ὁμοίως καὶ ἡ ἐγκράτεια ἐξ ὑπαμοιβῆς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὴν σοφίαν παράγουσα αὐτὴν· διότι ἡ περὶ τὴν ἐγκράτειαν ἀσκήσις, ἥτις εἶναι τῆς σοφίας ἀποτέλεσμα, καθίσταται καὶ αὐτὴ ἀπαραίτητος ὅρος πρὸς καταρτισμὸν ἐκείνης, καθάπερ τοῦτο γίνεται δῆλον ἐκ τινος περικοπῆς τῶν Ἀπομνημονευμάτων (*)

Μετὰ δὲ τὴν λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῆς Σωκρατικῆς θεωρίας περὶ τῆς βουλήσεως διατυποῦνται ὡς ἐφεξῆς τὰ κεφαλαιωδέστερα ταύτης πορίσματα.

Πᾶς ἄνθρωπος ἀναγκάως βούλεται τὸ μέγιστον αὐτοῦ ἀγαθόν, ἢ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ εὐδαιμονίαν, ὡς γενικὸν τέλος τῶν αὐτοῦ πράξεων.

Μεταξὺ τῶν ἰδιαιτέρων μέσων αἰείποτε προαιρεῖται ἄτινα νομίζει ὅτι συντείνουσι πρὸς τὸ μέγιστον αὐτοῦ ἀγαθόν.

Ἄλλὰ τὸ μέγιστον αὐτοῦ ἀγαθόν εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ ἀγαθόν, τὸ καθόλου ἀγαθόν.

Ἐὰν ἄρα οἱ ἄνθρωποι γινώσκωσι τὸ καθόλου ἀγαθόν καὶ τὴν ταυτότητα αὐτοῦ μετὰ τῆς εὐδαιμονίας των, ἀναγκάως προαιρεῦνται τὰ μέσα τῆς ἐπιτυχίας του, καὶ εἰσὶν ἀγαθοί.

Ἡ δικαιοσύνη ἄρα καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ εἰσὶν ἀπλῶς, ἐπιστήμαι· ὅταν δὲ πράττῃ τις τὸ πονηρὸν τὸ πράττει, διότι τὸ νομίζει ἀγαθὸν εἰς ἑαυτὸν, ὅπερ ἐστὶ πλάνη. Ἀφαιρέσον τὴν πλάνην ταύτην τῆς διανοίας καὶ ἰδοὺ ἀφαιρεῖς καὶ αὐτὸ τὸ πλημμέλημα.

(*) Ἐνοφ. Ἀπομ. IV, V. «Τοῖς ἐγκρατέσι μένοισι ἕξεσι σκοπεῖν τὰ κράτιστα τῶν πραγμάτων καὶ ἔργων καὶ λόγῳ διαλέγοντας κατὰ γένη γίνεσθαι ἄνδρας ἀρίστους καὶ ἡγεμονικωτάτους καὶ διαλεκτικωτάτους» (τὸ δὲ διαλεκτικωτάτους ἐν τῇ Σωκρατικῇ φιλοσοφίᾳ ἐστὶ ταυτοσημον τῷ σοφωτάτους).

Ἡ ἐλευθερία συνίσταται εἰς τὸ ἄρχειν ἑαυτοῦ· τότε δὲ μόνον ἄρχει τις ἑαυτοῦ, ὅταν ἐνεργῇ συνωδᾷ πρὸς τὸν λόγον, ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶναι ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς· τὸ νὰ ἦναι τις λοιπὸν ἐλεύθερος σημαίνει τὸ νὰ ἦναι λογικός, τὸ νὰ ἦναι σοφός, τὸ νὰ γινώσκῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀπροσπαιστώως νὰ τείνῃ πρὸς αὐτό. Ὅθεν ἡ ἐλευθερία εἶναι ἡ αὐτὴ μετὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀρετῆς· σοφός καὶ ἐγκρατής. Ὁ τὸ πονηρὸν πράττων νομίζει μὲν ὅτι εἶναι ἐλεύθερος, ἀλλ' ὑπέκει εἰς τὸ πάθος, ὑφίσταται διανοητικὴν ἀπάτην καὶ δὲν κατέχει τὴν ἔλλογον αὐτοῦ φύσιν, εἶναι δοῦλος.

Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς διεξερχόμενος κατόπιν καὶ ἄλλην τινὰ συναφῆ πρὸς τὴν ἤδη ἐκτεθεῖσαν θεωρίαν τοῦ Σωκράτους, ἀνεκλίττει πᾶν δεξιῶς τὴν σημασίαν καὶ τὸν σκοπὸν ταύτης, ἥτις ἄλλως ἐξ ἐπιπολῆς θεωροῦμένη ἐνδέχεται νὰ ἐκληφθῇ ὡς παραδοξολογία καὶ σόφισμα. Ὑπόκειται λόγος περὶ τοῦ πολυβυλλήτου ἐκείνου δόγματος τοῦ Σωκράτους καθ' ὃ ὁ ἐκουσίως καὶ ἐν ἐπιγνώσει ἐξαπατῶν τὸν φίλον του εἶναι δικαιοτέρος ἢ ὁ ἀκουσίως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ· καὶ διὰ τί τοῦτο; διότι ὁ μὲν, λέγει κατέχει τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου, ὁ δὲ οὐ. Καθάπερ δὲ γραμματικώτερον ἀποκαλοῦμεν τὸν ἐκουσίως κακῶς γράφοντα καὶ ἀναγινώσκοντα ἢ τὸν ἀκουσίως ταῦτα πράττοντα, διότι ὁ μὲν ὅπου ἂν θέλῃ, δύναται καὶ ὀρθῶς νὰ διεξάγῃ αὐτὰ, ἐνῶ ὁ ἕτερος καὶ θέλων δὲν δύναται· οὕτω καὶ ὁ ἐν ἐπιγνώσει ἀπατῶν καὶ ψευδόμενος γινώσκει τὰ δίκαια καὶ ἀληθῆ, ἐνῶ ὁ ἄκων ταῦτα ποιῶν τὰ ἀγνοεῖ. Ἄλλὰ καθάπερ ὁ γινώσκων τὰ γράμματα εἶναι γραμματικώτερος τοῦ μὴ γινώσκοντος αὐτὰ, οὕτω καὶ ὁ τὰ δίκαια γινώσκων εἶναι δικαιοτέρος τοῦ ἀγνοοῦντος αὐτὰ.

Τούτων τεθέντων, ὁ συγγραφεὺς προτείνει τὸ δίλημμα τοῦτο· δυοῖν θάτερον διὰ τῆς θεωρίας ταύτης ὁ Σωκράτης ἢ ἀναι-

τὴν προηγουμένην διδασκαλίαν του, καθ' ἣν ὁ τὰ δίκαια ἐπιστάμενος ἀνάγκη νὰ πράττῃ αὐτὰ, οὐδὲ δύναται νὰ πράττῃ τὰ ἐναντία, ἔνεκεν τῆς ταυτότητος τῆς θεωρίας μετὰ τῆς πράξεως τῆς ἐπιστήμης μετὰ τῆς ἀρετῆς, ἢ ἀναιρεῖ τὸ κοινῇ παρὰ τῶν πολλῶν δοξαζόμενον, ὅτι δύναται τις νὰ ἦναι ἐκὼν ἄδικος, ὅτι δύναται νὰ πράττῃ τὸ ἐναντίον ἢ ὅ,τι ἐπίσταται. Μέσος ὅρος δὲν ὑπάρχει, ἢ σπουδάζων ὁ Σωκράτης παραδέχεται ψεῦδος καὶ ἀδίκημα ἐκούσιον, ἀλλὰ τότε ἀπαρνείται τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀρχὴν, τὴν ταυτότητα τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ, ἢ ἂν ἐμμένῃ εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ὅτι ὁ ἐπιστάμενος τὸ δίκαιον εἶναι καὶ δίκαιος, ἔπεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀδικία δὲν δύναται νὰ διαπραχθῇ ἐκουσίως καὶ ἐν ἐπιγνώσει· διότι τότε θὰ ἦτο ἀντίφασις, διότι ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος θὰ ἠπίστατο τὸ δίκαιον, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην θὰ ἦτο δίκαιος, καὶ ὅμως ἐνταυτῷ θὰ ἦτον ἄδικος. Ἄλλὰ τὸ νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἀναιρεῖ αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦτο εἶναι πάντῃ ἀνυπόστατον, ἐνῶ αὐτὸς διὰ μακρῶν ἀπέδειξε τὴν ἀπόλυτον ταυτότητα τῆς δικαιοσύνης, καθόλου δὲ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης. Τί λοιπὸν ὑπολείπεται; ὅτι διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς ἀναιρεῖ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν, καθ' ἣν δύναται τις νὰ πράξῃ ἐκὼν καὶ ἐν ἐπιγνώσει τὸ πονηρὸν Ἄλλὰ κατὰ τὸν Σωκράτη, ἐὰν τοιαύτη ἀρχὴ γένηται παραδεκτὴ, θὰ καταλήξωμεν εἰς τοῦτο τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ ἐν ἐπιγνώσει ἀδικῶν εἶναι καλῆτερος ἢ ὁ ἐν ἀγνοίᾳ· διότι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις καίπερ γινώσκων τὸ δίκαιον οὐχ ἦτον ὅμως τὸ παραβιάζει εἰς τὴν πράξιν (ὑπόθεσις ἣν ὁ Σωκράτης δὲν παραδέχεται) δύναται μόνος αὐτὸς καὶ νὰ τὸ πράξῃ ἀσφαλῶς, ὅταν θέλῃ· εἶναι ἄρα ἐντελέστερος ἢ ὁ ἐν ἀγνοίᾳ ἀδικῶν. Ὁ τελευταῖος οὗτος εἶναι εἰς χεῖρονα κατάστασιν, ἀφίσταται ἔτι μᾶλλον τοῦ δι-

καίου καθάπερ ὁ ἐν ἀγνοίᾳ ἀμαρτάνων περὶ τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν, ἀφίσταται τῆς Γραμματικῆς ἔτι μᾶλλον ἢ ὁ ἐν ἐπιγνώσει ἀμαρτάνων. Ὁ πρῶτος τούλάχιστον γινώσκει τὸ δίκαιον καὶ δύναται νὰ τὸ πράξῃ. Ἐὰν δὲ ἀντεῖπῃ τις, ἀλλ' ὅμως δὲν τὸ πράττει, Ναι, ἀπαντᾷ ὁ Σωκράτης, τοῦτο συμβαίνει, διότι ἔχει εἰσέτι δόσιν τινὰ πλάνης, διότι ἡ διάνοιά του περιβάλλεται εἰσέτι ἀχλὺν τινὰ ἀμαθείας, διότι ἐν πράγματι δὲν γινώσκει τὸ δίκαιον. Ἐὰν ἐντελῶς τὸ ἐγίνωσκε κατὰ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν καλλονὴν καὶ χρῆσιν, θὰ ἐνήργει κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις του, ὑποθεθέντος λοιπὸν, ὅτι ἀδικεῖ τις ἐκὼν, ἔπεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὅστις ἀδικεῖ ἐκὼν εἶναι καλῆτερος εἶναι δικαιοτέρος ἢ ὅστις ἀδικεῖ ἄκων, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον, ἄτοπος ἄρα καὶ ἡ ὑπόθεσις· ἐπομένως δὲ ἐμμέσως ἀποδεικνύεται ἡ Σωκρατικὴ ἀρχὴ, οὐδεὶς ἐκὼν κακός.

Μετὰ δὲ τὴν θεωρίαν τῆς Βουλῆσεως ὁ Συγγραφεὺς πραγματευόμενος ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ περὶ τῆς Σωκρατικῆς Ἠθικῆς, κατὰ πρῶτον ἀναλαμβάνει αὐτὴς τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ προηγουμένου βιβλίου ἐκτεθεῖσαν θεωρίαν περὶ τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν διέλαβε καθόλου περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ καὶ εἰδικώτερον τί ὁ Σωκράτης ἐθεώρει ὡς τὸ ἄκρον ἀγαθόν διὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς τί αὐτὸ κατ' οὐσίαν συνίσταται.

Ἀρχεται οὖν ἀποκρούων τὴν γνώμην τῶν διατεινομένων ἐπὶ τῇ βάσει χωρίων τινῶν τῶν ἀπομνημονευμάτων καὶ τῶν πλατωνικῶν διαλόγων (*), ὅτι ὁ Σωκράτης ἔθεσε τὸ ἀγαθὸν ἂν οὐχὶ εἰς τὴν παραυτίκα ἡδονὴν, τούλάχιστον εἰς ὑπολογισμόν τινά, δι' οὗ χαλιναγωγεῖται μὲν καὶ κυριεύεται ἡ ἡδονή, ἀλλ' ἐπὶ σκοπῷ ἵνα καταστή ζωηροτέρα καὶ

(*) Ἀπομ. IV 5. Πλατ. Πρωταγ. Παρ. ἀνωτέρω σελ. 40. Ἀπομ. III, IX, 44.

ἀσφαλεστέρα. Εἰς τούτους δὲ ἀντιτάσσει ὅτι, κατὰ μὲν τὸν Ξενοφῶντα ὁ Σωκράτης ἀπεκάλει τὴν σοφίαν τὸ μέγιστον ἀγαθόν, κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλην, ὡς εἶναι τέλος τὸ γινώσκειν τὴν ἀρετὴν ἐπομένως δὲ ὅτι ἐν τῷ ἀγαθῷ ἄλλο τι δὲν διεώρα εἰμὴ τὸ ἔλλογον ὅτι εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ ἀγαθὸν εἶναι ὁ λόγος ὁ τὰ πάντα δεσπόζων, ὁ τὸ ἀληθὲς γινώσκων, κατὰ συνέπειαν δὲ ἢ ἐπιστήμη.

Ἄλλ' ἐὰν τὸ ἄκρον ἀγαθὸν εἶναι ἢ ἐπιστήμη, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου, ἐπιπροσθέτει ὁ Συγγραφεὺς, ὅτι ὁ Σωκράτης ἀποκλείει τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, τούναντίον ἢ διδασκαλία αὐτοῦ περιλαμβάνει ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ὀρισμῷ τρία τινὰ, τὴν ἐπιστήμην ὡς ἀρχὴν, τὴν ἀρετὴν ὡς ἄμεσον συνέπειαν, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ὡς τελικὴν.

Πλὴν ὀρμώμενος ἐκ τῆς ἤδη προμνημονυθείσης διαστολῆς, ἣν ὁ Σωκράτης ποιεῖται μεταξὺ τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς εὐπραξίας (2) ἐκφέρει ἴδιον σύστημα θεωριῶν δῆθεν ὡς ἀποκύημα αὐτῆς τῆς Σωκρατικῆς διανοίας.

«Τὸ ὄντως ἀγαθόν, λέγει, κατὰ τὸν Σωκράτη δὲν εἶναι τι ἐπίσασκτον, τυχαῖον καὶ ἄστατον, ἀλλὰ παράγει αὐτὸ ἑαυτὸ, ἔχον ἑαυτοῦ συνείδησιν, ἐπομένως δὲ φέρει τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀπολύτου. Ἄλλὰ τί εἶναι ἀγαθὸν παθητικόν, ἐπίσασκτον, ὅπερ ἢ ψυχὴ οἰοεὶ ὑφίσταται; εἶναι ἄρα γε τοῦτο ὄντως ἀγαθὸν αὐτῆς τῆς ψυχῆς; Οὐχί, διότι εἶναι πάντοτε διακεκριμένον αὐτῆς ταύτης, ἀνεξάρτητον, ὅπερ δὲν παύει τοῦ νὰ ἦναι ἐξωτερικόν καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἢ ψυχὴ τὸ αἰσθάνεται. Εἶναι ἄρα γε ἄξιον νὰ καλῆται ἄκρον ἀγαθόν καὶ τέλος ἔσχατον, ἢ τυχαία αὕτη ἡδονή, ἣν ἀπολαύομεν, ἐνῶ οὔτε τὴν προέγνομεν, οὔτε τὴν ἠθελησάμεν, οὔτε τὴν παρηγάγομεν, οὔτε κατέστημεν αὐτῆς ἄξιοι; Τὸ ἀ-

γαθὸν τοῦτο δὲν εἶναι ἐμὸν, δὲν εἶναι ἐμὴ ἔννοια, ἐμὸν ἔργον, δὲν εἶναι ἐγὼ αὐτός. Ἄπ' ἐναντίας δὲ τὸ ὄντως ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸ ἀγαθόν· ἀνήκει εἰς ἑαυτὸ ὁδῶν αὐτὸ ἑαυτὸ παρήγαγεν. Ἔχει κοινὸν μετὰ τῆς ἐπιστήμης τὸ αὐθόρμητον, μετ' ἢς συγγέεται. Ἡ ψυχὴ, καθάπερ γεννᾷ τὴν νιδίαν αὐτῆς ἐπιστήμην διὰ τῆς μαιευτικῆς, οὕτω γεννᾷ καὶ τὴν αὐτῆς εὐδαιμονίαν. Ἡ τοιοῦτον εἶναι τὸ ἰδανικόν τοῦ Σωκράτους. Πῶς δὲ ἄλλος ἄνθρωπος θὰ πραγματεύσῃ τὸ ἰδανικόν τοῦτο τοῦ τελείου ἀγαθοῦ, εἰμὴ κατιστῶν αὐτὸς ἑαυτὸν εὐδαίμονα διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς ἐπιστήμης του; Ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποστῇ τὴν εὐτυχίαν, θὰ περιποιήσῃ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἀγαθόν. Ἐκτοτε τὸ ἀγαθὸν θὰ καθοδρεύῃ ἐν τῷ βάθει τῆς νιδίας αὐτοῦ ὑπάρξεως, ἐν τῇ ἐνεργείᾳ καὶ τῆς διανοίας αὐτοῦ, ἢ μάλλον εἰπεῖν τὸ ἀγαθὸν τοῦτο θὰ συνταυτισθῇ μετ' αὐτοῦ».

«Ἡ εὐδαιμονία λοιπὸν ἔχει τὴν πηγὴν ἢ τῆς ἐν τῷ λόγῳ, οὐδαμῶς δ' ἐν τῇ αἰσθητικῇ ἡδονῇ, ἢ ἐν τῷ πλούτῳ ἢ τοῖς ἐξωτερικοῖς ἀγαθοῖς.

Πλὴν ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἐντείνῃ ὁ Συγγραφεὺς διὰ τῆς εὐφραδειας τοῦ λόγου νὰ καταδείξῃ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Σωκράτους ἀγνήν ἀπὸ πάσης ἐγωϊστικῆς ἀρχῆς, ἀπὸ παντὸς ὑπολογισμοῦ προσωπικοῦ συμφέροντος, ὁσονδήποτε καὶ ἂν βασιανίζῃ τὴν ἔννοιαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς μαρτυρίαν ἐπαγομένων ῥήσεων, σαφῶς καὶ ἀνεκδοκίμως προκύπτει ἐκ τῆς μετ' ἐπιστασίας μελέτης τῶν δογμάτων τῆς Σωκρατικῆς Ἠθικῆς ὅτι τελικὸς ταύτης σκοπὸς δὲν εἶναι ἢ τοῦ λόγου ἐνέργεια, ἢ ἀρετὴ αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη ἀλλὰ τὸ εὖ ζῆν λαμβανόμενον, κατὰ τὴν εὐγενεστέραν αὐτοῦ ἔννοιαν, πρὸς ὃ χρησιμεύει ὡς μέσον ἢ ἐπιστήμη καὶ ἢ τῆς ἀρετῆς ἐνάσκησης. Ὅθεν ὁσάκις προτίθεται ὁ Σωκράτης νὰ προσδιορίσῃ τὸ τέλος, τὸ οὐ-

ἐνεκα ἀρετῆς τινος καὶ ἠθικῆς πράξεως, φέρει λόγους ἐμπειρικούς καὶ ὑπολογισμούς ἰδιωφελείας. Οὕτω π. χ. ἐν τοῖς Ξενοφωντείοις Ἀπομνημονεύμασιν ἕκαστον σχεδὸν τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ παραγγελεμάτων αἰτιολογεῖ διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς προσωπικῆς ὠφελείας, τῆς χρησιμότητος. Συνιστᾷ τὴν ἐγκράτειαν, διότι ὁ ἐγκρατὴς ζῆ ἡδίων ἢ ὁ ἀκρατὴς, 1 συνιστᾷ τὴν μετριοφροσύνην, διότι ἡ ἀλαζονεία περιποιεῖ βλάβην καὶ αἰσχος, 2 ἐπαινεῖ τὴν φιλίαν, διότι ὁ πιστὸς φίλος παρέχει μεγάλας ὠφελείας, 3 ὑπαγορεύει ὅτι ἔχει καθήκον ὁ πολίτης νὰ συμμετέχῃ τῶν κοινῶν πραγμάτων, διότι ἐκ τῆς εὐεξίας τοῦ ὄλου ὠφελεῖται καὶ ἕκαστον τῶν μελῶν αὐτοῦ 4 καθόλου δὲ ἐκτιμᾷ τὴν ἀρετὴν ἐνεκεν τῆς ἐκ ταύτης προσγινομένης τιμῆς καὶ εὐδοξίας παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις. Ἄλλ' εἰς τί συνίσταται ἢ ὄντως ἠθικότης τῆς πράξεως; τί εἶναι ἢ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καθήκοντος; εἶναι νόμος ἀπόλυτος τοῦ ἠθικοῦ λόγου, ὅστις ὑποχρεοῖ τὸν ἄνθρωπον νὰ θέλῃ καὶ νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθὸν ἐνεκεν αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλ' οὐχί ἐνεκεν τῆς ἐκ τούτου προσποριζομένης ὠφελείας. Δεδόσθω ὅτι τὸ ὠφέλιμον εἶναι ἀναπόσπαστος τοῦ ἀγαθοῦ συνέπεια, ἀλλ' ἢ ἀρετὴ εἶναι ὑποχρεωτικὴ οὐχί ἐνεκεν τῆς ἐκ ταύτης προσγινομένης χρησιμότητος, ἀλλ' αὕτη καθ' ἑαυτήν. Ἴνα δὲ καὶ διὰ παραδείγματος γένηται δῆλον ὅτι ἢ ἀρετὴ δὲν ἐρεῖδεται ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ συμφέροντος, ὑποθεθῆσθω ἀνὴρ χρηστὸς, εἰς ὃν ἢ ἀρετὴ του ἐπάγεται ὀλεθρον ἀντὶ ὠφελείας, ὑποθεθῆσθω ὅτι οὐδὲν μετ' αὐταπαρνήσεως ἐκχεῖ τὸ αἷμα του ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ὑπὲρ τοῦ δικαίου· ἂν λοιπὸν ἢ ἀρετὴ ἢ ὠφέλιμος, ὁ τοιοῦτος ἀ-

1 Ἀπομ. 1, 5, 6. 11. 1, 1 καὶ ἐφ. IV, 5 9.

2 Ἀυτόθι, 1 7.

3 Ἀυτόθι, 11, 4, 5 ἢ ἐφ. 11, 6, 21 καὶ ἐφ.

4 Ἀυτόθι, 111. 7, 9. — 11, 1, 14.

νὴρ εἶναι σκαιὸς, καὶ ὁ ὑπὲρ αὐτοῦ θαυμασμός τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι παράλογος· ἀλλ' ὅμως ἢ σκαιότης αὕτη καὶ ὁ παραλογισμὸς εἰσι γεγονότα ἀναντίρρητα, περιτράνω ἀποδεικνύοντα, ὅτι ἢ ἀνθρωπίνῃ διάνοια διαστῆλκει τὴν τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀρετῆς ἔννοιαν τῆς τοῦ ὠφελίμου, τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς εὐδαιμονίας. Ἀλλὰ τοιαῦτα ἠθικὰ ἰδέα κατὰ τὴν τοῦ Σωκράτους ἐποχὴν εἰσέτι ἄωροι, οὐδὲ ἡδύνατο ἢ ἠθικὴ ἐπιστήμη νὰ προβῇ ἐπὶ τοσοῦτον βαθμὸν πνευματικῆς ἀποκαθάρσεως, ἂν μὴ προηγουμένως ἐνεβαπτίζετο ἐν τῇ κολυμβήτρᾳ τοῦ χριστιανικοῦ θρησκευματος.

Οὕτω δ' ἐρμηνεύσας ὁ Συγγραφεὺς τὴν Σωκρατικὴν θεωρίαν περὶ τοῦ κατ' ἀνθρώπον ἄκρου ἀγαθοῦ, ἐπερωτᾷ, ἂν ὁ Σωκράτης συνέλαβεν ὑπερτάτην τινὰ ἀρχὴν τοῦ ἀγαθοῦ, ὑπερτέραν τοῦ ἀνθρώπου, ἂν συνῆψε τὸν ἠθικὸν νόμον μετὰ τινος θείας ἀρχῆς. Εἰς τοῦτο δὲ τὸ ἐρώτημα ἀπαντᾷ καταφατικῶς, τεκμαιρόμενος ἐκ τῆς ἀδιστακτοῦ πεποιθήσεως, μετ' ἢς ἐδογματίζετο περὶ τῆς τῶν ὄντων σκοπιμότητος, ὅτι θὰ ἀνεχαιρετίζετο ἐν τῷ μέσῳ τῆς πορείας αὐτοῦ ἂν ἔθετο τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ ὑπέρτατον ἀγαθὸν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ἀγαθῷ. Ὅθεν ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης τῶν μέσων πρὸς τὸν σκοπὸν, ἔγνω, ὅτι καθάπερ ὁ νοῦς ὁ τὸν ἄνθρωπον διευθύνων μεταδιώκει τὸ βέλτιστον, οὕτω καὶ ὁ τὸν κόσμον διέπων νοῦς μεταδιώκει παντοῦ καὶ πάντοτε τὸ βέλτιστον, κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρων, ὅτι ὁ μὲν ὑπόκειται εἰς ἀπάτην, ὁ δὲ εἶναι ἀλάνθαστος. Ἡ ἀρετὴ δὲ εἶναι ἀπομίμησις τῆς θείας ἐνεργείας. Ἐκ τινῶν δὲ ῥήσεων τῆς δεκάεσσε δισπαρμένων ἐν τοῖς τοῦ Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύμασι συμπεραίνει, ὅτι ἐν πράγματι ὁ Σωκράτης μείλιαν ποιεῖται τῆς ἀρετῆς ὡς μοίρας τοῦ θεοῦ, διότι θεωρεῖ ὡς τὴν ἐλευθέραν τοῦ λόγου ἀνάπτυξιν, ὅς-

τις είναι, κατ' αὐτόν, τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θεῖον. Τὴν ἀρετὴν λοιπὸν ἢ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ λατρείαν δὲν ἀφώριζεν ἀπὸ τῆς εὐσεβείας ἢ τῆς τοῦ Θεοῦ λατρείας. Ἐντεῦθεν οὖν ὁ Συγγραφεὺς λαμβάνων τὸ ἐνδόξιμον προχωρεῖ ἀπὸ τοῦ ἠθικοῦ εἰς τὸν θεῖον νόμον, ἥτοι εἰς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ συστάσαν τάξιν τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν τῶν μέσων καὶ τῶν σκοπῶν. Ταύτην δὲ τὴν τάξιν, τὴν νοητὴν διανομὴν σημαίνει ἡ λέξις *κόσμος* (παρὰ τὸ *κόσμη*) κατὰ τὴν ὑψηλοτέραν αὐτῆς ἔννοιαν, καθ' ἣν ἐχρήσατο αὐτὴν ὁ Σωκράτης ἀντιτάσσων τὸν μεταβλητὸν καὶ συνθεματικὸν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρωπίνου νόμου πρὸς τὸν ἀμετάβλητον καὶ ἀναγκαῖον τοῦ θεῖου νόμου· ὧν ὁ μὲν καλεῖται *νόμος γραπτὸς*, ὁ δὲ *ἀγραφος* ὅστις εἶναι ἐγκραταγμένον ἐν τῇ κοινῇ τῶν ἀνθρώπων συνειδήσει ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ χρόνῳ, οἷον τὸ σέβειν τοὺς Θεοὺς, τὸ τιμᾶν τοὺς γονεῖς.

Βεβαίως ἡ τοῦ ἀγράφου νόμου ἀποκάλυψις δὲν ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Σωκράτην ἐφ' ὅσον ἀνέκαθεν ἐξεδηλώθη παρ' Ἑλλήσιν ἢ πίστις εἰς τὴν τοῦ ἀγράφου νόμου θεῖαν ιδιότητα.

Οὕτω π. χ. ἐν τῇ Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλέους ἀπαντῶνται οἱ ὠραῖοι ἐκεῖνοι στίχοι (στ. 452) ἐν οἷς ἡ Ἀντιγόνη ἀπολογουμένη διότι ἠθέτησε τὰς διαταγὰς τοῦ Κρέοντος ἐπικαλεῖται τὰ ἀγραφα τῶν θεῶν νόμιμα.¹⁾ Ἄλλ' ὅ, τι κατ' ἐξοχὴν ἀνήκει εἰς τὸν Σωκράτη, κατὰ τὴν ὀρθὴν τοῦ κ. Fouillée παρατήρησιν, εἶναι ὅτι εἰσέδυσεν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἔννοιαν τοῦ ἀγράφου νόμου

(1) Οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον ψόμην τὰ σα κηρύγμαθ' ὥστ' ἀγραφα κ' ἀσφαλῆ θεῶν νόμιμα δύνασθαι θνητὸν ὄνθ' ὑπερδραμεῖν οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθὲς ἄλλ' ἀείποτε ζῆ ταῦτα, κούδεισ οἷδε ἐξ ἴσου φάνη.

καταδείξας ὅτι οἱ ὑπὸ τῶν θεῶν κείμενοι νόμοι συνεπάγονται τὴν ἰδίαν αὐτῶν κύρωσιν, ἢ ποινὴ εἶναι φυσικὴ καὶ ἀναπόδραστος τῆς παραβιάσεως συνέπεια, ἐνῶ τοὺς ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νόμους ἐνιοὶ παραβαίνοντες διαφεύγουσι τὴν ποινὴν, εἴτε λανθάνοντες, εἴτε διὰ τῆς βίας. Ἡ κύρωσις καὶ ὁ νόμος δὲν εἶναι ἐν ταῖς θεαῖς διατάξεις, ὡς ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις, δύο τινὰ ἀπ' ἀλλήλων διεξευγμένα, ἀλλ' ἡ αὐτὴ δύναμις καὶ διατάττει καὶ κυροῖ. Οὗτος δὲ εἶναι χαρακτήρ ὄντως θεῖος· διότι τὸ νὰ ἔχωσιν αὐτοὶ οἱ νόμοι τῆς τιμωρίας εἰς τοὺς παραβαίνοντας, τοῦτο ἀναντιρρήτως εἶναι ἔργον βελτίονος ἢ κατ' ἀνθρώπον.

Ἐπιπλέον ὁ συγγραφεὺς διὰ τῆς μεταφυσικῆς αὐτοῦ λεπτονοίας μεταρσιούται πολλάκις πολλῶ ὑψηλότερον τῆς σφαίρας τῶν Σωκρατικῶν θεωριῶν, τοῦτο καὶ πάλιν ἐπιβεβαιουται ὑπὸ τῆς παρὰ πόδας περικοπῆς δι' ἧς περαίνει τὸ περὶ ἀγράφων νόμων διαλαμβάνον κεφάλαιον.

«Αἱ ῥήσεις αὐταί, λέγει ἐννοῶν τὰς ἐκ τοῦ διαλόγου τοῦ Σωκράτους μετὰ τοῦ Ἰππίου ἐρανισθείσας² περιέχουσι τὸν σπέρρον πτῶν βαθυτάτων θεωριῶν... Τὴν ἐπίλυσιν τῆς μεταξὺ τοῦ νόμου καὶ τῆς φύσεως ἀρχαίας ἀντινομίας, ἣν οἱ Σοφισταὶ ὑπεστήριζον, ὁ Σωκράτης δεικνύει ἐν τῷ ἠθικῷ νόμῳ καὶ ἐνταῦθα δὲ ὁ λόγος χρησιμεύει αὐτῷ, τὸν μέσον ὄρον. Ὁ ἠθικὸς νόμος εἶναι νοῦσιωδῶς ἔλλογος. Ἄλλὰ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ Σωκράτης ὑπελάμβανε τὸ ἔλλογον ὡς αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν ὄντων. Ἐπομένως δὲ ὁ λόγος ἠδὲν νὰ ἐπιβάλλῃ τοὺς νόμους του εἰς πάντα τὰ ἄλλα, δὲν νὰ καταφάσκῃ ἑαυτὸν ὡς καθολικόν, κατὰ συνέπειαν δὲ ὡς πραγματικόν· διότι οὐδὲν τι δύναται νὰ ἀπο-

(2) Ἀπομ. Β. IV, IV.

κλεισθῆ τῆς καθολικότητος αὐτοῦ· λόγος καὶ φύσις εἰσὶ ταῦτά.»

Ἄφ' ἑτέρου δὲ, γινώσκουμεν, ὅτι ὁ λόγος καὶ ὁ ἠθικὸς νόμος εἰσὶν ἐν καὶ τὸ αὐτό. Ἐντεῦθεν οὖν ἔπεται, ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ λόγου νοούμενος ἠθικὸς νόμος εἶναι καὶ νόμος τῶν ὄντων, εἶναι ἡ διανομὴ ἀπάντων τῶν ὄντων κατὰ γένη καὶ εἶδη ἐν τε τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ πραγματικότητι.»

Ἐν δὲ τοῖς ἐπομένοις κεφαλαίοις τοῦ τρίτου βιβλίου ἀσχολεῖται παρὰ τὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς Σωκρατικὴν θεωρίαν, διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου, ἣν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐχρήσατο, ἥτοι διὰ τοῦ παραλληλισμοῦ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφῶντος πρὸς τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔχουσι κατ' αὐτὸν ἴσον πρὸς ἐκεῖνα κύρος καὶ αὐθεντίαν ἐφ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς Σωκρατικὰς διδασκαλίας. Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐπαναληπτέον, ὅτι οἱ Πλατωνικοὶ Διάλογοι δὲν εἶναι ἀσφαλῆς πηγὴ, ὅπως ἐκ ταύτης ἀντλήσωμεν διαυγῆ νάματα τῆς Σωκρατικῆς φιλοσοφίας· διότι ὁ Πλάτων βάλλει εἰς τὸ στόμα τοῦ διδασκάλου τοῦ ἴδια αὐτοῦ φιλοσοφήματα. Ὅθεν εἰς τὰς περὶ ταύτης κρίσεις μας ὡς γνώμονα λαμβάνοντες τοὺς Πλατωνικοὺς διαλόγους κινδυνεύομεν ἀντικαταστήσωμεν ἀντὶ τοῦ πραγματικοῦ, τοῦ ἱστορικοῦ, τὸν ἰδανικόν, τὸν Πλατωνίζοντα Σωκράτη. Ἡ παρατήρησις δ' αὐτῆ ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ ἐκθέσεως τῆς περὶ ἀρετῆς Σωκρατικῆς διδασκαλίας· διότι ὁ συγγραφεὺς, ἐνόσω περιχαρακοῦται ἐντὸς τῶν Ξενοφωντείων Ἀπομνημονευμάτων, ἐνόσω χειραγωγεῖται εἰς τὰς σκέψεις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ κειμένῳ τούτῳ περιεχομένων Σωκρατικῶν ἰδεῶν, οὐδὲν τὸ ἀντιβαῖνον εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν· ἅμα δὲ ὡς ἀποπειράται ὅπως συμπληρώσῃ τὴν ἑαυτοῦ ἐκθεσιν δι' ἀναλύσεως τῶν διαλόγων

τοῦ Πρωταγόρου καὶ τοῦ Μένωνος παραχρῆμα ἀναφύεται δισταγμὸς ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀναγινώσκοντος, μήπως ὁ ἐκθέτης ὑπερέδραμε τὰ ὅρια τῆς Σωκρατικῆς θεωρίας μήπως μετὰ τῶν οικειῶν συνέχευε τὰ ἀλλότρια, ὡς ἐν παραδείγματι, ἀπτόμενος τοῦ ζητήματος, ὅπερ ὁ Σωκράτης συχνότατα ἐπραγματεύετο, ἥτοι ἂν ἡ ἀρετὴ εἶναι διδακτὸν, παραλαμβάνει ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων σχετικὰ τινα πρὸς τοῦτο ἀποσπάσματα, ἐξ ὧν καταφαίνεται, ὅτι ὁ Σωκράτης δύο τινὰ ἐθεώρει λίαν συντελεστικά πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπίδοσιν φύσιν καὶ μάθησιν, διδασκῶν ὅτι αἱ ἀριστοὶ δοκοῦσαι εἶναι φύσεις μάλιστα παιδείας δέονται¹⁾ καὶ ὅτι, τῶν ἀνθρώπων οἱ εὐφρόνεστατοι ἐρρωμενέστατοι τε ταῖς ψυχαῖς ὄντες καὶ ἐξεργαστικώτατοι, ὧν ἂν ἐργασίωσι, παιδευθέντες μὲν καὶ μαθόντες, ἂ δεῖ πράττειν, ἀριστοὶ τε καὶ ὠφελιμώτατοι γίγνονται (πλεῖστα γὰρ καὶ μέγιστα ἀγαθὰ ἐργάζονται,) ἀπαιδευτοὶ δὲ καὶ ἀμαθεῖς γινόμενοι, κάκιστοὶ τε καὶ βλαβερώτατοι γίγνονται²⁾.

Ὅθεν ἡ ἀρετὴ κατὰ τὸν Σωκράτη, ἐπιλέγει ὁ συγγραφεὺς, ἀπαιτεῖ καθάπερ ἡ ἐπιστήμη φυσικὰς δεξιότητος ποικιλομένας κατὰ τὰς διαφορὰς τῶν ἀνθρώπων διαθέσεις καὶ διδασκαλίαν ἀναπτύσσουσαν τὰς δεξιότητας ταύτης.

Καὶ μέχρι μὲν τοῦ σημείου τούτου αἰσθανόμεθα, ὅτι ὁ συγγραφεὺς εὐωχεῖ ἡμᾶς Σωκρατικῶν λόγων τὸ ἀπὸ τοῦδε ὅμως μετὰ τῶν Σωκρατικῶν ἐδυσμάτων συμπαράτιθησιν ἡμῖν καὶ Πλατωνικὰ καρυκεύματα διότι κατανοήσας μικρὰν τινα ἀναλογίαν καὶ συγγένειαν μεταξὺ δύο λέξεων μεταξὺ εὐτυχίας καὶ δόξης, ὧν ἡ μὲν ἀπαντᾷ

(1) Ἐπομ. Β. IV, I.

(2) Αὐτόθι.

ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν ἢ δὲ ἐν τοῖς Πλατωνικοῖς διαλόγοις καὶ μεταξὺ τῆς παρὰ Ξενοφῶντι ἐν χρήσει εὐπραξίας καὶ τῆς παρὰ Πλάτωνι ἐπιστήμης, ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας, ὅπως διὰ τοιούτων ἀμυδρῶν σχέσεων οἴονε δι' ἀσφαλοῦς γεφύρας μεταβαίνων ἀπὸ τοῦ Ξενοφῶντος εἰς τὸν Πλάτωνα ἐξαγάγη ἐκ τῶν τούτου διαλόγων τοῦ Πρωταγόρου καὶ τοῦ Μένωνος Σωκρατικὴν θεωρίαν ὅλως ξενίζουσιν. Ἴνα δὲ ἔργῳ πεισθῆτις, ὅτι οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, μεταγράφωμεν ἐνταῦθα σκέψεις τινὰς τοῦ κ. Fouillée περὶ τῆς Σωκρατικῆς διδασκαλίας τῆς ἀρετῆς, ἃς τινὰς ἀρύεται ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν προμνημονευθέντων διαλόγων.

(Ἀκολουθεῖ).

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΧΡΗΣΜΩΝ ΑΡΘΡΟΥ ΤΟΥ ΒΟΛΤΕΡΟΥ ΥΠΟ ΧΡΗΣΤ. Α. ΚΑΨΑΛΗ.

Ἐν εἰδεί διατριβῆς ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ φιλολογικῇ Συλλόγῃ «Βύρωνι» κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1870.

Κύριοι!

Μετ' ἀπάτου χαρᾶς χαιρετῶ πάντας ὑμᾶς κατὰ τὴν παρούσαν τῶν συνεδριάσεων ἕναρξιν συναχθέντας καὶ πάλιν, ἵνα ἐπιτελέσωμεν τὸ σπουδαῖον ἔργον ἐφ' ᾧ συνέστημεν. Γινώσκων ἐκ τῶν προτέρων τὰ ὑμέτερα φρονήματα, ἅτινα εἶναι πόλεμος κατὰ πάσης πίεσεως τῆς συνειδήσεως καὶ κατὰ πάσης περιστολῆς τοῦ νοῦς, καὶ θέλων νὰ ἀναπληρώσω προσφιλῆ φίλον εἰς τὸ ἀγχίστροφον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ὑποκύψαντα, τολμῶ νὰ ἀναγνώσω ἐνώπιον ὑμῶν μετα-

φρασιν τοῦ περὶ χρησμῶν καὶ μαντείων ἀρθρου τοῦ Βολταίρου, ἀρθρου ἐξαχθέντος ἐκ τοῦ λεξικοῦ τῆς ἐγκυκλοπαιδείας, καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ φλογερῶς πολιτεύεται ἡ τέχνη τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες χάριν ιδιοτελείας κατεσκεύασαν πέδας διὰ τὴν συνείδησιν καὶ ἔσβησαν τὰ φῶτα τῆς διανοίας. Ἄν τὸ ἀρθρον τοῦτο δὲν θὰ ἦνε χρήσιμον εἰς ὑμᾶς, καθ' ὃ γνωστὸν, δύναται νὰ ἀποβῆ ὅμως ὠφέλιμον εἰς τοὺς ἐκτός, οἵτινες συνεχῶς, ὡς μὴ ὠφείλει, ὑποπίπτουσιν εἰς τὰς πλεκτάνας τῆς ἀγυρτίας καὶ παραδεδωμένοι εὐρίσκονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς δεισιδαιμονίας.

Ἄφ' ὅτου ἡ αἵρεσις τῶν Φαρισαίων παρὰ τῷ ἰουδαϊκῷ λαῷ ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ διαβόλου, σοφισταὶ τινες μεταξὺ αὐτῶν ἤρξαντο πιστεύοντες, ὅτι ὁ διάβολος οὗτος καὶ οἱ ἐπαῖροί του ἐνέπνεον παρ' ἅπασιν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ χρησιμοδοτοῦντα κατὰ συνέπειαν. Οἱ Σαδουαῖοι οὐδὲν πιστεύοντες ἠρνοῦντο καὶ ἀγγέλους καὶ δαίμονας, δεικνύμενοι οὕτω φιλοσοφικώτεροι τῶν Φαρισαίων, ὧν ἠλαττοῦντο κατὰ τὴν ὑπόληψιν.

Ὁ διάβολος τὰ πάντα κατειργάζετο τῷ ἰουδαϊκῷ λαῷ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Γαμαλιήλ, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, τοῦ Ἰακώβου Ὁβλία καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰησοῦ. Οὕτω βλέπει τις ὅτι ὁ Χριστὸς μεταφέρεται ἀπὸ τοῦ διαβόλου ποτὲ μὲν εἰς τὴν ἔρημον, ποτὲ δὲ εἰς τὸν ναὸν καὶ ποτὲ ἐπὶ γείτονος λόφου, ὁπόθεν ἀνακαλύπτει ὅλα τῆς γῆς τὰ βασίλεια. Ὁ διάβολος εἰσέρχεται προσέτι ἐν τῷ σώματι παιδίων, κορασίων καὶ ζώων.

Οἱ χριστιανοί, εἰ καὶ θανάσιμοι τῶν Φαρισαίων ἐχθροὶ, παρεδέξαντο ὅσα οὗτοι περὶ διαβόλου ἐφαντασιοκόπησαν, καθάπερ καὶ παρὰ τῶν ἰουδαίων ἄλλοτε τὰ ἔθιμα καὶ τὰς τελετὰς τῶν Αἰγυπτίων. Οὐδὲν συν-

θέστερον τῆς τῶν ἐχθρῶν ἀπομιμήσεως καὶ τῆς τῶν ὄπλων αὐτῶν χρήσεως.

Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἀπέδωκαν ἀμέσως εἰς τὸν διάβολον πάσας τὰς ἐπὶ τῆς ὑψηλίου ὑπαρχούσας θρησκείας, πάντα τὰ ὑποτιθέμενα θαύματα, πάντα τὰ μεγάλα συμβάντα, τοὺς κομήτας, τὰς ἐπιδημίας, τὰς χοιράδας κτλ. Ὁ δυστυχὴς αὐτὸς διάβολος ἐν ὑπογείῳ ὀπῇ διακείμενος ἐκπληκτος εὐρίσκετο τοῦ κόσμου κύριος καὶ ἐμβρόντητος ἔβλεπε τὴν ἰσχύν του αὐξάνουσαν διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν καλογήρων.

Ὡς ἀξίωμα πάντες οὗτοι οἱ νεήλυδες εἶχον—δῶστε μοι χρήματα διὰ νὰ σᾶς λυτρώσω ἀπὸ τὸν διάβολον. — Ἡ οὐράνιος ὅμως καὶ ἐπίγειος ἰσχύς του ἐξεμνηδένισθη οἰκτρῶς διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Λουθήρου, ὅστις πρὸς αὐτοὺς διὰ συμφέροντα θηλακίῳ διεστῶς ἀπεκάλυψεν ὅλα τὰ ἀπόκρυφα. Ὁ Ὀυδρόφιος αὐτόπτης μάρτυς, ἀναφέρει, ὅτι οἱ ἀναμορφωταὶ ἐξελάσαντες τοὺς καλογήρους ἐκτινος τῆς Ἐἰσενάχ μοναστηρίου ἐν τῇ Θουριγγίᾳ εὗρον ἀγαλμα τῆς παρθένου Μαρίας καὶ τοῦ βρέφους Ἰησοῦ οὕτως κατεσκευασμένον, ὥστε διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐπιθέσεως τῶν προσφορῶν, ἦτε παρθένος καὶ τὸ τέκνον ἐκυπτον τὴν κεφαλὴν εἰς ἔνδειξιν εὐχαριστήσεως, ἔστρεφον δὲ τὰ νῶτα πρὸς τοὺς μέκηνὰς χεῖρας ἐρχομένου.

Ἐτι χειρὸν ἦτο ἐν Ἀγγλίᾳ. Γενομένης δικαστικῆς ἐπισκέψεως κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἐρρίκου ἐφ' ἅπασιν τοῖς μοναστηρίοις, αἱ ἡμίονες τῶν μοναχῶν εὐρέθησαν ἐγκυοὶ καὶ, καθ' ἃ βεβαιοῦται, οὐχὶ συνεργεῖα τοῦ διαβόλου. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Beernet παραδίδει ὅτι εἰς 144 μοναστήρια τὰ πρακτικὰ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ βασιλέως ἐπιβεβαίωσαν ἀσελείας ὑπερβαίνουσας τὰς τῶν Σοδόμων καὶ Γομῶρων. Ὄντως τῆς Ἀγγλίας οἱ καλόγηροι ἦσαν αἰσχροτέροι τῶν Σοδομητῶν ὡς πλουσιώτεροι. Κατεῖχον τὰς ὠραιότερας

τοῦ βασιλείου γαίας, ἐν ᾧ τὸ τῶν Σοδόμων καὶ Γομῶρων ἔδαφος οὔτε σῖτον, οὔτε καρπούς, οὔτε ὄσπριχ παρήγε καὶ ποσίμου ὕδατος στερούμενον ἀπέβη φοικώδης ἔρημος ὑπὸ ἀθλίων οἰκουμένη περὶ τῶν ἰδίων φροντιζόντων χρεῶν ἵνα γνώσῃ τὰς ἡδονάς.

Τέλος τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνα τῆς ὀκνηρίας ἄσυλα καθαιρεθέντα κατὰ διαταγὴν τοῦ Κοινοβουλίου παρέσχον εἰς πάγκοινον θεῶν ἅπαντα τῶν εὐλαβῶν τῶν θόλων τὰ ὄργανα. Ὁ περιβόητος τοῦ Βόκλεϋ σταυρὸς δ' ὡς νευρόσπαστον κινούμενος καὶ βαδίζων, φυάλοι πλήρεις ὑγροῦ ἐρυθροῦ, ὡς αἷμα διαδομένου, ὅπερ ἐξέχεον ἐνίοτε αἱ εἰκόνες τῶν ἁγίων, ὅτι δυσηρεστοῦντο κατὰ τῆς λατρείας, μῦλοι σίτου, ἔνθα ἔθετον διηλεκῶς ἀνημμένας λαμπάδας, ἵνα πιστεύῃ ὁ λαὸς ὅτι ἦτο ἡ αὐτὴ πάντοτε δᾶς ἄσβεστος, σωλῆνες διήκοντες ἀπὸ τοῦ σκευοφυλακείου εἰς τὸν θόλον τῆς ἐκκλησίας, δι' ὧν οὐράνιαι φωναὶ ἔστιν ὅτε ἠκούοντο, τέλος πάνθ' ὅσα ἡ ἀγυρτία ἐπενόησε πρὸς ὑποδούλασιν τῆς ἀδυναμίας.

Πλεῖστοι τότε σοφοὶ τῆς Εὐρώπης θετικοὶ ὡς καλόγηροι καὶ οὐχὶ ὡς διάβολοι μετεχειρίσθησαν ὅλα τὰ εὐλαβῆ ἐκεῖνα στρατηγήματα πιστεύοντες, ὅτι οὕτως εἶχον καὶ αἱ ἀρχαῖαι θρησκείαι, ὅτι ὅλα τὰ μαντεῖα καὶ τὰ θαύματα ἐν τῇ ἀρχαιότητι δὲν ἦσαν εἰμῆ δολοπλοκίαι ἀγυρτῶν, ὅτι ὁ διάβολος περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐνησχολήθη καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες, οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ Σύριοι καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς ἦσαν ἐπιδεξιώτεροι τῶν καλογήρων μας.

Ὁ διάβολος ἀπώλεσε λοιπὸν μέγα μέρος τῆς ἑαυτοῦ ὑπολήψεως, μέχρις οὗ τέλος ὁ ἀγαθὸς Βέκερος ἐγράψε τὸ ὀχληρὸν κατὰ τοῦ διαβόλου βιβλίον καὶ ἀπέδειξε δι' ἀμετρήτων ἐπιχειρημάτων, ὅτι δὲν ὑπῆρχε ποσῶς. Ὁ διάβολος δὲν τῷ ἀπεκρίθη, ἀλλ' οἱ λειτουργοὶ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου τῷ ἀπῆν-

τησαν τιμωρήσαντες τὸν καλὸν Βέκερον ὡς δημοσιεύσαντα τὰ ἀποκρυφα καὶ ἀφαιρέσαντες ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐφημερίαν του, ὥστε ὁ Βέκερος ἐγένετο θῦμα τῆς ἀνυπαρξίας τοῦ Βεελζιβούλ.

Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν ἀπέκειτο νὰ παραγάγῃ τοὺς σπουδαιότερους τοῦ διαβόλου ἐχθρούς. Ὁ ἰατρὸς Βανδάλ, φιλόσοφος χριστιανὸς, ἀκριβέστατος τῶν πραγμάτων γνώστης, φιλελεήμων πολίτης, πνεῦμα τοσοῦτω τολμηρὸν, καθόσω ἢ τόλμη ἐκρηπιδούτο ἐπὶ τῆς ἀρετῆς, ἐπιχείρησε τέλος νὰ φωτίσῃ τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες δοῦλοι αἰέποτε τῆς ἀρχαίας πλάνης εὐρύνουσι τὸν σφίγγοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς ἐπίδεσμον μέχρις οὗ μεγάλη φωτὸς ἀκτῆς ἀποκαλύψῃ εἰς τούτους ἀληθειάν τινα. Ἀπέδειξεν ἔν τινι βιβλίῳ πλήρη ἐπιζητήτου σοφίας ὅτι οὐδέποτε ἐχρησιμοδότησαν οἱ διάβολοι, οὐδέποτε ἐθαυματοποίησαν, περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἠσχολήθησαν καὶ ὅτι ἀληθεῖς δαίμονες εἶναι οἱ διὰ πανουργιῶν τοὺς ἀνθρώπους ἀπαντῶντες. Οἱ γινώσκοντες ὀλίγον τὴν φύσιν εἰσὶ λίαν εἰς τοὺς θαυματοποιούς ἐπικίνδυνοι, διὸ συμβουλευόμεν τὸν διάβολον νὰ ἀπευθύνῃται αἰέποτε εἰς τοὺς θεολόγους, οὐδέποτε δὲ εἰς τοὺς ἰατρούς.

Ὁ Βανδάλ ἀπέδειξε λοιπὸν δι' ἀναριθμητῶν μνημείων, ὅτι οὐ μόνον τῶν ἐθνικῶν τα μαντεῖα ἦσαν ἔργα ἱερέων, ἀλλὰ καὶ ὅτι αἱ εἰς τὸ σύμπαν καθιερωθεῖσαι ἀγυρταὶ δὲν ἐτελεύτησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, ὡς θρησκευτικῶς ἐπίστευον. Οὐδὲν ἀληθέστερον. Οὐδὲν ἀσφαλέστερον, οὐδὲν πασιδηλότερον τῆς ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Βανδάλ ἐξενεχθείσης ἀληθείας, περὶ ἧς οὐδεὶς τίμιος τὴν σήμερον ἀμφιβάλλει.

Τὸ βιβλίον τοῦ Βανδάλ δὲν εἶναι ἔσως μεθοδικόν, εἶναι ὅμως ἐν τῶν περιεργότερων ἐξ ὧν ἐγράφησαν, διότι ἀπὸ τῶν βαυνα-

των πανουργιῶν τοῦ ὑποτιθεμένου Ἰσταίου καὶ τῶν Σιβυλλῶν, ἀπὸ τῆς ἀποκρύφου ἱστορίας τοῦ εἰς τὴν Ῥώμην ταξειδίου τοῦ Σίμωνος Βανζόνου, καὶ τῶν προσρήσεων, ἃς ὁ μάγος Σιμὸν διὰ τοῦ ἑαυτοῦ κυνὸς ἔκαμνεν, ἀπὸ τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς, ἣν ὁ ἅγιος οὗτος πρὸς τὸν διάβολον ἀπέτεινε καὶ ἧτις διηυθύνθη ἀσφαλῶς εἰς τὴν κατοικίαν του, μέχρι τῶν θαυμάτων τῶν αἰδεσιμωτάτων πατέρων ἰησοῦ ἱτῶν καὶ τῶν σεβαστῶν πατέρων καπουκίλων, οὐδὲν εἰς λήθην περιέπεσε. Τὸ κράτος τῆς φανάκης καὶ τῆς βλακίας ἀπεκαλύφθη ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς πάντων τῶν ἐπισταμένων νὰ ἀναγινώσκωσιν, ὧν ἐλάχιστος ὁ ἀριθμὸς.

Πόρρω ἀπέειχεν ὁμοίως νὰ καταστραφῇ τὸ κράτος τοῦτο ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἰσπανίᾳ, ἐν Αὐστρίᾳ καὶ μάλιστα ἐν Πολλωνίᾳ, ἐνθα οἱ ἰησοῦται ἐδέσποζον. Τὰ κτήματα τοῦ διαβόλου, τὰ ψευδῆ θαύματα κατέκλυζον τὸ ἥμισυ τῆς ἀποκτηνωθείσης Εὐρώπης. Ἰδοὺ τί ἀφηγεῖται ὁ Βανδάλ περὶ παραδόξου θαύματος συμβάντος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐν Τερνί, ἐπαρχίᾳ τοῦ Πάπα κατὰ τὸ 1650, οὗ ἡ ἐκθεσις ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ κατὰ ἐπιταγὴν τῆς αὐτοῦ πανιερότητας.

Ἐρημίτης τις ὀνόματι Πασκάλης ἀκούσας, ὅτι ὁ Ἰακωβέλλης χωρικὸς τοῦ Τερνί ἦτο λίαν φυλάργυρος καὶ πλουσιώτατος ἦλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐνθα ἐφοῖτα ὁ Ἰακωβέλλης, ἐξεφώνησε τὴν διδασχὴν του, συνέδεσε παραχρῆμα φιλίαν μετ' αὐτοῦ, ἐκολάκευσε τὰ πάθη του καὶ ἔπεισεν αὐτὸν, ὅτι ἦτο ἀρεστὸν τῷ θεῷ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰ χρήματά του, ὅπερ συνιστᾶται θερμότατα ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ἐπειδὴ ὁ ἀμελής ὑπηρετῆς ὁ χῶσας ἐν τῇ γῆ τὸ ἀργύριον ἐρρίφθη, ἐνθα ὁ βρυχηθὸς καὶ μυκηθὸς τῶν ὀδόντων,

Εἰς τὰς μετὰ τοῦ Ἰακωβέλλης συνδιαλέ-

ξεις τοῦ ἐρημίτου ὠμίλει εἰς αὐτὸν περὶ τῶν ὠραίων λόγων τῶν ἐκφωνηθέντων ὑπὸ πολλῶν πιστῶν καὶ παρθένων τῆς Ἰταλίας. Ὁ Ἰακωβέλλης ὠμολόγει ὅτι αἱ εἰκόνες τῶν ἁγίων ἐλάλουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προσέθετεν, ὅτι θὰ ἐνομίζετο ἐκλεκτὸς τοῦ θεοῦ, ἂν ποτε ἠδύνατο νὰ ἀκούσῃ φθεγγομένην τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου. Ὁ καλὸς Πασκάλης τῷ ἀπεκρίθη, ὅτι θὰ ἀπελάμβανεν ὕσωνόπου τῆς ἐξαιρετικῆς ταύτης εὐχαριστήσεως, καὶ ὅτι ἀνέμενεν ἀνυπομότως ἐκ Ῥώμης κεφαλὴν νεκροῦ, ἣν ὁ Πάπας ἐδωρήσατο εἰς συνάδελφόν του ἐρημίτην καὶ, ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη ὠμίλει ὡς τὰ δένδρα τῆς Δοδώνης καὶ ἡ ὄνος τοῦ Βιλαάμ. Δείξας δ' αὐτῷ, τῇ ἀληθείᾳ, μετὰ τέσσαρας ἡμέρας τὴν κεφαλὴν ζητεῖ παρὰ τοῦ Ἰακωβέλλης τὴν κλειδὰ μακροῦ ὑπογείου καὶ ἀνωθεν δωματίου, ἵνα μηδεὶς τοῦ μυστηρίου μάρτυς παρίσταται. Ὁ ἐρημίτης Πασκάλης ἐμβαλὼν εὐάριστον σωλήνα ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τὰ πάντα διευθετήσας προσηυχθὴ μετὰ τοῦ φίλου τοῦ Ἰακωβέλλης. Τῆς δεήσεως εἰσακουσθείσης ἡ κεφαλὴ ὠμίλησεν ὡς ἐξῆς «Ὁ θεὸς Ἰακωβέλλης, θέλει νὰ ἀνταμείψῃ τὸν ζήλόν σου. Σὲ εἶδοποιῶ ὅτι ὑπάρχει θησαυρὸς 100 χιλ. δραχ. ὑπὸ τινι σμίλακα ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ κήπου σου· θὰ ἀποθάνῃς ἐξαίφνης ἂν ζητήσῃς τὸν θησαυρὸν αὐτὸν πρὶν ἢ θέσης ἐνώπιόν μου λέβητα πλήρη δέκα μάρκων χρυσοῦ σσημασμένου.»

Ὁ Ἰακωβέλλης ἔδραμεν ἀνά κράτος εἰς τὸ βαλαντιὸν του καὶ ἔφερεν ἐνώπιον τοῦ μαντείου τὸν λεβητα καὶ τὰ μάρκα. Ὁ καλὸς ἐρημίτης ἐπρονόησε νὰ ἐφοδιασθῇ μετὰ παρόμοιον λέβητα, ὃν ἐπλήρωσεν ἄμμου, καὶ ὃν ἀντικατέστησεν ἐπιτηδεῖως ἀντὶ τοῦ Ἰακωβέλλης, ὅτε οὗτος ἐστράφη, καταλιπὼν τὸν ἀγαθὸν Ἰακωβέλλην μετὰ μίαν νεκροῦ κεφαλὴν περισσότερον καὶ μετὰ δέκα μάρκα ὀλιγώτερον.

Οὕτω σχεδὸν ἐγένοντο ἅπαντα τὰ μαντεῖα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀμμωνίου Διὸς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Τροφονίου· ἐν τῶν ἀποκρύφων τῶν ἀρχαίων ἱερέων, ὡς τῶν ἡμετέρων, ἦτο ἡ ἐν τοῖς μυστηρίοις ἐξομολόγησις, ἐνθα ἀπάσας τὰς οἰκογενειακὰς ὑποθέσεις μανθάνοντες, εὐρίσκοντο εἰς θέσιν νὰ ἀποκριθῶσιν εἰς τοὺς πλείστους τῶν ἐρχομένων πρὸς χρηστηρίαισιν. Εἰς τοῦτο ἀφορᾷ ἡ πολυσήμαντος ἐκείνη τοῦ Πλουτάρχου φράσις «ἱερέα θέλοντα νὰ ἐξομολογήσῃ μύστην ἠρώτησεν οὗτος, πρὸς ποῖον θὰ ἐξομολογηθῶ; πρὸς σὲ ἢ πρὸς τὸν θεόν; εἰπόντος δὲ τοῦ ἱερέως πρὸς τὸν θεὸν—ἐξέλθε λοιπὸν, ἄνθρωπε, τῷ ἀπεκρίθη καὶ ἄφησόν με μετὰ τοῦ θεοῦ.»

Θὰ περιέπιπτον εἰς ἀπεραντολογίαν, ἂν ἀνέφερον ὅλα ὅσα περίεργα πλουτίζουσι τὴν συγγραφὴν τοῦ Βανδάλ. Ὁ Φοντενέλλος δὲν μετέφρασε τὸ βιβλίον, ἀλλ' ἐξήγαγεν ὅσα ἔκρινε λυσιτελῆ εἰς τὸ ἔθνος του, ὅπερ προτιμᾷ τὸ τερπνὸν τῆς ἐπιστήμης. Διὰ τοῦτο ἡ μὲν μετάφρασις ἀνεγνώσθη ὑπ' ἐκείνων, τῶν ἐν Γαλλίᾳ καλῶν ἐταίρων καλουμένων, ὁ δὲ Βανδάλ, ὁ εἰς τὴν λατινικὴν καὶ ἑλληνικὴν συγγραφήν, ἔσχεν ἀναγνώστας μόνον τοὺς σοφοὺς. Ὁ ἀκατέργαστος τοῦ Βανδάλ ἀδάμας ἔλαμψε πλείτερον περιτιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ Φοντενέλλου, καὶ τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐπιτυχία, ὥστε οἱ φανατικοὶ κατεπτοήθησαν. Ματαίως ἐκόλασεν ὁ Φοντενέλλος τὰς φράσεις τοῦ Βανδάλ ἐκφρασθεὶς ἐνίοτε εἰς τὴν Νορμανδικὴν, κατενοήθη ὑπὸ τῶν καλογήρων, οἵτινες δυσχεραίνουσιν ἀκούοντες, ὅτι οἱ συνάδελφοί των εἶναι ἀγύρται.

Ἐτερος καλούμενος Βάλτος, Ἰησοῦτης, γεννηθεὶς ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ, εἰς τῶν σοφῶν ἐκείνων τῶν γνωσκόντων νὰ συμβουλευώνται παλαιὰ βιβλία, νὰ διαστρεβλώσῃ καὶ νὰ τὰ μνημονεύσῃ ἀκαταλλῆλως ἀντικατέστησε τὸν διάβολον κατὰ τοῦ Βανδάλ καὶ τοῦ Φοντενέλλου, τὸ δὲ ὄνομά του ἐγένετο

γνωστὸν μόνον καὶ μόνον διότι ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ γράψῃ κατὰ δύο ἐνδόξων ἀνδρῶν τὸ δίκαιον ὑπὲρ αὐτῶν ἐχόντων. Ὁ Βάλτος, ὡς ἰησοῦτης, κατερραδιούργει παρὰ τοῖς συναδέλφοις του, οἵτινες ἦσαν τότε, τόσοσιν εὐπόλητοι, ὡς τὴν σήμερον ἐπονείδιστοι. Οἱ Ἰανσενίται ἀφ' ἑτέρου, μᾶλλον τῶν ἰησοῦτῶν δαιμονισμένοι, ἐκραύχασαν ἰσχυρότερον αὐτῶν καὶ πάντες οἱ φανατικοὶ ἐπέστησαν τέλος, ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἀπώλετο, ἂν ὁ διάβολος παρεβλάπτετο ἐν τοῖς δικαίωμασιν αὐτοῦ.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ βιβλία τῶν Ἰανσενιτῶν καὶ τῶν ἰησοῦτῶν ἐρρίφθησαν εἰς τὴν λήθην, τὸ δὲ βιβλίον τοῦ Βανδάλ ἐσώθη διὰ τοὺς σοφοὺς καὶ τὸ τοῦ Φοντενέλλου διὰ τοὺς πνευματολόγους. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν διάβολον ἀποβάλλει τὴν ὑπόληψίν του ὁσμέραι, ὡσπερ οἱ ἰανσενίται καὶ οἱ ἰησοῦται.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Καταπληκτικαὶ τινες τῶν χρησμῶν ἱστορικαὶ νομίζουσαι ὅτι ὄφειλον νὰ ἀποδώσωσιν αὐτοὺς ὡς ὑπερφυσικὰ ὄντα ἐπεισαν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι οἱ χρησμοὶ ἐδίδοντο ὑπὸ τῶν δαιμόνων, καὶ ὅτι ἔπαυσαν ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀρίξεως, ἀφ' ἧς ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ συζητήσωσι τὰ γεγονότα, φρονούσαι, ὅτι ἐμπεδοῦσι τὴν παραδεχομένην ταύτην ὑπαρξίν τῶν δαιμόνων θρησκείαν διὰ τῆς ἀνακοινώσεως τῶν ἐν λόγῳ συμβάντων.

Ἐν τούτοις αἱ περὶ τῶν χρησμῶν σπερμολογηθεῖσαι ἱστορικαὶ πρέπει νὰ ἦναι λίαν ὑποπτοι. Τὴν τοῦ Θάμου ἱστορίαν, εἰς ἣν δὲν ἀρνεῖται πίστιν ὁ Εὐσέβιος, καὶ ἦν μόνον ὁ Πλούταρχος μνημονεύει, ἠκολούθησεν ἄλλος μῦθος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐκδοθεῖς, τοσοῦτον γελοῖος, ὥστε ἀρκεῖ νὰ διαψέσῃ ταύτην ἡ ἱστορία τοῦ Τούλη, οὗ ὁ περὶ Τριάδος χρησμός εἶναι θετικὸς ὑπὸ μόνου τοῦ Σουή-

δα μνημονεύεται· ὁ Τούλης οὗτος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου δὲν ἦτο βεβαίως εἰς τῶν Πτολεμαίων, διότι τί θὰ ἐγίνετο τότε τὸ μαντεῖον τοῦ Σιράπιδος, ἀφ' οὗ ὡς γνωστὸν, ὁ μὲν Ἡρόδοτος οὐδεμίαν τοῦ θεοῦ ποιεῖται μνείαν, ὁ δὲ Τάκιτος διηγεῖται ἐκτενῶς, πῶς καὶ διατί εἰς τῶν Πτολεμαίων προσεκάλεσεν ἐκ Πόντου τὸν θεὸν Σίραπιν, ὅστις μόνον ἐκεῖ ἦτο γνωστός.

Ὁ χρησμός ὁ δοθεὶς εἰς τὸν Αὐγουστον περὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ βρέφους, εἰς ὃ πάντες οἱ θεοὶ ὑπέκουν, δὲν εἶναι πάντως ἀποδεκτός. Ὁ Κεδρανὸς ἀναφέρει αὐτὸν ἐκ τοῦ Εὐσέβιου, ἐνθα τὴν σήμερον δὲν εὐρίσκεται πλέον· πιθανὸν ὁ Κεδρανὸς σφαλῶς νὰ τὸ ἐμνημόνευσεν ἢ νὰ ὑπελάμβανε βιβλίον κακῶς τῷ Εὐσέβιῳ ἀποδιδόμενον ἄλλως τε καὶ δὲν δύναμεθα νὰ ἐνοήσωμεν πῶς οἱ πρῶτοι τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπολογηταὶ ἐτήρησαν σιγὴν περὶ χρησμοῦ τόσοσιν εὐνοϊκοῦ εἰς τὴν θρησκείαν των.

Οἱ χρησμοί, οὓς ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ἐκ τοῦ Πορφυρίου εἰς τὴν εἰδωλοατρείαν προσηλωμένου δὲν εἶναι μᾶλλον τῶν ἄλλων ὀχληροὶ, παραδιδόμενοι εἰς ἡμᾶς ἀπεσπτερημένοι παντὸς ὅ,τι μετ' αὐτῶν συνεδέετο ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Πορφυρίου, ὅστις ἄδηλον ἂν ἤρνεῖτο αὐτοὺς, καθ' ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὸ συμφέρον του, ὄφειλε νὰ μὴ δίδῃ πίστιν, μὴ πράξας δὲ οὕτω ὑπεμφαίνει κερυμμένον σκοπὸν, νὰ παράσχῃ δηλονότι αὐτὸς εἰς τοὺς χριστιανούς, ὅπως χλευάσῃ τὴν εὐπιστίαν αὐτῶν, ἂν ὡς ἀληθεῖς τοὺς ἐν λόγῳ χρησμούς παρεδέχοντο καὶ ἐπὶ τοιούτων βάσεων τὴν θρησκείαν των ἐστήριζον.

Ἐν τούτοις ἀρχαῖοί τινες χριστιανοὶ ἐμῆφθησαν τοὺς ἐθνικοὺς ὡς ἐμπαιζομένους ὑπὸ τῶν ἱερέων των· Ἰδοὺ δὲ πῶς Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς περὶ αὐτοῦ ἀποφαίνεται—ἐγκωμιάσον, ἂν θέλῃς, τοὺς πλήρεις μωρίας καὶ ἀκολασίας ἐκείνους χρησμούς, ἐκείνου

τοῦ Κλάρου, τοῦ Πυθίου, Ἀπόλλωνος, τῶν Διδύμων, τοῦ Ἀμφιλόχου, ἐν οἷς δύνασαι νὰ προσθέσῃς τοὺς οἰωνοσκόπους, τοὺς ὄνειροκρίτας καὶ τοὺς θαυματοποιούς. Παρουσίασον ἐνώπιον τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος τοὺς ἐξ ἀλεύρου, ἢ ἐκ κριθῆς μαντευομένους, καθὼς καὶ τοὺς τόσοσιν φημιζομένους ἐγκαστριμύθους· ἂς καλυφθῶσιν ἀπὸ αἰώνιον σκότος τὰ μυστήρια τῶν Αἰγυπτίων ναῶν καὶ τὰ νεκρομαντεῖα τῶν Ἑτρούσκων· πάντα ταῦτα εἶναι προφανεῖς ἀγυρτίαι, καθαρὰ φεανάκη, ἔργα ὅμοια τῶν ταχυδακτυλοργῶν. Αἱ ἔλαφοι αἱ εἰς τὴν μαντικὴν ὑψόμεναι, οἱ κόρακες οἱ τὸ χρησιμοδοτεῖν διδασκόμενοι εἶναι ἀποδεδειγμένως οἱ ἑταῖροι τῶν ἀπαταιῶνων καὶ ἐξαπατώντων τὸν κόσμον.

Ὁ Εὐσέβιος τὸ ἐπ' αὐτῆ ἐπιδεικνύει λογικὴν δεινότητα διὰ νὰ παραστήσῃ τὸ ἀγυρτικὸν τῶν χρησμῶν, οὓς εἰς τοὺς δαίμονας ἀποδίδων, ἐλέγχει οἰκτρὰν πρόληψιν καὶ ἐξαναγκασμένον πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην σέβας. Οἱ ἐθνικοὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι οἱ χρησμοὶ αὐτῶν εἰσὶ τεχνάσματα τῶν ἱερέων, διὰ κακοτρόπου ὅμως σκέψεως νομίσαντες ὅτι κερδιζοῦσιν ἐν τῇ ἀναψέσει ἐριδι παρεδέξαντο ὅτι συνήνεσαν ἂν ὑπάρχῃ τι ὑπερφυσικὸν ἐν τοῖς χρησμοῖς, ἀποδοτέον τοῦτο εἰς τοὺς δαίμονας καὶ οὐχὶ εἰς τὸν θεόν.

Δὲν πρόκειται νὰ μαντεύσωμεν τὰς δολοπλοκίας τῶν ἱερέων ἐκ μέσων λίαν δεινῶν φανέντων· ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν τὰ πάντα ἀπεκαλύφθησαν, ἢ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία περιφανῶς ἐθριάμβευσε κατὰ τῆς εἰδωλοατρείας ἐπὶ τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων.

Ὁ Θεοδώρετος λέγει, ὅτι ὁ Θεόφιλος ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας ἔδειξεν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως ταύτης κατὰ ἀγάλλματα, ἐν οἷς οἱ ἱερεῖς δι' ἀποκρύφων ὁδῶν εἰσερχόμενοι ἐχρησιμοδότην. Ὅταν δὲ κατὰ

διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου κατέσκαψαν τὸν ἐν Κιλικίᾳ ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἐξεδίωξε, λέγει ὁ Εὐσέβιος ἐν τῷ βίῳ τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος, οὐχὶ θεὸν οὐδὲ δαίμονα, ἀλλὰ τὴν φαινάκη τὴν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τοὺς λαοὺς δελεάσασαν. Προσθέτει δὲ, ὅτι εἰς τὰς εἰκόνας τῶν κατὰ τριφθέντων θεῶν εὗρον χόρτον, ἄχυρον ὅσα νεκρῶν, ὅπως τρίζοντα φόβον ἐμποιοῦσιν.

Ἡ σπουδαιότερα δυσχέρεια ἢ μετὰ τῶν χρησμῶν συνδεδεμένη ὑπερπηθήθη, ἅμα ὁμολογήσαμεν, ὅτι οἱ δαίμονες οὐδόλως ἠνείχοντο. Ἡ ἐκλειψὶς τούτων δὲν χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Μεσίου, διότι πολλαχῶς ἀποδεικνύεται, ὅτι τὰ μαντεῖα διήρκεσαν πλέον τῶν 400 ἐτῶν μετὰ Χριστοῦ, καὶ ὅτι ἐγένοντο ἄφωνα ἀπὸ τῆς δλικῆς τῆς εἰδωλοατρείας καταστροφῆς.

Ὁ Σουκτώνιος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Νέρωνος λέγει, ὅτι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν εἰδοποίησεν αὐτὸν νὰ προφυλάττηται ἀπὸ τὸ 73ον ἔτος, οὗτος δὲ νομίσας, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποθάνῃ ἐν ἄλλῃ ἡλικίᾳ δὲν ἐσκέφθη παντάπασιν τὸν γηραιὸν Γάλβαν, ὅστις 73 ὡν ἐτῶν ἀφῆρσεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν αὐτοκρατορίαν.

Ὁ Φιλόστρατος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀπολλωνίου ἐκ Θουάνης ὅστις ἔζησεν ἐπὶ Δομιτιανοῦ παραδίδει ἡμῖν, ὅτι ὁ Ἀπολλωνίος ἐπεσκέφθη ἅπαντα τῆς Ἑλλάδος τὰ μαντεῖα, τὸ τῆς Δοδώνης, Δελφῶν καὶ Ἀμεινάρων.

Ὁ πλούταρχος ἐπὶ Τραϊανοῦ βιάσας λέγει, ὅτι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν διετηρεῖτο εἰς ἐτι εἰ καὶ περιέστη εἰς μίαν μόνην ἱερείαν τρεῖς ἢ δύο πρότερον ἔχον.

Ὁ ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἀκμάσας Δίων Χρυσόστομος διηγεῖται, ὅτι ἠρώτησε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ὅπερ ἀπεκρίθη λίαν αἰνιγματικῶς.

Ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων ὁ Λουκιανὸς βεβαιῶς, ὅτι ἱερεὺς τῆς Θυάνου ἠρώτησε τὸν ψευδοπροφήτην Ἀλέξανδρον, ἃν οἱ χρησμοὶ οἱ ἐν Κλάρῳ, Διδύμοις καὶ Δελφοῖς διδόμενοι ἦσαν ἀληθῶς ἀποκρίσεις τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ ἀγυρτία. Ὁ Ἀλέξανδρος περὶ πολλοῦ ποιούμενος χρησμούς τῶν ἰδίων μὴ διαφέροντας, ἀπεκρίθη εἰς τὸν ἱερέα, ὅτι ἀπηγορεύετο ἢ γνώσις τούτου· ἀλλ' ὅταν ὁ ἐπιδέξιος ἐκεῖνος ἱερεὺς ἠρώτησεν αὐτὸν, τί θὰ ἐγίνετο μετὰ τὸν θάνατόν του, θὰ γίνηται, τῷ ἀπήνηται, κάμηλος, ἔπειτα ἵππος, ὕστερον φιλόσοφος, μετὰ ταῦτα προφήτης μέγας, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος.

Μετὰ τοὺς Ἀντωνίνους τρεῖς αὐτοκράτορες ἤρριζον περὶ τοῦ στέμματος. Ἡρώτησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελῶν, λέγει ὁ Σπαρτιανὸς, διὰ νὰ μάθωσι ποῖον ἤθελεν ἡ πολιτεία, τὸ δὲ μαντεῖον ἀπεκρίθη δι' ἑνὸς στίχου: «ὁ μαῦρος εἶναι ὁ κρείσσων, ὁ Ἀφρικανὸς εἶναι καλὸς, ὁ λευκὸς εἶναι ὁ χείρων.» Διὰ τοῦ μαύρου ἐνόησε τὸν Πισκίνιον Νέγρον, διὰ τοῦ Ἀφρικανοῦ τὸν Σιβῆρον Σίπτιμον τὸν ἐξ Ἀφρικῆς καταγόμενον καὶ διὰ τοῦ λευκοῦ τὸν Κλαύδιον Ἀλβῖνον.

Ὁ Διὸν ὁ περάνας τὴν ἱστορίαν του κατὰ τὸ ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου, ἦτοι κατὰ τὸ 230 ἀναφέρει, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ὁ Ἀμφίλοχος ἐχρησιμοδότησε καθ' ὑπνοῦς, παραδίδει δ' ἡμῖν, ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ πόλει Ἀπολλωνία μαντεῖον προαγγέλλον τὸ μέλλον διὰ τρόπον, καθ' ὃν τὸ πῦρ κατελάμβανε τὸν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ριπτόμενον λιθωνωτόν.

Ἐπὶ τοῦ Δύρηλιανου κατὰ τὸ ἔτος 272 συνεβουλεύθησαν οἱ ἀποστατήσαντες τῆς Παλμύρας κάτοικοι μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Κιλικίᾳ, καθὼς καὶ τὸ μαντεῖον τῆς Ἀφρακίτιδος Ἀφροδίτης.

Ὁ Δικίνιος, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Σωζόμενος, σκοπῶν νὰ ἀρχίσῃ ἐκ νέου τὸν κατὰ Κων-

σταντίνου πόλεμον συνεβουλεύθη τὸ μαντεῖον τοῦ ἐν Διδύμοις Ἀπόλλωνος, ὅπερ ἀπήνηται εἰς αὐτὸν διὰ δύο στίχων τοῦ Ὀμήρου, ὧν ἡ ἔννοια εἶναι αὕτη: «Δύσμοιρον γέρον, δὲν πρέπει σὺ ν' ἀνταγωνίζησαι πρὸς τοὺς νέους, διότι καταβληθεὶς ὑπὸ τῆς ἡλικίας στερεῖσαι δυνάμεων.»

Θεὸς ἀσημότατος καλούμενος Βέσας κατὰ τὸν Ἀμμιανὸν Μαρκελῖνον, ἐχρησιμοδότησε εἰσέτι ἐγγράφως ἐν τῇ Ἀβύδῳ, εἰς τὰς ἐσχατίας τῆς Θεβατδος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου.

Τέλος ὁ Μακρόβιος ζῶν ἐπὶ τῶν υἱῶν τοῦ Θεοδοσίου, Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου ὁμιλεῖ περὶ τοῦ θεοῦ τῆς Ἡλιοπόλεως τῆς Συρίας, καὶ τοῦ μαντείου του καὶ περὶ τῶν τυχῶν τοῦ Ἀντινόου με φράσεις δηλούσας ἀνακτιρῆτως, ὅτι ὑφίσταντο ταῦτα πάντα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του.

Ὁ Κωνσταντίνος ὀλίγους κατεδάφισεν ναοὺς, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐτόλμα ἀπροκαλύπτως νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν καταστροφὴν, ἐλάμβανεν ὡς πρόφασιν τὰ ἐκεῖ διαπραττόμενα ἐγκλήματα: Οὕτως κατέστρεψε τὸν τῆς Ἀφρακίτιδος Ἀφροδίτης, τὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Κιλικίᾳ, ἀμφοτέρους ναοὺς μὴ χρηστήρια ἀπαγορεύσας δὲ νὰ θύωσι τοῖς θεοῖς κατέστησε τοὺς ναοὺς ἀνωφελεῖς.

ὑφίσταντο ἔτι πολλὰ χρηστήρια, ὅτε ὁ Ἰουλιανὸς ἐπελάβετο τῆς ἐξουσίας, ἀποκτέστησε πολλὰ κατερειπωθέντα καὶ ἠθέλησε μάλιστα νὰ γίνῃ προστάτης τοῦ τῶν Διδύμων. Ὁ διάδοχός του Ἰοβιανὸς ἤρξατο ἐργαζόμενος μετὰ σπουδῆς κατὰ τῆς εἰδωλολατρίας, ἀλλ' ἐπὶ 7 μῆνας καθ' οὓς ἐβασίλευσε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προοδεύσῃ πολὺ. Ὁ Θεοδοσίος πρὸς ἐπιτυχίαν διέταξε νὰ κλείσωσιν ἅπαντας τοὺς ναοὺς τῶν ἐθνικῶν. Ἐπὶ τέλους τῆς λατρίας ταύτης ἢ ἐξάσκησις ἀπηγορεύθη ἐπὶ θανατικῇ ποινῇ διὰ νόμου τῶν αὐτοκρατόρων Βαλιντιανου καὶ Μα-

ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ.

Πρὶν ἢ ἔλθω ἐπὶ τοῦ προτεινομένου μοι κυρίου θέματος ἐθεώρησα ὀφειλὴν μοι νὰ προτάξω ἐν συντόμῳ ὀλίγας λέξεις, ἃς ἔκρινα ἀναγκαίας, καὶ τὰς ὁποίας καθῆκον ἀπαραίτητον μοὶ τὰς ἐπιβάλλει.

Καὶ ἐν πρώτοις εὐχαριστῶ τὸν Σύλλογον τοῦτον, ὅστις ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ φίλου μου κ. Δάτσικα με ἐξελέξατο διὰ πλειοψηφίας ὡς τακτικὸν μέλος αὐτοῦ.

Ὁ Σύλλογος, κύριοι, ἐξελέξατο πρόσωπον, ὅπερ αἰσθανόμενον ἔλλειψιν γνώσεως, αἵτινες ἀπαιτοῦνται πρὸς συντέλειαν τῆς προαγωγῆς αὐτοῦ, στοχάζεται ὅτι δὲν θέλει δυνηθῆ ν' ἀνταποκριθῇ δεόντως εἰς τὸ ἐπιβληθὲν αὐτῷ χρέος.

Οὐχ ἦτον ὁμῶς θέλω προσπαθῆσαι, τὸ ἐπιέμοι, ὅπως μὴ δειχθῶ κατώτερος τῆς ἐντολῆς, ἣν περιεβλήθη.

Σὺν τούτοις ἐπιτρέψατέ μοι ν' ἀπονεύω καὶ τὰς δεούσας εὐχαριστήσεις μου καὶ εἰς τοὺς ἐπινοήσαντας τὴν συλλογὴν ταύτην τῶν νέων (ἀδιαφορῶν πόθεν ἠρύσθησαν τοῦτο) καθόσον διὰ τῆς ἐπινοήσεως ταύτης τῆς συλλογῆς, ἐκ νέων φοιτητῶν, ἀνεπτυγμένων, οὐκ ὀλίγην ὠφέλειαν ἠθικὴν προσκτώμεθα ἀλλήλοις καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ οἱ μεθ' ἡμῶν θελήσαντες ν' ἀκολουθήσωσι.

Κύριοι, εἰς τοὺς νέους αὐτοὺς δύναται τις βεβαίως νὰ προβλέπῃ μέλλον λαμπρὸν καὶ ἐνδοξόν, καθόσον ἐνυπάρχει ὄντως ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν ἐγκεχαραγμένον τὸ ἐλληνικὸν αἶσθημα· τὸ αἶσθημα ἐκείνο τῆς μιμήσεως ἐνδόξων προγόνων του, καὶ τοῦτο δείξεται ὅτι ἡ σημερινὴ ἐλληνικὴ νεολαία σπεύδει νὰ δρέψῃ τοὺς καρποὺς ἐκείνους τῶν πατέρων τῆς, καὶ δείξῃ εἰς τοὺς ἔχθρους τῆς πατρίδος τῆς, ὅτι εἶναι ἀξία ἀντιπρόσωπος τῆς

δεδοξαμένης και ήδη πεταπεινωμένης Ἑλλάδος, τῆς Ἑλλάδος ἐκείνης, λέγω, ἥς τὰ τεράστια ἔργα, και τοὺς μεγάλους ἀνδρας της ἐθαύμαζε και θαυμάζει και νῦν ἔτι ἡ πεφωτισμένη Εὐρώπη και ἐκ τῆς ὁποίας παρέλαβε τὰ φῶτα και πωλεῖ σήμερον εἰς ἡμᾶς. Λέγω πωλεῖ διότι ὁ δυστυχῆς Ἑλληνα ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Τούρκου περὶ τὰ 450 περίπου ἔτη διατελέσας δὲν ἠδύνατο ἐν ὀλίγοις χρόνοις μετὰ ἀποτεινάξιν τρομεροῦ ζυγοῦ και ἀνάκτησιν ἐλευθερίας και ἐλευθέρου πολιτεύματος ν' ἀναπτύξῃ τὰς νοεράς δυνάμεις του και φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἄλλοι ἤδη πρὸ ἡμῶν ἔφθασαν, ἦτοι εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀναπτύξεως τῶν τεχνῶν και ἐπιστημῶν. Ἄς ἔχωμεν, φίλοι μου, θάρρος και ὁ θεός, ἔστις πάντοτε τὸν Ἑλληνα ἐπροστάτευσεν εἰς τὸ παρελθόν, δὲν θὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ και εἰς τὸ μέλλον. Ἐλεύσεται ἡμαρ, καθ' ὃ ὁ ἀτρόμητος Ἑλληνα ὁ νῦν ὑπνώτων θὰ δράξῃ τὸ ὄπλον του κατὰ τοῦ φυσικοῦ του ἐχθροῦ και θὰ ζητήσῃ τὰ τῶν πατέρων του δικαιώματα. «Ὅταν ὁ θεός μετ' ἡμῶν οὐδεὶς καθ' ἡμῶν».

Παραδέχομενος, κύριοι, τὴν ἐπινόησιν ταύτην τῆς συλλογῆς τῶν νέων ὡς ὠφελιμοτάτην δὲν παραβλέπω ἀπὸ τοῦ νὰ συστήσω τὴν προσοχὴν τῶν συναδέλφων μου ὅπως φυλάξωμεν μεταξύ μας ἀρμονίαν και ἀγάπην ἐφαρμόζοντες ἐνταύτῳ και τὸν κανονισμόν μας, καθόσον διὰ τῆς εἰλικρινοῦς τηρήσεως ἀμφοτέρων τούτων θέλομεν φθάσει εἰς ὃ σημεῖον ἕκαστος ἐκλεχθεὶς, ἐκλήθη Ἐπὶ τοῦ θέματος. «Κατὰ πόσον ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐστεγέωσε τὸ Ῥωμ. Δίκαιον.» Ἀλλὰ τὸ θέμα μου ὡς μακρόλογον θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ κάμω παρεκβάσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ μέρους.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τινὰ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν του λέγει ἐν ἀρχῇ τὰ

ἑξῆς: «Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐξαπέστειλεν ὁ Θεός τὸν υἱὸν αὐτοῦ.» Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ἀποστόλου δεικνύεται, ὅτι ὁ Θεός ὡς παγγνώστης ἐγνώριζεν, εἰς ποῖον σημεῖον ὁ τότε κόσμος ἐμελλε νὰ φθάσῃ και νὰ στείλῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεός ἠθέλησε τὸν σωτήριον σκοπὸν του, πρὶν τῆς ἀποστολῆς τοῦ υἱοῦ του, νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ τῶν προφητῶν του. Οἱ προφῆται εἰς μεμακρυσμένους χρόνους ἀνήγγειλον τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἔλευσιν τοῦ σωτῆρος μας προφορικῶς και ἐγγράφως. Ὁ κόσμος τότε ἀμαθῆς και ἀγροίκος δὲν ἔδωσε πολὺν προσοχὴν και ὡς ἐκ τούτου ἡ σάλπιγξ ἐκείνη ἔπαυσεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐξυπνᾷ τὰ ὄτα τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὴν γῆν, ἐφ' ἧς ἡμεῖς πατοῦμεν ἔτι τότε ὁ Μέγας Διδάσκαλος, ὁ Σωκράτης, ὅστις θεῖα ἐμπνεύσει ἐγνώρισεν ἀμέσως τὴν ἀπάτην, εἰς ἣν ὁ τότε ἄνθρωπος εὐρίσκετο. Ἐπέπρωτο νὰ καταδικασθῇ και οὕτως εἰς θάνατον, και, κατὰ τὸ λέγειν πολλῶν Εὐαγγελιστῶν, διὰ τὴν ἐπινόησιν του ταύτην ἐπ' ἀληθοῦς προορισμοῦ του ὡς ἀνθρώπου ἐν τῇ κοινωνίᾳ, εὐρίσκειται εἰς τὰς μὲν τῶν μακάρων.

Οἱ Ῥωμαῖοι, Κύριοι, διὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ σωτῆρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δὲν εὐρίσκοντο εἰς πλήρη ἄγνοιαν διότι ὡς ἴστορεῖ ὁ Τάκιτος ἐν βιβλίῳ Ε'. § 13.

«Τοῖς πλείστοις ὑπῆρχεν ἐν γένει ἡ ποίθησις, ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῶν ἱερῶν βιβλίοις περιείχετο ὅτι, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ Ἀνατολή ἐμελλε νὰ ὑπερισχύσῃ και ὅτι οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας ἐξελεσόμενοι ἐμελλον νὰ ποιμάνωσι τὴν οἰκουμένην. Ὁ Κικέρων μαρτυρεῖ εἰς τὸ περὶ Μαντειῶν βιβλ. Β'. κεφ. 54 ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τῶν Σιδυλλῶν χρησιμοῖ εἶχον ἀναγγεῖλαι κατὰ τινὰ χρόνον, ὅστις ἐνομιζέτο καθ' ὃν ἐζῆ αὐτὸς,

τὴν ἔλευσιν βασιλέως, ὃν ὄφειλον ν' ἀναγνώρισωσιν οἱ θέλοντες νὰ σωθῶσιν.» Εἰς τὸ ἀκουσμα τοῦτο και εἰς τι θαῦμα, δημοσίᾳ ἐν Ῥώμῃ γενόμενον, προανηγγέλθη τότε βεβαίως, ὅτι ἡ φύσις ἐνεκυμῶνει μέγα πρόσωπον, ὅπερ ἤθελε κατασταθῆ ὁ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων και ὅτι ἔμφοδος γενομένη ἡ γερουσία ἐξέδοτο θέσπισμα ἀπαγορεύον κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος τὴν ἀνατροφὴν οἰουδήποτε ἄρρενος παιδός.

Τὸ Ῥωμ. Δίκαιον τότε κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἤρξατο ἀποβάλλον τὸν θρησκευτικὸν και ἀριστοκρατικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα τείνον ν' ἀναλάβῃ φιλοσοφικόν. Τὸ Δίκαιον τότε βεβαίως ὡς αὐθύπαρκτον κατέστη φιλοσοφικὴ ἐπιστήμη.

Οἱ σπουδαιότεροι νόες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, και ἰδίως ὁ Κικέρων, εἶχον γράψῃ πλεῖστα ὅσα ἠθικά τε και φιλοσοφικά συγγράμματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν κρίσιν τῶν μεταγενεστέρων, μόνον τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἠδυνήθη νὰ ὑπερβῇ. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ νεολαία τῆς Ῥώμης γοητευθεῖσα ἀπὸ τὴν Στωϊκὴν φιλοσοφίαν, παρήτησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν ἐκ τῶν ἔργων και στρατειῶν δόξαν. Διὰ τοῦτο ὁ Μάρκος Κάτων, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος, βλέπων τὴν Στωϊκὴν φιλοσοφίαν εἰσδύσασαν εἰς τὴν Ῥώμην ἤχθετο, φοβούμενος, μήπως οἱ νέοι φιλοτιμηθῶσι και τραπῶσιν εἰς αὐτήν, και τότε θ' ἀγαπήσωσι τὴν ἐπὶ τῷ λέγειν δόξαν μᾶλλον, ἢ τὴν τῶν ἔργων και στρατειῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι παρατηρεῖ τις ὅτι πάντοτε ἐσυνειθίζον τὰς θεωρίας των νὰ στηρίζωσιν ἐπὶ πραγμαμάτων.

Ἀλλὰ ἡ ἀνάπτυξις τῆς φιλοσοφίας ἀντὶ νὰ βλάψῃ τὸν χριστιανισμόν προπαρεσκεύασε τὴν ὑποδοχὴν αὐτοῦ ὡς θρησκείαν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς κοινωνίας, κλονίσασα τὴν πρὸς τὴν πολυθεῖαν πίστιν, τόσοσιν αὐτῇ, ὅσων και οἱ κατὰ καιροὺς γενομένοι σαρκασμοὶ παρὰ Ῥωμαίων ποιητῶν. Ὡς π. χ. ὁ ποιητῆς

Ῥωμαῖος Τερέντιος ἔλεγε «ὁ Ζεὺς ἠπάτησε γυναῖκα μεταβληθεὶς εἰς χρυσοῦν ὑετὸν και ἐγὼ τὸ ἀνθρωπάριον νὰ μὴ πράξω τοῦτο» (ego honuncio hoc non faxim) ἐπίσης ὁ ποιητῆς Ὀράτιος εἰς τινὰ φίλον του Λαβέρων ἔλεγε νὰ τὸν διδάξῃ τὴν τέχνην τοῦ ἀπατᾶν και νὰ τὸν πιστεύσῃ ἐνταύτῳ ὡς δίκαιον και ἅγιον.

Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ κάμω μίαν παρέκβασιν χάριν μεγάλου ἀνδρὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τοῦ Κικέρωνος. Ὁ μέγας οὗτος ῥήτωρ φιλόσοφος και πολιτικὸς ἀνὴρ ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ Κλονεντίου λόγῳ του ἐμακρύνθη πολὺ τῆς ἀληθείας διότι ἠρνήθη μέλλουσαν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. Τοῦτο τινὲς μάλιστα ἠθέλησαν νὰ κολάσωσιν λέγοντες, ὅτι ὁ Κικέρων ἐξεφράσθη οὕτως διότι ἤθελε νὰ μεταχειρισθῇ τὴν μὴ ὑπαρξίν αὐτῆς ὡς μέσον ἀκροάσεως. Νομίζω, κύριοι, ὅτι ὁ Κικέρων εἶναι μᾶλλον κατακριτέος ἂν παρεδέχετο ἐνδομύχως τὴν ὑπαρξίν μελλούσης ζωῆς ἠρνήθη ὅμως αὐτὴν ἀγορεύων ἵνα ἐκλύσῃ τὸ ἀκρατήριον.

Προσέτι ὁ διάσημος οὗτος ῥήτωρ ἐν τῇ περὶ φύσεως τῶν θεῶν θεῖα αὐτοῦ πραγματεία τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ λέγειν πολλῶν, μόνον τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἠδυνήθη νὰ ὑπερβῇ, εἰς τὴν πραγματείαν αὐτὴν λέγω ἐκτίθησιν ἀρχὰς κακοηθεστάτας θέλων νὰ παραστήσῃ τὸν θεὸν ὑπὸ μορφήν ὠραίου ἀνδρός.

Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει, ὅτι τοιαῦται φιλοσοφικαὶ διδασκαλῖαι ἐκλόνησαν και κατέστρεψαν τὰς περὶ θεοῦ και μελλούσης ζωῆς πεποιθήσεις τῶν λαῶν, και ἐπήνεγκον τὴν διαφθορὰν αὐτῶν ὡς ἀναγκαίαν συνέπειαν. Διότι ἡ κοινωνία, ὡς λέγει ὁ κριτικώτατος Πολύβιος ἀκμάσας πρὸ τοῦ Κικέρωνος «οὐκ ἔστι σύνολον σοφῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ πλήθους ἐλαφροῦ και πλήρους ἐλαττωμάτων». Ὡστε βλέπει τις, ὅτι οὐχὶ τοῦ Κικέρωνος ἀλλὰ και τοῦ τυχόντος ἄκριτοι λό-

γοι και στοχασμοί οὐκ ὀλίγην βλάβην ἐπέφερον, ὅπως ὁ χριστιανισμὸς εἰσδύση ἀμέσως εἰς τὰς καρδίας τῶν τότε ἀνθρώπων.

Ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία, τῶν τε Στωϊκῶν καὶ φιλοσόφων καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος, Σωκράτους καὶ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν ἄλλων περιφανῶν ἀνδρῶν εἶχεν ἐξαπλωθῆ εἰς ὅλην τὴν τότε ὑφήλιον καὶ οἱ ἄνθρωποι ὡς ἐκ τῆς μελέτης αὐτῶν ἀναπτυσσόμενοι ὁσμηραὶ ἐβάδιζον πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον.

Ὁ μέγας Πλάτων μαθητὴς τοῦ Σωκράτους ὡς ἐκ παραδόσεως τοῦ διδασκάλου του ἐγνωρίζε τὴν ὑπαρξιν ἑνὸς ὄντος καὶ τὴν ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ προλήψεις ἰσχυρότεραι τῆς φιλοσοφίας περιέστειλον ἐν αὐτῷ τὴν γνώσιν αὐτῆς εἰς μόνους τοὺς λαοὺς τῆς Ἑλλάδος. Μακρὰν δὲ τῆς Ἑλλάδος ἔβλεπον ἀνισότητα ὡς ἐκ τῶν ἀντιπαθειῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου.

Ὁ Κικέρων ὑψώθη περισσότερον τοῦ Πλάτωνος διότι ἐν μέσῳ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἐγωϊσμοῦ παρέστησε τοὺς ἀνθρώπους ὡς πολίτας τῆς αὐτῆς πόλεως, ἐξήγαγε δηλ. ἐκ τῆς ταυτότητος τῶν νόμων τὴν ἰσοπολιτείαν.

«Ὁ χριστιανισμὸς ὑπερέβη καὶ αὐτὸν τοῦτον διότι ἐκήρυξεν οὐ μόνον τὴν συγγένειαν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀδελφότητα καὶ τὴν παγκόσμιον ἀλληλεγγύην.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διὰ τινῶν ἐπιστολῶν του διεσάπιζεν ὅτι—«Ἡ γῆ κατοικεῖται ὑπὸ μεγάλης οἰκογενείας ἀδελφῶν τέκνων τοῦ αὐτοῦ θεοῦ καὶ διοικεῖται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἠθικοῦ νόμου. Ὁ νέος νόμος ἐπέλεγε, διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἐνωσιν διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὴν φιλοστοργίαν.

«Ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πάντες ἐσμὲν ἴσοι, πάντες ἀποτελοῦσιν ἐν μόνον σῶμα, ἐβραῖοι, ἔθνη, δούλοι πάντες εἰσὶν ἐλεύθεροι ἢ κεκλημένοι ἐπ' ἐλευθερίαν». Ἐκ τού-

του συμπεραίνομεν ὅτι ὁ Ἀπόστολος οὐτως ἐπρέσβευε τὸ δημοκρατικὸν σύστημα.

Ἄν ἡ ἀλήθεια καταδιώκεται, ὁ χριστιανὸς ὀφείλει νὰ μὴ καταφεύγῃ εἰς τὸν ἐκούσιον θάνατον, ὡς ὁ Στωϊκός, ἀλλὰ νὰ ὑποφέρῃ εὐλογῶν τοὺς διώκοντας αὐτὸν, ν' ἀνθίσταται μένων σταθερός, καὶ νὰ ὀπλιζέται ὡς ἀτρόμητος μαχητὴς, μὲ τὴν ὄψιν τῆς πίστεως μὲ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου καὶ τὴν τοῦ πνεύματος μάχαιραν.

Οἱ θεοὶ ἐκεῖνοι λόγοι οἱ ὡς ἐκ τοῦ θεοῦ πνεύματος λεγόμενοι ἐνεχαράττοντο εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔκτοτε ὁ ἄνθρωπος ἤρχισε νὰ γνωρίζῃ τὸν φυσικὸν προορισμὸν του.

Ἐκ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐκ τῶν λόγων τῶν Ἀποστόλων πλεῖστα ὅσα ἠρύσθησαν οἱ Ῥωμαῖοι νομοδιδάσκαλοι, καὶ οὐκ ὀλίγας προσθήκας καὶ ἀφαιρέσεις καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἀκμάσαντες ἔκαμον εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἢ Ῥωμαϊκὴν Νομοθεσίαν. Τὰς λεπτολογίας καὶ τὰς παραβολὰς δι' ἑκαστον μέρος παραβλέπω νὰ ἐκθέσω ἀρκούμενος εἰς αὐτὰ μόνον.

Κ. ΡΟΙΔΟΣ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΧΗΜΑΤΟΣ

Κ Α Ι

ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

(Συνέχ. ἴδε προηγούμενον φυλλάδιον).

Εἰ καὶ ὁ Νεύτων ἀπέδειξεν ὅτι αἰτία τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰππάρχου ἀνακαλυφθείσης μεταπτώσεως τῶν ἰσημερινῶν σημεῖων εἶναι ἡ ἔλξις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς πόλους πεπιεσμένης γῆς, ἐνεκα ὅμως τοῦ ἐσφαλμένου συμπεράσματος περὶ τοῦ σχήματος τῆς γῆς ἐκ τῆς ἀναμετρήσεως τῶν μεσημβρινῶν διασχίζοντας τὴν Γαλλίαν,

τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ ἀστρονόμου Κασσίνη, τὸ περὶ τοῦ σχήματος τῆς γῆς συμπεράσμα τοῦ Νεύτωνος δὲν ἐγένετο δεκτὸν ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἐκ τούτου ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀπερρίπτετο καὶ ὁ νόμος τῆς γενικῆς βαρύτητος, ἐφ' οὗ ὁ Νεύτων ἐβασίζετο πρὸς εὑρεσιν τοῦ σχήματος τῆς γῆς. Κατὰ τὴν ἀναμέτρησιν δηλαδή τοῦ Κασσίνη ἐξήγητο ὅτι ἡ γῆ εἶναι πεπιεσμένη περὶ τὸν ἰσημερινὸν καὶ ἐπιμήκης περὶ τοὺς πόλους αὐτῆς, διότι τὸ τόξον μιᾶς μοίρας μεσημβρινῶν εἶναι μακρότερον ἐν τῇ νοτιᾷ Γαλλίᾳ ἢ ἐν τῇ μεσαίᾳ καὶ ἔτι μακρότερον ἢ ἐν τῇ βορείᾳ, ὅθεν ἔπεται τὸ πρὸς τοὺς πόλους ἐπιμήκης σχῆμα τῆς γῆς. Δέον ὅμως ἐνταῦθα νὰ ὑπομνήσωμεν τί ἐννοοῦμεν διὰ μήκους τόξου μιᾶς μοίρας ἐν τῇ περιπτώσει μὴ σφαιρικοῦ σχήματος τῆς γῆς, διότι πολλαχοῦ ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ ἔχωμεν ἀνάγκην τῆς ὑπομνήσεως ταύτης.

Ἐὰν ἡ γῆ ἦτο σφαιρικὴ (μὴ λυμβανομένην πάντοτε ὑπ' ὄψιν τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς ξηρᾶς, ἀλλ' ὑποτιθεμένης τῆς θαλάσσης ὡς ἐκτεινομένης κάτωθεν ταύτης καὶ ἀποτελουμένου οὕτω τοῦ σχήματος τῆς γῆς ὑπὸ μόνης τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης) εἴαν, λέγομεν, ἡ γῆ ἦτο σφαιρικὴ, ἡ ἐκασταχοῦ κάθετος ἐπ' αὐτῆς, ἦτοι ἡ διεύθυνσις βάρους ἐλευθέρως κρεμαμένου, θὰ διευθύνετο πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς. Οὕτως ἡ εἰς τὸ κέντρον σχηματιζομένη γωνία ὑπὸ τῶν καθέτων δύο τόπων, κειμένων εἰς τὸν αὐτὸν μεσημβρινὸν, θὰ ἦτο πάντοτε ἀνάλογος πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς γῆς μήκος τοῦ τόξου του μεταξὺ τῶν δύο τόπων κυκλικοῦ μεσημβρινοῦ, ἀπανταχοῦ δὲ τῆς σφαιρικῆς γῆς αἱ μοῖραι τῶν μεσημβρινῶν θὰ ἦσαν ἴσαι πρὸς ἀλλήλας. Ἐὰν ὅμως οἱ μεσημβρινοὶ δὲν ἦσαν κύκλοι, ἀλλ' ἐλλείψεις, τότε αἱ τῶν δύο τόπων κάθετοι δὲν θὰ σχηματίζουσι γωνίας πανταχοῦ ἀναλόγους πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς ἐπι-

φανείας τῆς γῆς μέγεθος τοῦ μεταξὺ τῶν δύο τόπων ἑλλειπτικοῦ τόξου μεσημβρινοῦ ὅσα μείζων ἢ καμπυλότης, τοσοῦτο μικρότερα τόξα ἀντιστοιχοῦσιν εἰς μιᾶς μοίρας γωνίαν, σχηματιζομένην ὑπὸ τῶν καθέτων, δηλαδή εἰς τὴν κατὰ μίαν μοῖραν ἀλλαγὴν τῆς διευθύνσεως τῆς καθέτου κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἕτερον τόπον μετάβασιν.

Λέγοντες δ' ἐν τοῖς ἐφεξῆς μέγεθος ἢ μήκος μιᾶς μοίρας, θὰ ἐννοῶμεν τὴν εἰς μετρικὰς μονάδας ἑκτασιν τόξου, τοῦ ὁποῦοι αἱ εἰς τὰ δύο ἄκρα κάθετοι σχηματίζουσι γωνίαν μιᾶς μοίρας. Ἐὰν λοιπὸν ἡ γῆ εἶναι ἐξωγκωμένη περὶ τὸν ἰσημερινὸν, δέον αἱ μοῖραι αὐτῆς νὰ ἦναι μικρότεροι ἢ περὶ τοὺς πόλους, διότι περὶ τὸν ἰσημερινὸν οὐσὲς μείζονος τῆς καμπυλότητος ἀπαιτεῖται νὰ διανύσωμεν μικρότερον ἢ περὶ τοὺς πόλους διάστημα, ὅπως ἡ διεύθυνσις τῆς καθέτου ἀλλάξῃ κατὰ μίαν μοῖραν.

Τὴν διεύθυνσιν τῆς καθέτου παρέχει ἐκασταχοῦ τῆς γῆς ἡ διεύθυνσις βάρους ἐλευθέρως κρεμαμένου, τὴν ἀλλαγὴν δὲ τῆς διεύθυνσεως ταύτης δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν συγκρίνοντας αὐτὴν ἐκασταχοῦ πρὸς τὴν τοῦ ἄξονος τῆς ἡμερησίας περιστροφῆς τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει ἡ κάθετος μετὰ τοῦ ἄξονος τῆς ἡμερησίας περιστροφῆς εἶναι ἡ διαφορὰ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους ἀπὸ 90° ἔπεται ὅτι πρὸς εὑρεσιν τῆς ἀλλαγῆς τῆς διευθύνσεως τῆς καθέτου δέον νὰ εὑρωμεν τὴν διαφορὰν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους τῶν δύο τόπων. Ἡ μέθοδος λοιπὸν πρὸς εὑρεσιν τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ σχήματος τῆς γῆς ἐκ τῆς ἀναμετρήσεως τόξων μεσημβρινῶν εἰς διάφορα γεωγραφικὰ πλάτη συνίσταται εἰς τὴν διάστημα αὐτῶν, καὶ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους τῶν ἄκρων ἐκάστου αὐτῶν ἦτοι τῆς θέσεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς,

ὅπως ἐντεῦθεν εὐρεθῆ ἢ τυχὸν ἀνισότης τῶν μοιρῶν κατὰ τὰ διάφορα γεωγραφικὰ πλάτη ἐὰν αὐτὴ πράγματι ὑπάρχη, δύναται νὰ εὐρεθῆ δι' αὐτῆς τὸ σχῆμα τῆς γῆς, ἐπὶ τῇ προϋποθέσει ὅτι οἱ παράλληλοι εἶναι κύκλοι. Ἀπαραίτητος συμπληρωτικὴ ἐργασία εἶναι ἡ ἀναγωγὴ πασῶν τῶν ἀναμετρήσεων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἥτις παριστάνει τὸ σχῆμα τῆς γῆς ἐλεύθερον τῶν ἀνυψώσεων τῆς ξηρᾶς· πρὸς τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖται ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ὕψους τῶν διαφόρων σημείων τοῦ τριγωνισμοῦ.

Ἐκ τῆς ἀναμετρήσεως λοιπὸν τοῦ μεγέθους τῆς μοίρας μεσημβρινοῦ διασχίζοντος τὴν Γαλλίαν κατὰ τὰ διάφορα γεωγραφικὰ πλάτη ἐξήγαγεν ὁ Κασσίνης ὅτι ἡ μοῖρα εἶναι μείζων ἐν τῇ νοτίᾳ Γαλλίᾳ ἢ ἐν τῇ μεσαίᾳ, καὶ ἐν ταύτῃ πάλιν μείζων ἢ ἐν τῇ βορείᾳ· ὅθεν ἐσυμπέρανεν ὅτι ἡ καμπυλότης τῆς γῆς αὐξάνει καθόσον βαίνομεν πρὸς βορρᾶν, τούτου δ' ἕνεκα ἡ γῆ εἶναι πεπεσμένη περὶ τὸν ἰσημερινὸν καὶ ἐξωγκωμένη περὶ τοὺς πόλους. Ἡ ἀναμέτρσις αὕτη τοῦ Κασσίνης, καίπερ σπουδαία διὰ τὴν πρόοδον τῆς γεωγραφίας, δὲν ἦτον ὅμως ἀρκούντως ἀκριβῆς, ὅπως δι' αὐτῆς ἐξακριβωθῆ τὸ ἀληθὲς σχῆμα τῆς γῆς. Πρὸς τοῦτο ἦτο ἀναγκαία καὶ ἀκριβεστέρα ἐργασία καὶ ἡ σύγκρισις τοῦ μήκους τῶν μᾶλλον ἀλλήλων ἀρισταμένων ἢ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς Γαλλίας, ἢ αὐτῶ γίνῃ καταφανεστέρα ἢ διαφορὰ τοῦ μήκους τῆς μοίρας, καθόσον βαίνομεν ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ πρὸς τοὺς πόλους. Πρὸς ἄρσιν λοιπὸν πάσης ἀμφιλογίας ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ 16. ἡ ἀποστολὴ ἐπιστημόνων εἰς τὴν Λαπωνίαν περὶ τὸν πολικὸν κύκλον καὶ εἰς τὴν Περουβίαν περὶ τὸν ἰσημερινὸν πρὸς εὐρεσιν τοῦ μεγέθους τῆς μοίρας εἰς τὰ δύο ταῦτα διάφορα γεωγραφικὰ πλάτη.

Εἰς τὴν Λαπωνίαν μετέβησαν τῷ 1736 ὁ Μισπερτούσιος, ὁ Κλαιρῶτος καὶ ἕτεροι μεθ' ὧν συνηνώθη καὶ ὁ Κέλσιος. Αἱ δυσχέρειαι, πρὸς ἃς εἶχον οὗτοι νὰ παλαίσωσι, προήρχοντο ἐκ τοῦ δριμύως ἐν ταῖς βορείαις χώραις ψύχους· ὅθεν ἠναγκάσθησαν πολλὰκις νὰ ἐργάζωνται ἐπὶ χιονοσκεπῶν ἐκτάσεων.

Πολλῶ μείζονες ἦσαν ὁμως αἱ δυσχέρειαι πρὸς ἃς ἐμελλον νὰ παλαίσωσι οἱ εἰς τὴν Περουβίαν μεταβάντες Βουγέρος καὶ Λακονδαμίνας, μεθ' ὧν συνηνώθη καὶ ὁ Ἰσπανὸς Οὐλόης. Ἡ ἐργασία τῆς ἀναμετρήσεως ἐγένετο ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ὕψιπέδου τοῦ Κουῦτου (ἐν τῇ νῦν δημοκρατίᾳ τοῦ Ἰσημερινοῦ). Ἄνεμοι σφοδροὶ παρεμπόδιζον πολλάκις τὴν ἐργασίαν ἢ κατέστρεφον τὰ σημεῖα τοῦ τριγωνισμοῦ, ἐὰν τοῦτο δὲν ἐγένετο ὑπὸ τῶν κατοίκων. Ἐνεκα τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων δυσχερειῶν ἀπεπερατώθη ἡ ἐν Περουβίᾳ ἐργασία μόλις κατὰ τὸ 1743, ἐγένετο ὁμως μεθ' ὅλης τῆς τότε δυνατῆς ἀκριβείας. Ἐκ δὲ τούτου καὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀναμετρηθέντος τόξου, ἐκτεινομένου ἀμφοτέρωθεν τοῦ ἰσημερινοῦ, ἡ ἐργασία τῆς Περουβίας ἐλήφθη καὶ ἐν ταῖς νεωτέροις χρόνοις ὑπ' ὄψιν πρὸς ἐξακριβώσιν τοῦ σχήματος τῆς γῆς, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ τῆς Λαπωνίας, διὰ τὴν μὴ ἀνάλογον αὐτῆς ἀκρίβειαν πρὸς τὴν τῶν ἐργασιῶν τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἡ ὄργυιά, ἥς ἐγένετο χρῆσις κατὰ τὴν ἐργασίαν τῆς Περουβίας, διατηρεῖται ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα *toise de Perou*, καὶ αὕτη εἰς θερμοκρασίαν 130° Ρεωμύρου θεωρεῖται ἡ κανονικὴ ὄργυιά, πρὸς ἣν ἐσυγκρίθη καὶ τὸ ὕστερον εἰσαχθὲν μέτρον. Λέγομεν δὲ ὅτι τὸ μήκος εἶναι κανονικόν, ὅταν ἔχη ὠρισμένην τινὰ θερμοκρασίαν, διότι, ὡς γνωστόν, τὸ μήκος τῶν σωμάτων συμμεταβάλλεται παρὰ τῆς θερμοκρασίας αὐτῶν. Ἡ ἀλλοίωσις δ' αὕτη λαμβάνεται ὡς εἰκὸς ὑπ'

ὄψιν κατὰ πᾶσαν καταμέτρησιν βάσεως, ὅπως οὕτω πάντα τὰ μετρώμενα μήκη συγκρίνονται πρὸς γνωστὴν τινὰ μονάδα κανονικὴν καὶ ἀναλλοίωτον. Μία δὲ τῶν λεπτοτέρων ἐργασιῶν εἶναι καὶ ἡ σύγκρισις τῶν πήχεων, ὧν ἐγένετο χρῆσις κατὰ τινὰ καταμέτρησιν πρὸς τὸ μήκος τῆς κανονικῆς ὄργυιας.

Τὰ ἐξαγόμενα τῶν δύο ἐργασιῶν εἶναι ὅτι τὸ μήκος μιᾶς μοίρας ἰσοῦται εἰς μὲν τὸν ἰσημερινὸν πρὸς 56,753 ὄργυιας, εἰς δὲ τὸν παράλληλον 66° 20' πρὸς 57,437 ὄργυιας ἢ μοῖρα δηληδὴ εἶναι μείζων περὶ τοὺς πόλους ἢ εἰς τὸν ἰσημερινόν.

Οὕτως ἐθεβαιώθη καὶ ἐμπειρικῶς τὸ ὑπὸ τοῦ Νεύτωνος διὰ τῆς θεωρίας εὐρεθὲν σχῆμα τῆς γῆς, ὅτι δηλαδὴ τοῦτο εἶναι σφαιροειδὲς πεπιεσμένον περὶ τοὺς πόλους· ἐκ τῆς διαφορᾶς δὲ τοῦ μεγέθους τῆς μοίρας εἰς τὸν ἰσημερινὸν καὶ τοὺς πόλους ἐπροσδιορίσθη ἡ συμπίεσις ἴση πρὸς $1/334$, ἐλάσσων τῆς ὑπὸ τοῦ Νεύτωνος εὐρεθείσης $1/230$ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἡ γῆ εἶναι πανταχοῦ ὁμοιομερής· ἐκ τούτου δ' ἐπεταὶ τὸ ἀνομοιομερὲς καὶ ἡ αὐξήσις τῆς πυκνότητος αὐτῆς πρὸς τὰ ἔσω. Ἀφοῦ δὲ οὕτως ἦρθη πᾶσα περὶ τοῦ σχήματος τῆς γῆς ἀμφιλογία καὶ κατεδείχθη ἐμπειρικῶς τὸ ὄρθον τῆς περὶ αὐτοῦ θεωρίας τοῦ Νεύτωνος, ἐγένετο δεκτὸς πανταχοῦ ἀναμφιλέκτως ὁ νόμος τῆς γενικῆς βαρύτητος, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται καὶ τὸ σχῆμα τῆς γῆς.

Ἐμνημονεύσαμεν προηγουμένως τῆς παρατηρήσεως τοῦ εἰς τὴν Καϋέννην κατὰ τὸ 1672 μεταβάντος Γάλλου Ριχέρου, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἐν ὠρισμένῳ τινὶ χρόνῳ ἀριθμὸς τῶν ἀναλικινήσεων τοῦ ἐκκρεμοῦς, ἔχοντος σταθερὸν μήκος, εἶναι μικρότερος ἐν Καϋέννῃ περὶ τὸν ἰσημερινόν ἢ εἰς τοὺς Παρισίους, ὅθεν αὐτὸς εἶχεν ἀναχωρήσει. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξηγήθη διὰ τῆς ἐλαττώσεως

τῆς βαρύτητος, καθόσον βαίνομεν ἀπὸ τῶν πόλων πρὸς τὸν ἰσημερινόν, ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τῆς κεντροφυγῆς δυνάμεως. Ὁ περὶ τὰ μέσα λοιπὸν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀκμάσας Γάλλος μαθηματικὸς Κλαιρῶτος ἐξήγησε σχέσιν τινὰ μεταξὺ τοῦ σχήματος τῆς γῆς (ἐν τῇ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πραγματείᾳ) καὶ τῆς ἐλαττώσεως τῆς βαρύτητος, καθόσον βαίνομεν ἀπὸ τῶν πόλων πρὸς τὸν ἰσημερινόν, ἥτοι τῆς ἐντάσεως αὐτῆς κατὰ τὰ διάφορα γεωγραφικὰ πλάτη. Εὐρε λοιπὸν ὅτι ἡ ἐντασις τῆς βαρύτητος ἐξαρτᾶται οὐ μόνον ἐκ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ τοῦ σχήματος αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ νόμου τῆς αὐξήσεως τῆς πυκνότητος τῆς γῆς πρὸς τὸ κέντρον αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος αὐτὸς δὲν εἶναι γνωστὸς, δὲν εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ εὐρεσις τοῦ σχήματος τῆς γῆς διὰ μόνης τῆς θεωρίας. Διὰ τῆς ἐρεῦνης ὁμως αὐτοῦ εὔρεν ὁ Κλαιρῶτος ὅτι, ἐὰν ἡ συμπίεσις τῆς γῆς ἦναι μικρὰ (ὅπερ ἐκ τῆς πείρας εἶναι γνωστὸν,) τότε ὑπάρχει ἄνευ λάθους ἐπαισθητοῦ ὠρισμένη καὶ ἀπλῆ σχέσις μεταξὺ τῆς συμπίεσεως αὐτῆς καὶ τοῦ λόγου τῆς ἐντάσεως τῆς ἕλξεως εἰς τὸν ἰσημερινόν καὶ τοὺς πόλους, καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ περίφημον θεώρημα τοῦ Κλαιρῶτος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναλικινήσεων τοῦ αὐτοῦ ἐκκρεμοῦς ἐν ἴσῳ χρονικῷ διαστήματι εἰς τὸν ἰσημερινόν καὶ τοὺς πόλους ἐξαρτᾶται κατὰ γνωστὴν καὶ ἀπλῆν σχέσιν ἐκ τῆς ἐντάσεως τῆς βαρύτητος εἰς ἕκαστον τῶν τόπων τούτων, ἐπεταὶ ἀπλῆ σχέσις μεταξὺ τῆς συμπίεσεως τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀναλικινήσεων τοῦ αὐτοῦ ἐκκρεμοῦς εἰς τὸν ἰσημερινόν καὶ τοὺς πόλους. Ἐνεκα δὲ πάλιν τῆς γνωστῆς σχέσεως τῆς ἐντάσεως τῆς βαρύτητος κατὰ τὰ διάφορα γεωγραφικὰ πλάτη, ἐπεταὶ σχέσις ἀπλῆ μεταξὺ τῆς συμπίεσεως τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀναλικινήσεων τοῦ αὐτοῦ ἐκ-

κρεμύς εις διάφορα γεωγραφικά πλάτη. Δέν είναι δὲ ἀνάγκη τὸ μήκος τῶν ἔκκρεμῶν, ὧν ἐγένετο χρῆσις, νὰ ἦναι τὸ αὐτὸ ἀρκεῖ μόνον νὰ ἦναι ἀκριβῶς γνωστός ὁ λόγος τῶν μήκων αὐτῶν, διότι διὰ τούτου γίνεται εὐκόλως ἡ σύγκρισις ὡσανεὶ τὰ ἔκκρεμῆ εἶχον τὸ αὐτὸ μήκος.

Τὸ θεώρημα τοῦ Κλαιρώτου παρῆχει τὸ μέσον πρὸς εὐρεσιν μόνης τῆς συμπιέσεως τῆς γῆς, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ μεγέθους αὐτῆς· διὰ τῆς ἀμέσου ὁμως ἀναμετρήσεως τόξου μεσημβρινοῦ, τῶν ἄκρων τοῦ ὁποίου εἶναι γνωστὸν τὸ γεωγραφικὸν πλάτος, προσδιορίζεται καὶ τὸ μέγεθος τῆς γῆς, ἐὰν ἡ συμπίεσις αὐτῆς ἦναι γνωστή. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρὸς εὐρεσιν τοῦ μεγέθους τῆς γῆς δέον πάντοτε νὰ γίνῃ ἀμεσος ἀναμέτρησις τοῦ μεγέθους τόξου, ἀδιάφορον ἐὰν ἄλλοθεν (ὅπως λ. χ. διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θεωρήματος τοῦ Κλαιρώτου) ἦναι γνωστὴ ἡ συμπίεσις, ἐπιπροτιμήθη ἡ σύγχρονος εὐρεσις τοῦ μεγέθους καὶ σχήματος τῆς γῆς διὰ τῆς ἀναμετρήσεως τόξων εις διάφορα γεωγραφικὰ πλάτη.

Μετὰ τὰς ἐν Λαπιωνία καὶ Περούβια γεωδαισιακὰς ἐργασίας ἐγένοντο κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ ἄλλαι τινὲς εις διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ μία ὑπὸ τοῦ Δακάλλου εις τὸ Εὐέλπι Ἀκρωτήριον, ἵνα μὴ ἀναφέρωμεν τὴν ἐν Πενσυλβανία τῆς βορείου Ἀμερικῆς γενομένην ὑπὸ τοῦ Δίξωνος καὶ Μάσωνος, οἵτινες οὐχὶ διὰ τριγωνισμού, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀμέσου ἀναμετρήσεως ἠθέλησαν νὰ εὕρωσι τὸ μήκος ἐκτάσεως μείζονος τῆς μοίρας. Πᾶσαι ὁμως αἱ ἐργασίαι αὗται, αἱ ἄλλως ὀφέλιμοι πρὸς γεωγραφικοὺς σκοποὺς, δὲν ἐχρησίμευσαν πρὸς ἐξακριβῶσιν τοῦ μεγέθους καὶ σχήματος τῆς γῆς.

Ἀλλὰ μετὰ τῆς εὐρέσεως τοῦ σφαιροειδοῦς σχήματος τῆς γῆς ἐγεννήθησαν καὶ ζητήματα σχετικὰ πρὸς τὴν ἐντελῆ ἐξακριβῶ-

σιν αὐτοῦ, οἷον τὸ ζήτημα περὶ τῶν τριγῶνων τῶν ἀποτελούντων τὸ δικτυωτόν. Ἐὰν ἡ γῆ ἦτο σφαιρικὴ, αἱ πλευραὶ τῶν τριγῶνων αὐτῶν θὰ ἦσαν τόξα μεγίστων κύκλων, καὶ αὐτὰ τὰ τρίγωνα σφαιρικὰ. Ἄλ' ἐπειδὴ ἡ γῆ εἶναι σφαιροειδῆς, ἡ ἐλαχίστη ἀπὸ σημείου εις σημεῖον ἀπόστασις δὲν εἶναι ὅπως εις τὴν σφαῖραν τόξον μεγίστου κύκλου, ἀλλ' ἄλλη τις καμπύλη γραμμὴ διπλῆς καμπυλότητος γεωδαισιακῆ καλουμένη. Ἐπειδὴ ὁμως αἱ σκοπεύσεις ἀπὸ σημείου εις σημεῖον τῶν τριγῶνων τοῦ δικτυωτοῦ ὀρίζουσι τὴν θέσιν ἐνὸς ἐπιπέδου, αἱ διὰ τῶν σκοπεύσεων σχηματιζόμεναι πλευραὶ τῶν τριγῶνων δὲν εἶναι γωνία σφαιρικῶν τριγῶνων.

Τὴν λύσιν πάντων τῶν περὶ τὰ σφαιροειδικὰ τρίγωνα σχετικῶν ζητημάτων ἤρχισεν ὁ Εὐλλερὸς, ἐξηκολούθησαν δὲ, ἀνεπτυξάν καὶ συμπλήρωσαν ὁ Ἀλέξανδρος, Γαῦσος, Βέσσελιν, Βαιύτερος καὶ ἄλλοι, διότι ἐκ τῆς λύσεως αὐτῶν ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἀκριβεία πασῶν τῶν γεωδαισιακῶν ἐργασιῶν, ἐπομένως καὶ τῆς λύσεως τοῦ περὶ τοῦ σχήματος καὶ μεγέθους τῆς γῆς προβλήματος.

Ὁ σκοπὸς καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς ἡμετέρας περιληπτικῆς πραγματείας, δὲν συγχωροῦσι νὰ ἐκταθῶμεν ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν. Ἀρκούμεθα μόνον νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ λύσις αὐτῶν, βοθημένη ὑπὸ τῆς μικρᾶς διαφορᾶς τοῦ σχήματος τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ σφαιροειδοῦς, ἤγαγεν εις μέγιστον βαθμὸν ἀκριβείας τὴν εὐρεσιν τοῦ μήκους οἰουδήποτε τόξου παραλλήλου κύκλου, ἢ τόξου μεσημβρινοῦ, ἢ καὶ τόξου ἑλλειπτικοῦ λοξοῦ πρὸς τοὺς μεσημβρινούς. Διακρίνομεν δὲ τὰ τρία αὐτὰ εἶδη τῶν τόξων, διότι ἑλαστον αὐτῶν ἔχει ἰδίαν ἐν τῇ γεωδαισίᾳ σημασίαν, καὶ δύναται ἕκαστον αὐτῶν κατ' ἴδιον τρόπον νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τὴν εὐρεσιν τοῦ μεγέθους καὶ σχήματος τῆς γῆς, ἐὰν συνδεθῇ κατα-

λήλως μετὰ παρατηρήσεων ἀστρονομικῶν, ὀρίζουσῶν τὴν ἐπὶ τῆς γῆς γεωγραφικὴν αὐτοῦ τοποθεσίαν.

Ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα τῆς παρατηρήσεως ἐτελειοποιήθησαν πρὸς τε τὴν ἀκριβῆ μέτρησιν τῶν βάσεων καὶ πρὸς τὰς γωνιομετρήσεις. Τὰ μέσα πρὸς σύγκρισιν τῶν πῆχεων, ὧν ἐγένετο χρῆσις εις τὴν καταμέτρησιν ἐκτάσεως βάσεως, πρὸς ἀλλήλους ἤχθησαν εις μέγιστον βαθμὸν ἀκριβείας, καὶ οὕτως εἶναι δυνατὸς ὁ συνδυασμὸς πασῶν τῶν ἐργασιῶν.

Διὰ τῆς ἐξακριβώσεως δὲ τῆς ἐπιδράσεως τῆς θλάσεως τοῦ φωτός ἐπὶ τε τῶν ἀστρονομικῶν καὶ γεωδαισιακῶν ἐργασιῶν καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων πρὸς τὴν ἀκριβῆ εὐρεσιν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ μήκους τῶν γεωδαισιακῶν ἐργασιῶν καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων πρὸς τὴν ἀκριβῆ εὐρεσιν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ μήκους τῶν γεωδαισιακῶν σταθμῶν, ἔτι δὲ καὶ ἡ σκόπιμος κατασκευὴ τούτων, παρέσχον τὰ μέσα νὰ παρέχωσιν αἱ νῦν περὶ γεωδαισιακαὶ ἐργασίαι πολὺ ἀκριβέστερα διδόμενα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς εὐρέσεως τοῦ μεγέθους καὶ σχήματος τῆς γῆς. Αἱ ἐργασίαι δ' αὗται, καταλλήλως καὶ σκοπίμως ἐκτείνόμεναι, χρησιμεύουσι πρὸς τὸν πρακτικὸν σκοπὸν τῆς κατασκευῆς ἀκριβῶν γεωγραφικῶν πινάκων.

Ἡ πρώτη τῶν νεωτέρων ἐργασιῶν εἶναι ἡ περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Δελάμβρου καὶ Μεσχαίνιου ἐν Γαλλίᾳ ἀρξαμένη ἀναμέτρησις τόξου μεσημβρινοῦ διήκοντος ὅλην τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τῆς Περινιάνης μέχρι τῆς Δυνκίρχης καὶ ἔχοντος ἐπομένως εὐρος 80° 20'. Τὸ τόξον αὐτὸ ἐξετάθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος μέχρι τῆς Φομεντέρας τῆς Ἰσπανίας (ἐν ταῖς Βαλεαρίσι νήσοις) ὑπὸ τοῦ Βιότου καὶ Ἀραγῶ. Οὕτω τὸ εὐρος τοῦ ὅλου τόξου εἶ-

ναι 12° 22'. Ἡ ἐπέκτασις αὕτη ἐγένετο ἵνα τὸ μέσον τοῦ τόξου ἔχη γεωγραφικὸν πλάτος 45° διότι, ὅπως ἡ θεωρία διδάσκει, τοιαύτη τοῦ τόξου τοποθέτησις εἶναι κατάλληλος πρὸς τὴν ἀκριβῆ εὐρεσιν τοῦ μεγέθους τῆς περιμέτρου τῶν μεσημβρινῶν. Εἶναι δὲ σπουδαία ἡ ἀναμέτρησις αὕτη, διότι τὸ ἐκ τῆς ἀναμετρήσεως τοῦ Δελάμβρου καὶ Μεσχαίνιου εὐρεθὲν μέγεθος τῶν μεσημβρινῶν ἐχρησίμευσεν ὡς βᾶσις πρὸς κανονισμόν τοῦ μήκους τῆς νέας μετρικῆς μονάδος τοῦ γαλλικοῦ μέτρου· τοῦτο δηλαδή, ὡς γνωστὸν, εἶναι τὸ 1/40000000 τῆς κατὰ τὴν ἀναμέτρησιν τοῦ Δελάμβρου περιφερείας τοῦ μεσημβρινοῦ. Τὸ μέτρον συγκρινόμενον πρὸς τὴν ὀργυιάν τῆς Περούβιας ἰσοῦται πρὸς 443, 296 γραμμὰς, ἢτοι εις δεκαδικὸν ἀριθμὸν ἰσοῦται πρὸς 0,513,074 τῆς ὀργυιάς. Ὅπως ἐκ τῶν νεωτέρων ἀναμετρήσεων εἶναι γνωστὸν, τὸ μέτρον δὲν εἶναι ἀκριβῶς 1)10000000 τοῦ τεταρτημορίου ἐνὸς μεσημβρινοῦ, δὲν ἔχει δὲ οὔτε τὴν ιδιότητα τῆς ὁποτεδήποτε ἀκριβοῦς ἀνευρέσεως τοῦ μήκους αὐτοῦ διὰ νέας ἀναμετρήσεως τοῦ μεγέθους τῆς γῆς, διότι, ὅπως θέλομεν περαιτέρω εἶδει, τὸ σχῆμα ταύτης δὲν εἶναι ἀκριβῶς σφαιροειδές, ἀλλ' ἀνώμαλον. Ἐὰν ὀρισθῆ ποσοστὸν εἶναι τὸ μέτρον τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ δύο σημείων, δέον νὰ ἦναι ἀκριβῶς γνωστὴ ἡ τοποθεσία τῶν σημείων αὐτῶν διὰ σταθερῶν σημάτων. Πράγματι τὰ σήματα τῶν κυρίων σταθμῶν κατασκευάζονται νῦν καὶ τοποθετοῦνται οὕτως, ὥστε νὰ ἦναι δυνατὴ ἡ σταθερότης αὐτῶν, ἐπομένως καὶ ἡ ἀνεύρεσις αὐτῶν· ἐπίσης ὁμως δύναται νὰ διατηρηθῆ καὶ μετρικὴ τις μονὰς ἄλλη παρὰ τὸ μέτρον. Ἐνεκα τῶν λόγων αὐτῶν δὲν ἐγένετο δεκτὸν αὐτὸ πολλαχού. Τανῦν ὁμως, καὶ ἐπειδὴ δὲν διαφέρει πολὺ τοῦ μεγέθους τοῦ 1|10000000 τεταρτημορίου τῶν μεσημβρινῶν, καὶ (ὅπερ τὸ κύριον)

διότι τὸ ἐπ' αὐτῆς στηριζόμενον γαλλικὸν μετρικὸν σύστημα εἶναι δεκαδικόν, εἰσάγεται βαθμηδὸν παρὰ πᾶσι τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι, καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου θὰ καταστῇ παγκόσμιον.

Ὀλίγον μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐργασίαν ἤρχισαν γινόμεναι μεγάλαι γεωδαισιακαὶ ἐργασίαι ἐν τῇ Ἰνδικῇ ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, ἑτέρα μικροτέρα δὲ ὑπὸ τοῦ Σουανβεργίου ἐν Σουηδία. Ἡ πρώτη ἐν τῇ Ἰνδικῇ χερσονήσῳ γενομένη δὲ εἶναι λίαν ἐκτεταμένη, ἡ δευτέρα ὅμως Ἰνδικῆ ἀπὸ τῆς πόλεως Πουναι μέχρι τῆς εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἰμαλαίων Καλιανὰ ἐκτείνεται ἐπὶ τόξου 21° 21'. καὶ εἶναι μία τῶν μεγίστων καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀκρίθειαν τῆς ἐργασίας ἐντελεστέρων. Καὶ ἄλλαι δὲ μεγάλαι ἢ μικρότεραι ἐγένοντο κατόπιν, ἃς θὰ μνημονεύσωμεν ἀργότερον.

Ὁ πολλαπλασιασμός ὅμως τῶν ἀναμετρηθέντων τόξων συνεπίγαγε καὶ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ μεγέθους καὶ σχήματος τῆς γῆς τὸ ζήτημα τοῦ ἐκ τῶν ἀναμετρήσεων ὅσον οἶόν τε ἀκριβεστέρου ἐξαγομένου.

Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ δύο ἀναμετρήσεων τόξων μεσημβρινοῦ ἐξάγεται καὶ ἡ συμπίεσις τῆς γῆς καὶ τὸ μῆκος τοῦ περιμέτρου τῶν ἑλλειπτικῶν μεσημβρινῶν. Ἐὰν αἱ διάφοροι ἀναμετρήσεις ἦσαν ἐλεύθεραι παντὸς λάθους, θὰ ἦτον ἀδιάφορον ὁποῖα δύο τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔπρεπε νὰ συνδυασθῶσι πρὸς εὐρεσιν τοῦ σχήματος καὶ μεγέθους τῆς γῆς οἰοσδήποτε συνδυασμός θὰ παρεῖχε τὸ αὐτὸ ἀσφαλὲς ἐξαγομένον. Ἐκ τῆς ἀτελείας ὅμως καὶ τῶν ἐντελεστέρων ὀργάνων καὶ ἐκ λαθῶν προερχομένων ἐκ διαφόρων ἄλλων αἰτιῶν καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ παρατηροῦντος ἀτόμου, πᾶσαι αἱ παρατηρήσεις εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον λεκανθασμένα. Ἐὰν ἦναι γνωστά τὰ αἴτια καὶ ἡ ἐπίδρασις λαθῶν τινων, ταῦτα δύνανται νὰ ἐκτιμηθῶσι καὶ οὐ-

τω νὰ ἐξαλειφθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἐξαγομένου τῶν παρατηρήσεων. Τὰ λάθη, ὧν ἡ ἐπίδρασις ἄγνωστος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτιμηθῶσι. Ζητοῦμεν ὅμως νὰ ἐλαττώσωμεν ὅσον οἶόν τε τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν κατὰ τὴν εὐρεσιν τῶν ζητουμένων ποσοτήτων, διὰ τοῦ καταλλήλου συνδυασμοῦ τῶν παρατηρήσεων, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τὰ λάθη ταῦτα ἦναι μικρὰ καὶ οὐχὶ σταθερά.

Ἐὰν κάμωμεν μόνον τὸν ἀπολύτως ἀναγκαῖον ἀριθμὸν παρατηρήσεων πρὸς εὐρεσιν τῶν ζητουμένων ποσοτήτων, τότε ἀρκούμεθα εἰς τὴν εὐρεσιν αὐτῶν, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχωμεν μέσον τι ὅπως ἐκτιμήσωμεν καὶ τὸν βαθμὸν τῆς ἀκρίβειας τοῦ προσδιορισμοῦ αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. ἐὰν, ζητοῦντες τὸ μῆκος εὐθείας τινὸς γραμμῆς, ἀναμετρήσωμεν μόνον ἅπαξ αὐτὴν διὰ τοῦ πῆχους, τὸ ζητούμενον μῆκος παρέχεται ἀμέσως ὑπὸ τῆς ἀναμετρήσεως, ἀφοῦ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν πάντα τὰ γνωστά αἴτια, τὰ δυνάμενα νὰ προξενήσωσιν ἀλλοιώσιν τινα ἐπὶ τοῦ ἐξαγομένου, ὡς π. χ. ἡ διάφορος ἔκτασις τοῦ πῆχους κατὰ τὴν διάφορον αὐτοῦ θερμοκρασίαν. Ἐὰν ὅμως αἱ παρατηρήσεις ἦναι πλείονες τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων, τότε δεόν νὰ ζητήσωμεν, ὅπως εὐρωμεν τὰς πιθανωτέρας τιμὰς τῶν ζητουμένων ποσοτήτων διὰ τοιοῦτου συνδυασμοῦ τῶν παρατηρήσεων, δι' οὗ ἡ ἐπίδρασις τῶν ἀγνώστων λαθῶν νὰ σμικρύνηται ὅσον οἶόν τε. Ἐὰν ἡ ζητουμένη ποσότης παρέχεται ἀμέσως ὑπ' ἐκάστης παρατηρήσεως, ἡ πιθανωτέρα τιμὴ αὐτῆς εἶναι ὁ μέσος ὁρος ἐκ πασῶν τῶν παρατηρήσεων, αἱ δὲ διαφοραὶ τῶν διαφόρων παρατηρήσεων, ἀπὸ τῆς πιθανωτέρας ταύτης τιμῆς, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι καὶ ὡς κριτήριον τῆς ἀκρίβειας αὐτῶν. Ὅσον μικρότεραι αἱ διαφοραὶ αὗται, τοσοῦτον ἐλάσσων ἡ ἐπίδρασις τῶν μὴ σταθερῶν ἀγνώστων λαθῶν, καὶ ἐπομένως τοσοῦτο μειζῶν ἡ ἀκρίβεια τῶν

παρατηρήσεων. Ἐὰν ὅμως αἱ διὰ τῶν παρατηρήσεων προσδιοριζόμεναι ποσότητες ἦναι πλείονες τῆς μιᾶς, ὅπως εἰς τὴν εὐρεσιν τῆς συμπίεσεως καὶ τῆς περιμέτρου τῶν μεσημβρινῶν τῆς γῆς ἐκ τῆς ἀναμετρήσεως τόξων μεσημβρινῶν, τότε τοῦ μέσου ὁρου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ χρῆσις.

Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς λοιπὸν εἰς τὰ διὰ τῶν παρατηρήσεων ἐξαγόμενα τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν πιθανοτήτων, τοῦ ὁποῖου αἱ βάσεις εἶχον ἤδη τεθῆ ἀπὸ τοῦ 17^{ου} αἰῶνος μεσοῦντος, ἐφεῦρον ὁ Λέγενδρος καὶ ὁ Γαῦσος τὴν μέθοδον τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων, δι' ἧς γίνεται ὁ κατάλληλος συνδυασμός τῶν παρατηρήσεων πρὸς εὐρεσιν τῶν πιθανωτέρων τιμῶν, τῶν διὰ τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν ζητουμένων ποσοτήτων, ὅταν αὗται ἦναι ὀλιγώτεραι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γενομένων παρατηρήσεων. Ἡ μέθοδος αὕτη, ἥτις συνεπλήρωθη καὶ ἐτελειοποιήθη καὶ ὑπὸ ἄλλων γεωμετρῶν, φέρει τὸ ὄνομα τῆς μεθόδου τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων, διότι δι' αὐτῆς τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων τῶν ὑπολειπομένων λαθῶν μετὰ τὴν ἀντεισαγωγὴν τῶν πιθανωτέρων τιμῶν εἰς τὰς σχέσεις (ἐξισώσεις) τὰς μεταξὺ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν ζητουμένων ποσοτήτων, καθίσταται τὸ δυνατὸν ἐλάχιστον. Οὕτω π. χ., ἐὰν ἀναμετρηθείς ἀποστάσεώς τινος τρις, εὐρεθῇ αὕτη ἴση πρὸς 8, 9, 11 μέτρα, ἡ πιθανωτέρα αὐτῆς εἶναι ὁ μέσος ὁρος 9 1/3, τὰ δὲ ὑπολειπόμενα λάθη 1 1/3, 1/4, 3/4 τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων τῶν τριῶν αὐτῶν ποσοτήτων, ἦτοι 16/3 + 1/9 + 9/16 εἶναι μικρότερον παρὰ διὰ πᾶσαν ἄλλην τιμὴν τῆς ζητουμένης ποσότητος.

Ἐν τῷ προσδιορισμῷ τοῦ μεγέθους καὶ σχήματος τῆς γῆς ἐκ τῆς ἀναμετρήσεως τόξων, ὧν ἡ ἐπὶ τῆς γῆς τοποθεσία προσδιορίζεται δι' ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων, ἐκτελοῦνται δύο διάφοροι καὶ ἀνεξάρτητοι ἀλ-

λῶν ἐργασίαι, ἡ ἀναμέτρησις δηλαδὴ τῶν τόξων διὰ καθαρῶν γεωδαισιακῶν ἐργασιῶν καὶ ὁ ἀστρονομικὸς προσδιορισμός τῆς ἐπὶ τῆς ὅλης γῆς τοποθεσίας τῶν ἀναμετρηθέντων τόξων. Δέον λοιπὸν χωριστὰ νὰ εὐρεθῇ ἡ πιθανωτέρα τιμὴ τοῦ μήκους ἐκάστου τόξου διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δεδομένων τὰ ὁποῖα παρέχει ὁ τριγωνισμός, καὶ εἶτα χωριστὰ νὰ προσδιορισθῇ τὸ σχῆμα καὶ μέγεθος τῆς γῆς διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἀναμετρηθέντων τόξων, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν τοποθεσίας. Ἀφοῦ λοιπὸν εὐρεθῶσιν αἱ πιθανώτεραι τιμαὶ τοῦ μήκους ἐκάστου τόξου ἀνεξαρτήτως τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τοῦ σχήματος καὶ μεγέθους τῆς γῆς, ἡ ἀκρίβεια τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ σχήματος καὶ μεγέθους αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀκρίβειας τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς γεωγραφικῆς τοποθεσίας τῶν τόξων. Πράγματι ὁ διὰ τοῦ τριγωνισμοῦ ἀκριβὴς προσδιορισμός τοῦ μήκους τῶν τόξων ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ σχήματος καὶ μεγέθους τῆς γῆς, διότι δεόν νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἐπιφανείαν ἐφ' ἧς γίνεται ὁ τριγωνισμός, ὅπως γινώσκωμεν ὁποῖα εἶναι ἡ φύσις τῶν τριγώνων τούτων, καὶ ἐπομένως ὁποῖα σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν· ἐπειδὴ ὅμως τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῆς γῆς εἶναι κατὰ μεγάλην προσέγγισιν γνωστά, τὸ ἐκ τῆς μὴ ἀκριβοῦς γνώσεως αὐτῶν προκύπτον λάθος ἐν τῷ διὰ τοῦ τριγωνισμοῦ προσδιορισμῷ τοῦ μήκους τοῦ τόξου εἶναι ἀνεπαίσθητον. Ἐὰν λοιπὸν δεχθῶμεν ὅτι διὰ τοῦ τριγωνισμοῦ εἶναι γνωστὸν τὸ μῆκος τῶν τόξων μετὰ μεγάλης ἀκρίβειας, ἡ ἀκρίβεια τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ μεγέθους καὶ σχήματος τῆς γῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀκρίβειας τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς γεωγραφικῆς τοποθεσίας τῶν ἀναμετρηθέντων τόξων. Ἐὰν ταῦτα ἦναι τόξα μεσημβρινῶν, ἐκ τῆς ἀκρίβειας τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους

τῶν ἄκρων αὐτῶν. Ἐὰν δὲ τὰ τόξα ἦναι πολὺ ἐκτεταμένα, δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἡ γεωγραφικὴ τοποθεσία διαφόρων σημείων αὐτῶν καὶ ἐκάστη τῶν υποδιαίρεσεων νὰ θεωρηθῇ ὡς αὐτοτελὲς τόξον. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς εὐρεσιν τοῦ μεγέθους καὶ σχήματος τῆς γῆς ἀνεμετρήθησαν ἀποκλειστικῶς σχεδὸν τόξα μεσημβρινῶν, θέλομεν υποδείξει τὴν γενικὴν μέθοδον τοῦ συνδυασμοῦ τούτων τόξων· αἱ αὐταὶ ὅμως σκέψεις ἰσχύουσι διὰ συνδυασμὸν καὶ ἄλλων τόξων πρὸς εὐρεσιν τοῦ μεγέθους καὶ σχήματος τῆς γῆς.

(Ἀκολουθεῖ).

Α Κ. ΚΟΚΚΙΑΗΣ.

ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΡΩΜΑΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ).

Περὶ τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἰσχυόντων.

Ἐν τῇ πολιτείᾳ κατὰ τοὺς καλλίστους τῆς δημοκρατίας χρόνους ἐξ ἴσου ἠδύνατο ὁ δῆμος (populus) ἡ σύγκλητος (senatus) καὶ οἱ ἄρχοντες (magistratus). Ὁ δῆμος πρὸ πάντων εἶχε τὴν μεγίστην ἰσχὴν καὶ τὸ ἀξίωμα maiestas vox ifla et impleratio «civis Romanus sum» quae saepe multis in ultimis terpis opem inter barbarus et saluam tulit (Cicer Ver. 5, 57.) αὐτὸς ἦν ὁ νομοθέτης, αὐτὸς ἐκήρυσσε πόλεμον ἢ ἐθέσπιζεν εἰρήνην, ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας καὶ δι' αὐτῶν ἐμμέσως τοὺς συγκλητικούς· τέλος δὲ εἰς αὐτὸν ἀπέκειτο ἡ ἐκδοσις θανατικῶν ἀποφάσεων (iudicium capitis) μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τῶν περὶ, προδοσίας μισοφονίας, κλοπῆς δημοσίων κτλ. ἐλέγχων (quaestiones perpetuae) τῷ 149. Ἡ δὲ σύγκλητος εἶχε τὴν κυρίως διοικητικὴν ἐξουσίαν καὶ πρὸς τούτους ἐπέδρα ἐπὶ πάντων

τῶν σπουδαίων τῆς πολιτείας ὑποθέσεων. Οἱ ἄρχοντες τέλος ἐξέλεγοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅπως τῶν ἐκκλησιῶν προεδρεύωσι καὶ τὰ τοῦ δήμου δόγματα καὶ τῆς συγκλήτου τὰς ἀποφάσεις ἐκτελεῶσιν. Ἐν τούτοις τὰ τῶν ἀρχόντων καθήκοντα φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν πάντοτε σαφῶς κεχωρισμένα, ἀτέλεια, ἧς αἰτίαν νομίζομεν τὰς ταραχὰς καὶ τὰς ἐριδας, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων τὸ Ῥωμαϊκὸν ἀπετελέσθη κράτος.

Α'.

ΔΗΜΟΣ.

§. 2.

Ἐκκλησία.

Ἡ τοῦ δήμου ἰσχὺς ἤσκειτο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις (comitia) ¹⁾ αἵτινες συνεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἀρχόντων, ὅπως περὶ τῶν κοινῶν βουλευσῶντας. ²⁾ Διηροῦντο δὲ εἰς φρατρικὰς (curiatas) λοχίτιδας (centuriatas) καὶ φυλέτι'ας (tributas.) Ἐκ τούτων δὲ ἡ μὲν φρατρικὴ ἦτο μάλιστα τῶν Πατρικίων, καὶ ἀπώλεσε τὴν σημασίαν της, ὅτε ἡ τάξις αὕτη ἀπώλεσε τὰ προνόμια αὐτῆς· ἡ λοχίτις περιελάμβανε σύμπαντα τὸν δῆμον· ἡ δὲ φυλέτις τέλος κατ' ἀρχὰς μὲν ἀποκλειστικῶς, εἶτα δὲ κατὰ μέγα μέρος ἀνῆκε τοῖς Πληβείοις. Ἐντεῦθεν πρόδηλον καθίσταται ὅτι ἡ τε σύστασις καὶ ἡ διάλυσις τῶν ἐκκλησιῶν τούτων ταυτίζονται τῇ συστάσει καὶ διαλύσει τῶν τάξεων ἐξ ὧν συνίσταντο. Μετὰ δὲ τὴν διαφθορὰν τῆς δημοκρατίας καὶ τῶν ἠθῶν, καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὸν Ἰούλιον νόμον (90) αἱ ἐκκλησίαι ἐγέναντο τὸ θέατρον παντὸς θορύβου καὶ ταραχῆς. Ἐπὶ

(1) Comitium καλεῖται τόπος ἐν Ῥώμῃ μεταξὺ ἀγορᾶς καὶ βουλευτηρίου ὁρισμένος διὰ τὰς ἐκκλησίας ταύτας.

(2) Centiones δὲ λέγονται αἱ ἐκκλησίαι ἐκεῖναι αἱ ὑπὸ ἀρχόντων τινος καλούμεναι ὅπως ὁ δῆμος γινώσκων τινὸς λίσθη ἢ προδοσίαν τι.

Καίσαρος καὶ Αὐγούστου ἀπώλεσαν τὴν σημασίαν των, ἐπὶ δὲ Τιβερίου ὀριστικῶς διελύθησαν.

Φρατρικαὶ ἐκκλησίαι.

Αἱ ἐκκλησίαι κληθεῖσαι οὕτω ἀπὸ τῶν 30 φρατρῶν τῶν Πατρικίων, οἵτινες ἐπὶ τῶν βασιλέων μέχρι τοῦ Σερούτου Τυλλίου ἦσαν οἱ μόνοι πολῖται, συνήρχοντο κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῷ Ἡφαιστείῳ, ὃ κατασκευάσεν ὁ Ῥωμῦλος ΒΔ'. τοῦ κομιτίου, ἔνθα καὶ ἡ σύγκλητος συνήρχετο, εἶτα δὲ ἐν τῷ ἐκκλησιαστηρίῳ (comitium.) Αἱ ἐκκλησίαι αὗται κατ' ἀρχὰς ἦσαν αἱ μόνοι τοῦ λαοῦ συνελεύσεις καὶ ὡς τοιαῦται ἐξέλεγον τοὺς βασιλεῖς καὶ ἀπένειμον αὐτοῖς τὴν ἐξουσίαν, (imperium) ἐγνωμάτευον περὶ εἰρήνης καὶ πολέμου, ἐκύρουν τὰς διαθήκας, ἐνομοποιοῦν τὰς υἰοθεσίας καὶ τὰς ταύταις συνημμένας ἀποκηρύξεις τῶν τοῦ γένους ἱερῶν σὺν ἐπιμαρτυρία (detestationes sacrorum) καὶ προκαλοῦμεναι ἐδίκασον ὡς ἀνώτατον δικαστήριον περὶ ζωῆς καὶ θανάτου τῶν πολιτῶν. Καθόλου δὲ ἐν ταῖς ψηφοφορίαις εἶχον μόνον ἐν καὶ καὶ ἐν οἷ, ὠρίζετο διὰ κλήρου ἡ πρώτη ψηφοροῦσα φράτρα, 16 δὲ φράτραι ἀπετέλουν τὴν πλειοψηφίαν. Διὰ τοῦ Σερούτου Τυλλίου δὲ ἰδρύσαντος τοὺς λόχους, ἐξ ὧν αἱ λοχίτιδες συνέστησαν ἐκκλησίαι, ἀπώλεσαν αἱ φρατρικαὶ τὰ πλεῖστα τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν, διατηρήσασαι μόνον τὴν περὶ τῶν προμνησθέντων οἰκογενειακῶν ὑποθέσεων κρίσιν, τὴν ἀπονομὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας κατὰ τὸν περὶ ἐξουσίας φρατρικὸν νόμον (lex curiata de imperio) καὶ τὴν κύρωσιν τῶν ἀποφάσεων τῶν λοχίτιδων ἐκκλησιῶν, οὗ δικαιώματος μικρὸν ἐπὶ σμικρὸν ἔλαττουμένου ἐστερήθησαν ἐπὶ τέλος. Τῶν ἐκκλησιῶν τούτων προήδρευον οἱ βασιλεῖς, εἶτα δὲ οἱ ὑπατοὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ δικτάτορες. Ἐν τοῖς με-

ταγενεστέροις τῆς δημοκρατίας χρόνοις τὰς 30 φράτρας, ἀντεκατέστησαν 30 ῥαβδοῦχοι, καὶ κατὰ τὴν γ'. τῆς αὐτοκρατορίας ἐκατονταετηρίδα ἐξέλιπε καὶ τὸ ἔσχατον τῶν ἐκκλησιῶν τούτων ἔχνος.

Ὡς εἶδος δὲ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων μνημονεύονται καὶ αἱ κληταὶ ἐκκλησίαι (comitia calata) ὑπὸ τῶν ἱερέων καλούμεναι καὶ ἐντεῦθεν ὀνομαζόμεναι (calata ἐκ τοῦ calate) ἔργον δ' αὐτῶν ἦν ὁ οἰωνισμὸς τῶν στεφανηφόρων (flamines) καὶ τοῦ τῶν ἱερῶν βασιλέως (rex sacrorum,) τὸ ἐξίστασθαι τῶν τοῦ γένους ἱερῶν σὺν ἐπιμαρτυρία (detestato sacrorum) ¹⁾ καὶ ἡ σύνταξις διαθηκῶν.

§. 4.

Λοχίτιδες ἐκκλησίαι.

Ὁ Σερούτιος Τύλλιος, ὡς προελέχθη διήρесе τὸν πάντα ἐκ Πατρικίων καὶ Πληβείων δῆμον εἰς 194 λόχους, ἀπὸ τούτων δὲ συνέστησε τὰς λοχίτιδας ἐκκλησίας· αἱ ἐκκλησίαι αὗται συγκαλοῦμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν ὑπάτων, συνήρχοντο ἐν τῷ ἀρειῷ πεδίῳ (campus martius) πρὸς ἐκλογὴν τῶν ἀρχῶν, νομοθεσίαν, κατ' ἔφεσιν διαδικασίαν καὶ διακήρυξιν πολέμου. Τὴν διαδικασίαν δὲ ταύτην ὁ Οὐαλέριος νόμος (lex Valeria) καὶ ἡ δωδεκάδελτος (XII tabularum) ἐπέξετειναν εἰς καθολικὴν περὶ παντὸς διαδικασίαν ἀνωτάτου δικαστηρίου. Προήδρευον δὲ αὐτῶν οἱ ἀνώτατοι ἄρχοντες καὶ οἱ μεσοβασιλεῖς (interreges), οἵτινες ἀπηύθυνον τὰς πρὸς τοὺς λόχους ἐρωτήσεις (rogatio) velitis, iubeatis, Quirites, τ. ἐ.

(1) Καλεῖται δηλ. detestatio sacrorum ἡ ἀποκήρυξις ἱερῶν ἐπιμαρτυρουμένων τῶν θεῶν. Ἐγνετο δὲ ἡ ἀμφίβολος οὕτη πράξις εἴτε ἐν υἰοθεσίᾳ, τοῦ υἰοθετουμένου ἀπαρνομένου τὰ ἱερά τοῦ τῆος γένους οὕτω καὶ τούτου μάρτυρας τοὺς θεοὺς· ἐπικαλούμενου ἄλλως alienatio sacrorum.) ἢ, ὅπερ ἄλλοτερον πιθανόν. ἡ σύνταξις δια ἡκτις.

bellum indici, condemnare κ. τ. ε., οἱ δὲ λόχοι ἐψήφισαν προφορικῶς ἢ ἐγγράφως (her tabelas) καὶ ἐξηκολούθει ἡ ψηφοφορία μέχρις ἀποτελέσεως πλειοψηφίας, ὅπερ ἐγένετο συνήθως μετὰ τὴν ψῆφον τῶν ἰππέων (18 λόχοι) καὶ τῶν πρώτων 80 λόχων· ἔγραφον δὲ ἐπὶ τῆς ψήφου, ἐπὶ μὲν νομοθεσίας Α. τ. ε. antiquo=ἀκυρῶ, ἢ U. R., τ. ε. uti rogas=ὡς ἐρωτᾷς, ἐπὶ δὲ τῆς ἐκλογῆς ἀρχῶν τὸ ὄνομα ἐνὸς τῶν μετιόντων τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐπὶ τῶν διαδικασιῶν Α. τ. ε. absolvo = ἀπολύω, ἢ C. τ. ε. condemno καταδικάζω. Ἄνευ δὲ τῆς συγκαταθέσεως τῆς συγκλήτου τὰ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων δόγματα οὐδὲν κῦρος εἶχον· κατὰ μικρὸν ὅμως ἡ συγκατάθεσις αὕτη ἐξέπεσεν εἰς ἀπλοῦν τύπον.

§. 5.

Φυλέτιδες ἐκκλησίαι.

Αἱ φυλέτιδες ἐκκλησίαι ἀπὸ τῶν 26 φυλῶν εἰς ἃς ὁ Σερούιος Τύλλιος διεῖλε τὸν Ῥ. λαὸν ὀνομασθεῖσαι συνήρχοντο ἐν τε τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐξωτερικῷ πωμηρίῳ, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ τῷ ἀρείῳ πεδίῳ· τὸν πρῶτον συνῆλθε φυλέτις ἐκκλησία τῷ 491 π. X. διὰ τὴν δίκην τοῦ Κοριολάνου, κανονικῶς δὲ διετάχθησαν τῷ 471 διὰ τοῦ νόμου τοῦ Οὐολέρωνος Πουβιλίου. Πάντες δὲ οἱ πολῖται οἱ ἐγγεγραμμένοι ἐν ταῖς φυλαῖς ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἐκκλησίας ταύτας, Διαιρεταί δὲ αἱ ἐκκλησίαι αὗται τῶν conciliorum plebies ἄτινα συνεκάλουν οἱ δήμαρχοι· τὰ συμβούλια ταῦτα κατ' ἀρχὰς μόνον ἔργον εἶχον νὰ σκέπτονται περὶ τῶν τοῦ λαοῦ, ἐνωρὶς ὅμως ἔλαβον τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τοὺς δημάρχους καὶ ἀγορανόμους, ἐφ' οὗ τὰ τοῦ λαοῦ ψηφίσματα (plebiscita) διὰ τῶν νόμων Οὐαλερίου Πουβιλίου καὶ Ὁρτηνίου (lex Valeria Horatia 305 Ῥ., P. Valeria 415 καὶ Hortensia

467) ἔλαβον ἰσχὺν νόμου, σπουδαίως τὰ συμβούλια ταῦτα ἐπέδρων ἐπὶ τῆς νομοθεσίας. Ἡ διαδικασία ἐπερεῖδeto κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ νόμου (lex sacra) καὶ τοῦ Ἰκίλιου ψηφίσματος τοῦ λαοῦ (plebiscitum cilins) περιωρίσθη ὅμως ἐντὸς ὠρισμένων ὁρίων διὰ τῶν νόμων τοῦ Ἀτερνίου Ταρπίτου (Aternia Tarpeja) καὶ τῶν δεκαδάρχων. Ἐν ταῖς φυλέτισιν ἐκκλησίαις τῶν παλαιοτέρων χρόνων ἐδίκαζον τοὺς δημάρχους διὰ τὰ πρὸς τὸν λαὸν ἀδικήματα αὐτῶν· βραδύτερον ἡ διαδικασία περιωρίσθη καὶ διετήρησαν μόνον τὸ δικαίωμα τῆς διαχρηματικῆς ζημίας τιμωρίας. Ἐν αὐταῖς ἐξελέγοντο αἱ τοῦ λαοῦ ἀρχαί (magistratus plebei) κατὰ τὸν Πουβίλιον νόμον (lex Publilia 471) καὶ αἱ κατώτεραι ἀρχαί (magistratus minores) ὡς οἱ ἀγορανόμοι (aediles curules) οἱ ταμίαι (quaestores) καὶ οἱ 26 ἄνδρες (XXVI viri), ἔτι δὲ αἱ ἑκτακτοὶ ἀρχαί praefati annonae, duumviri navales, triumviri coloniae deducendis, ἐν μέρει οἱ χιλιάρχοι καὶ κατὰ τὸν Δομίτιον νόμον ἀπὸ τοῦ 103 ἐν αὐταῖς ἐγένετο καὶ ἡ τῶν ἱερέων χειροτονία. Εἶχον δὲ καὶ νομοθετικὴν ἐξουσίαν τῶν ἀνωτέρων Πατρικίων ἀρχῶν εἰσηγομένων τοὺς νόμους· κυρίως ἴδιοι ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ταύταις νόμοι εἶνε ἰδιαιτέροι τινες περὶ μερικῶν τῆς πολιτείας διοικήσεων, ὡς οἱ ἀγροτικοὶ (agrariae), σιτικοὶ (frumentariae) καὶ ἐκλογικοὶ ἢ περὶ ψήρων (tabellariae) καὶ παντοῖοι ἄλλοι περὶ ἰδιωτικῶν σχέσεων νόμοι· ἦσαν δὲ τὰ ψηφίσματα τῶν ἐκκλησιῶν τούτων ἢ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῆς συγκλήτου (ex auctoritate senatus) ἢ ἐξηρτῶντο ἀπὸ ταύτης. Ἡ νομοθετικὴ αὕτη ἐξουσία ἀφῆρθη ἀπ' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Σύλλα, ἀπεδόθη δὲ πάλιν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Πομπηίου καὶ Κράσσου (70). Ἡ ψηφοφορία ἐν τε ταῖς λοχίτισιν ἐκκλησιαστικαῖς καὶ ἐν τοῖς συμβουλίαις τοῦ λαοῦ ἐ-

γένετο κατὰ φυλάς. Ἡ τῶν ἱερέων χειροτονία ἀπῆτει τὴν ψῆφον 17 φυλῶν. Ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ταύταις οἱ Πατρικιοὶ οὐδεμίαν ἐπιρροὴν εἶχον· μεγίστην δ' ἄλλοίωσιν ὑπέστησαν αὐταί, ὅτε αἱ φυλαὶ κηζήθησαν εἰς 35, ὅτε δηλ. ἀνέμιξαν τοὺς λόχους μετὰ τῶν φυλῶν, ὅπως καταστήσῃ τὰς ἐκκλησιαστικὰς δημοκρατικάς. Οἱ πολῖται ἐκάστης φυλῆς διηροῦντο κατὰ 5 συμμορίας εἰς 2 ἡμίση, εἰς πρεσβυτέρους καὶ νεωτέρους, ὥστε ἐκάστη φυλὴ περιλαμβάνει 10 λόχους, ἐπομένως αἱ ὅλαι 35 φυλαὶ 350 λόχους, οἷς εἶποντο 18 λόχοι ἰππέων καὶ πιθανῶς καὶ οἱ 4 λόχοι τῶν τεκτόνων καὶ ἀπόρων. Τὰς ἐκκλησιαστικὰς ταύτας συνεκάλουν οἱ δήμαρχοι, πρὸς ἐκλογὴν δὲ τῶν κατωτέρων ἀρχῶν οἱ ὑπατοί, ἠδύνατο δὲ συγκαλοῦμεναι νὰ διαλυθῶσι διὰ τῆς ἀγγελίας ἀπαισίου οἰωνοῦ (ob nuntiatio). Ἐπὶ τῶν πρώτων Καισάρων αἱ ἐκκλησίαι ἀπώλεσαν τὰ πρῶτα αὐτῶν δικαιώματα, καὶ μετὰ 2 ἑκατονταετηρίδας ἐξέλιπον ὡς ἀσυμβίβαστοι τῇ μοναρχίᾳ.

§. 6.

Γενικοὶ τινες περὶ τῶν ἐκκλησιῶν ὁρισμοί.

Αἱ ἐκκλησίαι συνεκαλοῦντο μόνον καθ' ὠρισμένας ἡμέρας, ἐκκλησιαστικὰς καλουμένας (dies comitiales), οὐδέποτε δὲ κατὰ τὰς ἑορτὰς (feriae) ἢ ἀποφράδας ἡμέρας (dies atri) καὶ καθ' ἃς ἡμέρας κανονικῶς συνεδρίαζεν ἡ σύγκλητος. Πρὸ ὠρισμένου δὲ χρονικοῦ διαστήματος ἀνεκνήρυσσοντο διὰ προγράμματος, ἐνῶ αἱ συζητηθῆσόμεναι ὑποθέσεις ἐδημοσιεύοντο (promulgari). Ἐν ἐκλογῇ δὲ ἀρχῶν ἐπίσης πρὸ ὠρισμένου χρόνου ἐδήλουν τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα καὶ τὴν ἢν μετέτισαν ἀρχὴν οἱ μετιόντες τινὰ (profiteri). Αἱ συνεδριάσεις δὲ τῶν ἐκκλησιῶν ἦσαν ἡμέρησαι ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς καὶ

διακοῦσαι τοῦλάχιστον μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, διεκόπτοντο δὲ ἐνισταμένων τῶν δημάρχων (interiessio) ἢ φαινομένων δεινῶν δύο σημείων, βροντῆς ἢ ἀστραπῆς, ἢ οἰωνοσκοποῦ τινὸς ἢ ἀρχοντος, ἔχοντος τὸ δικαίωμα τοῦ οἰωνοσκοπεῖν (servare de coelo, spatio) καὶ δυναμένου νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκκλησίαν διὰ τῆς δηλώσεως ὅτι θέλει νὰ οἰωνοσκοπήσῃ, ἀγγέλλοντος ἀπαισίου οἰωνοῦ (obnuntiatio alio die). Ἐπίσης διελύοντο ἐὰν κατελάμβανε τινὰ ἐπιληψίαν (norbus comitialis) τὰ μαντεύματα τῶν ἀνωτέρων ἀρχῶν, προὔτιμῶντο τῶν ὑποδεδυστέρων, δι' ἃ ἐγράφετο ἐν τοῖς προγράμμασι· εἶν μὴ τις ἀρχὴ νὰ οἰωνοσκοπήσῃ θέλει (ns quis magistratus minor de coelo servasse velit). Ὁ συνήθης δὲ τρόπος καθ' ὃν συνεκαλοῦντο αἱ ἐκκλησίαι ἦτο ὁ ἐξῆς: ἡ ὑπόθεσις τῶν διασκέψεων ἐκοινοποιεῖτο κατὰ τὸν Καικίλιον Δίδιον νόμον (lex laecilia Didia) 18 ἐκοινοποιεῖτο (promulgabatur) πρὸ 17 ἡμερῶν (trinundium). Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο συνερχόμενοι ἐν συλλόγοις (conciones) συνεζήτουσαν προσηγορικῶς τὰ συζητητέα (suadere, dissuadere legem ἢ rogationem) καὶ ἡ πόλις καὶ αἱ ἐπαρχαί προαπεφῆναντο γνώμην· ἅμα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμέρα ἀνέτελεν, ὁ πρόεδρος τῆς ἐκκλησίας ἐξήταξε τοὺς οἰωνοῦς, μεθ' ὃ τελουμένων θυσιῶν καὶ εὐχῶν ἠνοίγετο ἡ ἐκκλησία καὶ ὁ ἀρμόδιος ἀρχὸν εἰσήγαγε τὴν ὑπόθεσιν πρὸς συζήτησιν ὡς ἐν συλλόγῳ τινί· μετὰ τὴν συζήτησιν ἀνεγνωσκέτο τὸ ψηφίσμα, κατὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ ἐπετρέπετο τοῖς δημάρχοις νὰ ἐνίστανται: ἐὰν δὲ οὔτε ἀπὸ τῶν δημάρχων οὔτε ἀπὸ τῆς θρησκείας παρίστατο ἐμπόδιόν τι, εἶπετο ἡ ἐρώτησις (rogatio) καὶ ἡ πρόσκλησις εἰς ψηφοφορίαν (missio in sufragium) τοῦ λαοῦ πρότερον τασσομένου ἐπὶ τούτῳ κατὰ τάξιν (si vobis videtur discedite Qu-

irites. Αί διάφοροι δὲ μερίδες, αἵτινες ἔμελλον νὰ ψηφίσωσιν ἀνάβαινον εἰς ὑψηλὰς πέτρας (pontes) ἐν αὐλαίῳ τινὶ (ovile)¹⁾ ὅπου ἔδιδον αὐτοῖς τὰς ψήφους (tabellas) ἐφ' ὧν γράφοντες τὴν γνώμην των, ὡς προσέλεθον, (§. 4), ἔρριπτον αὐτὰς ἐντὸς κελυφῶν (cistarum,) μεθ' ἃ ὑπὸ ἐπιτηδεύουσι ἀντιγραφεῖς ἠριθμοῦντο καὶ κατὰ τὰ σημεῖα τῶν ψήφων (puncta) ἐσημειοῦντο, μεθ' ἃ δημοσίᾳ ἀνεκηρύσσεται τὸ ἀποτέλεσμα. Τοὺς ψηφίζομένους νόμους (leges perlatas) χαράσσοντες ἐπὶ χαλκῷ ἐφύλασσαν ἐν τῷ δημοσίῳ ταμείῳ (aerarium.) Ἐν ταῖς λοχίτισιν ὡς προερέθη ἐκκλησίαις ἐψήφίζον πρῶτον οἱ ἱππεῖς καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ λοιποὶ λόχοι κατὰ συμμορίας, σπανίως ὅμως ἡ ψηφοφορία ἔφθανε μέχρι τῆς τετάρτης, σχεδὸν δὲ οὐδέποτε μέχρι τῆς ἑκτῆς συμμορίας· ἡ μεγάλη ὅμως αὕτη δύναμις τῶν πλουσίων κατέπεσε βραδύτερον (πιθανῶς μεταξὺ τοῦ α. καὶ β'. Καρχηδονικοῦ πολέμου) διὰ τῶν φυλετικῶν ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς διὰ κλήρου ὠρίζετο ἡ πρώτη ψηφοφοροῦσα φυλὴ, ἥτις ὠνομάζετο praeco gatiya. Αἱ φρατρικαὶ καὶ λοχίτιδες ἐκκλησίαι συνεκαλοῦντο ὡς ἐξακολούθησις τῶν συνεδριάσεων τῆς συγκλήτου προηγηθείσης οἰωνοσκοπίας (auspicato).²⁾ Τὰ ἐν αὐταῖς ψηφίζομενα ἐν παλαιότεροις χρόνοις ἐκυροῦντο τῇ γνώμῃ τῶν πατέρων, (auctoritas patrum), ὑπ' ἣν τινες ἐννοοῦσι τὴν γνώμην τῆς συγκλήτου, ἄλλοι δὲ τὴν

(1) Διάφορα αὐτῶν ἀναμφιλέκτους εἰσὶ τὰ κολούμενα περιφράγματα. (septa) ἄτινα ὁ Καῖσαρ ἔκτισεν ἐν τῷ ἀρείῳ πεδίῳ καὶ μόνον ἐπὶ βραχῶν χέρον ὠνομάζοντο φυλετικὴ ἐκκλησία, ταχέως χρησιμεύσαντα ὡς θεατρικὸν χώρον. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐχρησιμεῖον πιθανῶς εἰς διαίτησιν τῶν φυλῶν.

(2) Ὅτι δόγματι τῶν οἰωνοσκοπῶν καὶ μετὰ τὴν κύρωσιν ἠδύνατο ν' ἀνωρθῶσι τὰ κυρωθέντα, ἔχομεν περὶ τούτου τὴν ἐπίδοξιν, ὅτι οἱ τρεῖς πρῶτοι ὑπατικῆ ἑοσὶς χιλῆρχοι κατέθεσαν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν δόγματι τῶν οἰωνοσκοπῶν ὡς ἐκλεχθέντες γενομένης σφαλαεῖς οἰωνοσκοπίας (augurum decreto quasi vitio.)

κύρωσιν τῶν ψηφισμάτων τῆς λοχίτιδος ὑπὸ τῆς φρατρικῆς ἐκκλησίας· κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐξηγήσεις αὕτη εἶνε λείψανον τῆς ἀρχαίας πολιτείας καὶ πᾶσα σχεδὸν ἡ σημασία τῆς ἀπόλετο, ἀφ' οὗ ὁ Πουβλίλιος νόμος (339) ὠρίσεν ὅπως ἡ κύρωσις αὕτη προηγῆται τῶν κυρωθησομένων.

B.

ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ

§ 7.

Σύστασις αὐτῆς.

Ἐν προηγουμένῳ κεφαλαίῳ (κάτοικοι τοῦ Ῥωμ. βασιλείου § 12) λόγον ποιούμενοι περὶ τῶν τάξεων ὠμιλήσαμεν διὰ βραχέων καὶ περὶ τῆς συγκλήτου. Κατὰ τὸν Λίβιον ὁ Ῥωμαῖλος ἱδρυσεν πρῶτος τὴν σύγκλητον συγκλήσεως 100 γέροντας ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ῥαμνητῶν, διαιρεθέντας εἰς δέκα δεκάδας. Ἐνωθέντων δὲ μετὰ τῶν Ῥωμαίων τῶν Σαβίνων προσετέθησαν τοῖς 100 προμνησθεῖσι συγκλητικοῖς ἰσάριθμοι ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Τιτήσων, ὁ δὲ Ταρκύνιος Πρίσκος ἠύξησε τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς 300, προσλαβὼν 100 συγκλητικούς ἐκ τῶν Λουκέρων, ἐπὶ μακρὸν δὲ χρόνον διετηρήθη σταθερὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν 300 συγκλητικῶν, ἕως οὗ Γράκχος ὁ νεώτερος διὰ τοῦ Σεμπρονίου νόμου ἠύξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν συγκλητικῶν εἰς 600, παραλαβὼν 300 ἱππεῖς (οὐχὶ δὲ 600 ὡς μαρτυρεῖ ὁ Liv. ep. 60). Ἐπὶ Κικέρωνος οἱ συγκλητικοὶ ἐγένοντο 500. Ὁ Καῖσαρ ἠύξησεν αὐτοὺς εἰς 900, καὶ ὁ Ἀντώνιος εἰς 1000, τὸ Ἀυγούστου δὲ ἀποκαταστήσαντος πάλιν αὐτοὺς 600, διετηρήθη σταθερὸς ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐπὶ τῶν Καيسάρων.

Τοὺς βουλευτὰς κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξέλεγον (lectio senatus) ἀπὸ κοινοῦ οἱ βασιλεῖς μετὰ τῶν φρατρῶν, ἐπὶ δημοκρατίας οἱ διάφοροι ἀρχαί, δηλ. οἱ ὑπατοὶ, οἱ ὑπατικῆ ἐξουσίας χιλῆρχοι καὶ οἱ τιμηταὶ κατὰ τὸν Ὀουτινίου

νόμον (lex Ovinia), ἐπὶ τῶν Καيسάρων δὲ ἡ ἐκλογή ἐξήρτειτο ὅλως ἀπ' αὐτῶν, ὁτὲ μὲν μετὰ μείζονος, ὁτὲ δὲ μετὰ ἐλάσσονος εὐσεβείας τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀσκούντων. Ἐπὶ τῶν βασιλέων ἵνα γένηται τις συγκλητικὸς ἀπλητεῖτο μόνον ἂν ἔχη γεννηθῆ ἐκ Πατρικίων, ἀλλ' ὁ Σερούτις Τύλλιος καὶ οἱ πρῶτοι ὑπατοὶ ἐξέλεξαν καὶ πληθεῖσιν συγκλητικούς, ἰδίᾳ δὲ ἱππεῖς οἵτινες ἐκαλοῦντο ἐγγεγραμμένοι (conscripti) καὶ κλητοὶ (adlecti), τότε δὲ ἡ πρὸς τὴν σύγκλητον προσφώνησις ἦν patres et conscripti. Πρῶτος δ' ὁ Αὐγουστος ὠρίσεν ὅπως βουλευταὶ ἐκλέγωνται οἱ κεκτημένοι περιουσίαν 800,000 σεσπερτίων, ἥτις εἶτα ἠύξηθη εἰς 1 ἑκατομμύριον. Ἐπι δὲ συγκλητικοὶ ἐγένοντο καὶ πολλοὶ ἀρχόντες δυνάμει τῆς ἀρχῆς των. Διὰ τοῦ Οὐλλίου περὶ ἡλικίας τῶν ἀρχόντων νόμου (lex Viliaannalis) ὠρίσθη ὅπως οἱ ἐκλεγόμενοι βουλευταὶ ἔχωσι τὴν ταμειευτικὴν ἡλικίαν, ἥτοι τὸ 27ον ἔτος. Οἱ εἰς ἀτιμίαν καὶ τὰς παραπλησίους καταδεδικασμένοι ποινὰς ἀπεκλείοντο τῆς συγκλήτου. Ἐκ τῶν ἀρχόντων τῶν γινομένων συγκλητικῶν, ληξάσης τῆς ἀρχῆς των, οἱ μὲν ἐπιδέφριοι διέμενον ἐν τῇ συγκλήτῳ μέχρι τῆς νέας ἐκλογῆς, οἱ δὲ λοιποὶ μέχρι μὲν Σύλλα ἐξήρχοντο αὐτῆς ἅμα τῇ λήξει τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, ἀπὸ Σύλλα δὲ δυνάμει διαταγῆς αὐτοῦ διέμενον ἐν τῇ συγκλήτῳ μέχρι τῆς λήξεως τῆς πενταετίας (lustrum).

Αἱ δέκα δεκάδες τῆς συγκλήτου τοῦ Ῥωμύλου ἐξέλεγον ἐκάστη ἓνα προϊστάμενον, οἱ δέκα δὲ προϊστάμενοι ἐκαλοῦντο δεκάπρωτοι (decem primi ἢ deni principes) καὶ ἐξέλεγον μετὰ αὐτῶν ἓνα πρῶτον, ὅστις ἐκαλεῖτο πρόκριτος τῆς συγκλήτου (princeps senatus)· οἱ δεκάπρωτοι οὗτοι ἐψηφοῦσαν πρῶτοι, ἀποθνήσκοντος δὲ τοῦ βασιλέως, ἐξετέλουν αὐτοὶ τὰ καθήκοντα ἐκείνου, ἦσαν ἐπομένως μεσοβασιλεῖς (iuterre-

res) μέχρι τῆς ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἐκλογῆς ὀριστικῶν μεσοβασιλέων ἀυξηθείσης βραδύτερον τῆς συγκλήτου καὶ καταλυθείσης τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας οἱ δεκάπρωτοι ἐξέλεγαντο ὑπὸ τῶν φρατρῶν ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἐν τῇ συγκλήτῳ ὑπατευόντων, ἐπίσης δὲ καὶ ὁ πρόκριτος αὐτῆς νέος κατ' ἔτος ἔχων τὸν τίτλον στρατηγὸς ἐπὶ τῶν πολιτῶν (praefectus urbanus) καὶ ὡς ἐπίτροπος τῆς πόλεως (custos urbis) μέγαν ἐνεργείας κύκλον. Ἐπὶ τῶν Καيسάρων αὐτὸς ὁ Καῖσαρ κανονικῶς ἦτο πρόκριτος τῆς συγκλήτου. Οἱ ἱππεῖς συγκλητικοὶ οἱ μὴ γενόμενοι ἀρχόντες ἐκαλοῦντο pedarii, ὄντες ὑποδεέστεροι τῶν ἄλλων.

Σήματα δὲ εἶχον οἱ συγκλητικοὶ τοὺς χρυσοῦς δακτυλίους (annulii aurei), τὸ πλατῶδες ποδήμα (latus clavus), τὰ σεληνοειδῆ ποδήματα (calcei lunati), καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 194 τιμητικὰς ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ τοῦ θεάτρου θέσεις.

§ 8.

Συνεδριάσεις.

Τὴν σύγκλητον συνεκάλουν (vocabant, convocabant, cogebant) οἱ βασιλεῖς, εἶτα δὲ οἱ ὑπατοὶ, οἱ ὑπατικῆ ἐξουσία χιλῆρχοι, καὶ τούτων ἀπόντων οἱ στρατηγοὶ, ἀπὸ τοῦ ἔτους 456 καὶ οἱ δήμαρχοι, ἐπι δὲ αἱ ἑκατὸι ἀρχαί, δικτάτορες, ὁ ἱππαρχος (braefectus urbis) καὶ οἱ δέκα ἄνδρες (pecemviri), ἐπὶ δὲ Καيسάρων αὐτὸς ὁ Καῖσαρ. Ἐγένετο δὲ ἡ πρόσκλησις αὕτη διὰ κήρυκος (praeco) ἢ προγράμματος (edictum) καὶ ὤφειλον νὰ παρῶσι πάντες οἱ συγκλητικοὶ, ὅπερ δὲν ἐγένετο πάντοτε, τῶν Καيسάρων μάλιστα ἐτημωροῦντο οἱ ἀπόντες. Ἐν δειναῖς περιστάσεσιν οὐδεὶς συγκλητικὸς ἠδύνατο ν' ἀναχωρήσῃ τῆς Ῥώμης, καθόλου δὲ ἄνευ ἀδείας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ἰταλίας.

Ἐγίνοντο δὲ αἱ συνεδριάσεις ἐν ἀρχαιοτέροις μὲν χρόνοις ἐπὶ 60 ἔτη ἐν τῷ Ὀστίλιῳ βουλευτηρίῳ (curia Hostilia), ὕπερ, καταστραφέν ἐπὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἀνφοδομήθη ὑπὸ τοῦ Σύλλα· καὲν δὲ κατὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ Κλωδίου ἐπεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου τοῦ Σύλλα, ἐν μεταγενεστέροις δὲ χρόνοις ἐν τῷ Ἰουλίῳ βουλευτηρίῳ (curia Julia), καθόλου δὲ ἐν *τεμένει* (templum), ἦτοι τόπῳ καθιερωμένῳ ὑπὸ τῶν οἰωνοσκόπων, καὶ ναοῖς, ὡς τῆς Ὀμονοίας, τοῦ Καστορος καὶ τοῦ Διός, ἐν δὲ τῷ Ἐννοῦς τῷ ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ ἰδίᾳ ὁσάκις ἐμελλε ν' ἀκούσῃ ξένων πρέσβειων (senatus iis dabantur) ἢ νὰ συνενωθῇ μετὰ στρατηγοῦ ἔχοντος εἰσέτι τὸ ἀξίωμα (imperium).

Ἦσαν δὲ αἱ συνεδριάσεις τακτικαὶ (senatus legitimus), γινόμεναι τὰς Καλένδας, Νόνας ἢ Ἰδοῦς ἐκάστου μηνὸς καὶ τὰς ἑορτὰς, καὶ ἑκτακοὶ (senatus indiotus) γινόμεναι τὰς λοιπὰς ἡμέρας ἐξαιρέσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν, νόμιμοι δὲ μόνον ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, μόνον ἐν ἐκτάκτῳ ἀνάγκῃ παρατεινόμεναι. Αἱ συνεδριάσεις ἐγίνοντο πολλάκις δημοσίᾳ ἀνοιγομένων τῶν θυρῶν ὅπως τὰ συζητούμενα καθίστανται γνωστὰ τῷ πρὸ τοῦ βουλευτηρίου ἰσταμένῳ ὄχλῳ. Πρὸ τοῦ Β' Καρχηδονιακοῦ πολέμου οἱ συγκλητικοὶ συμπαραλαμβάνον εἰς τὰς συνεδριάσεις τοὺς ἄνω τῆς ἡλικίας 12 ἐτῶν υἱοὺς των. Τὸ ἔθος τοῦτο καταλυθὲν ἔκτοτε ἀνανέωσεν ὁ Αὐγουστος. Προήδρευον δὲ τῶν μὲν τακτικῶν συνεδριάσεων ὁ ὕπατος, τῶν δ' ἐκτάκτων ὁ συγκαλὼν αὐτὰς ἄρχων, καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐργασίας ὑπῆρχον οἱ ἀναγκαιούντες γραφεῖς, βιβλιοθηκῶν καὶ κλητῆρες. Ἐπὶ Καίσαρος συνετάχθησαν καὶ ἐξεδόθησαν πρακτικὰ τῆς συγκλήτου (acta senatus).

Τελεσθεῖσα· θυσίας καὶ τῶν οἰωνῶν ἐξετασθέντων ὁ πρόεδρος ἐκίρυσσε τὴν ἐναρξίν

τῆς συνεδριάσεως ἀναφέρον τὴν αἰτίαν τῆς συγκαλέσεως αὐτῆς (rofere ad senatam), εἴτε ἀπλῶς ἐκθέτων τὴν ὑπόθεσιν, εἴτε καὶ ἰδίαν προτείνων γνώμην· ἐπὶ Καίσαρων πλὴν τῆς ἀναφορᾶς ταύτης τοῦ προέδρου, ἀνέφερε καὶ αὐτὸς ὁ Καίσαρ ἓνα ἢ καὶ πλείονας λόγους συνεδριάσεως εἴτε αὐτοπροσώπως (oratione), εἴτε ἐγγράφως διὰ τοῦ ταμείου (epistola principis)· μετὰ τοῦτο ὁ ἄρχων ἠρώτα τοὺς συγκλητικούς (rogare sententias, sententias dicere, senatum consulere) κατὰ σειράν διὰ τῆς φράσεως quid censes?· ὁ ἐρωτώμενος ἠγείρετο καὶ ὠμίλει (sententiam dicere) πολλάκις ἐξω τοῦ συζητουμένου ἐκουσίως μάλιστα ἵνα δαπανήσας τὸν χρόνον τῆς συνεδριάσεως ἐμποδίσῃ τὴν ψήφισιν δόγματός τινος (egredi relationem, diem dicendo eximere ἢ consumere), ἢ καθήμενος ἀπέφερε μὲν λέξει τὴν αὐτοῦ γνώμην (verbo sententiam dicere, verbo assentiri) ἢ ἐδήλου ὅτι συμφωνεῖ τῇ γνώμῃ ἄλλου τινός· ἠρωτῶντο δὲ πρῶτον ὁ πρῶτος τῆς συγκλήτου, μετ' αὐτὸν οἱ δεκάπρωτοι, οἱ τῶν παλαιότερων γενῶν συγκλητικοὶ, οἱ ὑπατευκότες, οἱ προαποδεδειγμένοι ὕπατοι (consules designati) καὶ οἱ λοιποὶ ἕκαστος κατὰ τὸν βαθμὸν αὐτοῦ· πάντων δ' ἐρωτηθέντων ἤρχετο ἢ κυρίως ψηφοφορία, καθ' ἣν οἱ μὲν συγκλητικοὶ ἐγειρόμενοι μετέβαινον καὶ ἐτάσσοντο πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνον, οὐτινος ἢ θελον νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν γνώμην (peditus ire in sententiam alicujus), ὁ δὲ ἄρχων διεχώριζε τὰς γνώμας (votas) εἰς ψηφοφορίαν (discessionem facere)· εἰάν τὸ ψηφισμένον περιεῖχε διαφόρους προτάσεις ἐδιχάζετο ἐπ' αὐτῶν ἢ ψηφοφορία (divide sententiam)· ἐγερωθείσης ἀμφιβολίας κατὰ τὴν διαχώρησιν ἐγίνετο ἀπαρίθμησις τῶν ψήφων (numeratio)· ἵνα ἔχωσι δὲ κύρος τὰ ψηφισθέντα ἀπαιτεῖτο ἵνα παρῇ ὀρισμένος ἀριθμὸς συγκλητικῶν (senatus frequens, nume-

rus legitimus, numera senatum)· μετὰ δὲ τὴν τελείωσιν τῶν ἐργασιῶν ὁ πρόεδρος διέλυε τὴν συνεδρίαν λέγων· ἀπ λόμεν ὑμᾶς πατέρες ἐγγεγραμμένοι (nihil vos moramur, patres conscripti). Τὸ ψηφισθὲν δόγμα τῆς συγκλήτου (senatus senatus aonsulfus consultum, decretum) ἀντεγράφετο (perscribatur) καὶ ὑπὸ τῶν ταμίων ἐφυλάσσετο μετὰ τῶν νόμων καὶ τῶν ἄλλων κοινῶν γραμμάτων ἐν τῷ δημοσίῳ ταμείῳ.

§ 9.

Ἔργα.

Ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις ἡ συγκλήτος εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἰσχύον· αὐτὴ εἶχε τὴν γενικὴν διοίκησιν, ἐν τῇ γενικωτέρᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως, ἐπεμελεῖτο τῶν θρησκευτικῶν καθόλου, τ. ε., τῆς διατηρήσεως τῆς ῥωμ. θρησκείας, τῆς διατάξεως ἀγώνων, ἑορτῶν, θρησκευτικῶν ἡμερῶν (dies religiosi), καθιερώσεως ναῶν καὶ βωμῶν· τῶν προσόδων καθόλου· τῆς διοικήσεως τῶν ἐπαρχιῶν· ἐπέπτευε τὰς ὑποκειμένας αὐτῇ καὶ τὰ αὐτῆς δόγματα νὰ ἐκτελῶσιν ὑποχρεωμένους ἀρχαί· αὐτὴ ἀπεφάσιζε περὶ ἀνακηρύξεως πολέμου, ἀνηγόρευε στρατηγούς, παρέτεινε τὸ ἀξίωμα (imperium) αὐτῶν, προσδιώριζε τὴν ἐκλεκτέαν στρατιάν καὶ τὰ εἰς τὸν πόλεμον τέλη, συνῆπτε συνθήκας, ἀπεφάσιζε περὶ τῶν μετ' ἄλλων λαῶν σχέσεων τῆς Ῥώμης, ἀπέστειλε πρέσβεις καὶ παρείχε τιμὰς εἰς ξένους βασιλεῖς, ὡς τὸν τίτλον φίλου καὶ συμμάχου· αὐτὴ ἦτο τὸ ποινικὸν δικαστήριον τῶν ἐγκλημάτων τῶν ἀρχόντων, τῶν συμμάχων καὶ τῶν ξένων, ἐτι δὲ καὶ τῶν ἐπὶ συνομοσίᾳ καὶ δολητηρίᾳσι κατηγορουμένων Ῥωμαίων πολιτῶν· ἐξ αὐτῆς ἐξήρχοντο πάντες οἱ δικασταὶ μέχρι τοῦ Σεμπρονίου νόμου. Νομοθετικὴν δὲ ἐξουσίαν δὲν εἶχε μὲν ἡ συγκλήτος, ἤσκει ὁμῶς σπουδαίαν ἐπὶ ταύτης ἐπιροήν, οὐθένος νόμου

ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν ψηφισομένου ἔχοντος κύρος ἀνευ τῆς γνώμης τῆς συγκλήτου (amtoritas seuatus)· ἐν δειναῖς δὲ περιστάσεσι καὶ κινδύνῳ μεγίστῳ ἡ σύγκλητος ἠδύνατο νὰ παράσχῃ τοῖς ὑπάτοις ἀπεριόριστον ἐξουσίαν διὰ τοῦ τύπου· videant consules, ne quid de trimenti res publica capiat. Μεγάλην δ' ὑπόληψιν ἔχαιρεν ἡ σύγκλητος ἐξω τῆς Ἰταλίας. Ἄλλ' ἢ ἐπὶ τῆς δημοκρατικῆς Ῥώμης σπουδαία αὐτῆς τῆς συγκλήτου δύναμις δεινὸν ὑπέστη τραῦμα μεταβληθέντος τοῦ πολιτεύματος εἰς μοναρχικόν· τότε ὁ Καίσαρ ἐγένετο ὁ ὀφθαλμὸς πάσης διοικήσεως καὶ δυνάμεως· καὶ διετήρησε μὲν ἡ σύγκλητος ὑπὸ τοὺς καλοὺς Καίσαρας τὴν ἐλευθερίαν τῆς, μάλιστα κινδύνῳ ἢ δυνάμει τῆς, ἀλλὰ κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον, ὑπίσθεν αὐτῆς κρυπτομένου τοῦ παντοδυνάμου Καίσαρος· ὑπὸ δὲ τοὺς δεσποτικούς αὐτοκράτορας κατέστη τὸ δουλικὸν τῆς τυραννίας ὄργανον· τὰ δικαιώματά τῆς ἐν πρὸς ἐν προσημύθησαν· διετήρησε δὲ μόνον τὴν ἐπιμέλειαν τῶν θρησκευτικῶν, τοῦ δημοσίου ταμείου (aerarium) ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον, στερηθεῖσα καὶ ταύτης ὅτι συνεμίγη αὐτὸ μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ (fiscus) καὶ τὴν ποινικὴν δὲ δικαστικὴν ἐξουσίαν, ἣν ἐπὶ τινα χρόνον διετήρησεν, ἀφῆρσεν ἀπ' αὐτῆς τὸ ὄργανον τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ τῆς πόλεως ἐπίτροπος (praefectus urbis) καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ δικαστήρια. Ἡ ἐπὶ τῆς νομοθεσίας ἐπιροὴ τῆς συγκλήτου κινδύνῳ ἀφαιρεθέντος ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ νομοθετικοῦ δικαιώματος καὶ δοθέντος εἰς τὴν συγκλήτον ἐκδίδουσαν ὡς νόμους τὰς ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Καίσαρος (relatio) ἀναφερομένης γνώμας αὐτοῦ· ὁ Τιβερίος ἀνέθετο εἰς τὴν συγκλήτον τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀρχόντων, ἄσπῶς ἵνα αὐτὸς ἐκλέγῃ ἐκεῖνους. Ἀποθνήσκοντος Καίσαρος ἀνευ διαδόχου, ἐξελέγετο οὕτως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιώματός

τοὺς Καρχηδονίους καὶ τέλος τὸ 206. τοὺς Ῥωμαίους οἵτινες μετὰ μακρὸν αἱματηρὸν πόλεμον αὐτόχθονα ἀγῶνα ἠδυνήθησαν νὰ διώξωσιν ἐκείθεν τοὺς πρῶτον κατακτητὰς καὶ νὰ γείνωσι κύριοι ὅλης τῆς Χερσονήσου. Ὅταν περὶ τὸν Ε'. μ. Χ. αἰῶνα ἤρξατο ἡ τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους διάλυσις, καὶ ἡ ἐν Ἰσπανίᾳ δύναμις των ἐξησθένησεν ἐπικρατήτως, εἰσέβαλον εἰς αὐτὴν οἱ Βάνδοι, οἱ Ἄλωνοι καὶ οἱ Σόμβοι. Ὅλιγον ἔπειτα ἀπελθόντων τούτων εἰς Ἀφρικὴν ἡ Ἰσπανία ἐγένετο κτήμα των Βασιγιότθων λαοῦ Γερμανικοῦ. Εἰς τῶν Βασιλέων τοῦ λαοῦ τούτου ὁ Ρικάρδος περὶ τὸ 586, γενόμενος ἀπὸ Ἀριανοῦ καθολικός, προσεβλήθη εἰς τὸ νέον τοῦτο δόγμα τὸν λαόν του. Φανατικός ὁ Ρικάρδος καὶ νευρόσπαστον τοῦ κλήρου, τοσοῦτον ἐπροστάτευσεν αὐτὸν, ὥστε ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου, ὁ κλήρος οὐ μόνον κατέστη πλουσιώτατος ἀλλὰ καὶ κύριος ἀπύλυτος τῶν πραγμάτων ἀπεκατέστησε διὰ ἐν Ἰσπανίᾳ ὁ Ρικάρδος τὴν Ἱεροκρατίαν, ἥτις ἀποκτεινοῦσα τὸν λαόν ἵνα εὐχερέστερον διοικῆ αὐτὸν ἐγένετο παραίτιος ὄλων τῶν δυστυχημάτων τῆς ἀτυχῆς αὐτῆς χώρας.

Εὐτυχῶς τὸ 711, ἡ τύχη εὐνοοῦσα τὴν Ἰσπανίαν ὠδήγησεν εἰς αὐτὴν τοὺς Ἀραβούς, τοὺς Μαύρους τῆς Βορείου Ἀφρικῆς λεγομένους, οἵτινες διὰ τῆς δραστηριότητος των κατέστησαν αὐτὴν ἰσχυρότατον κράτος. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας διατελέσαντες κύριοι τῆς Ἰσπανίας οἱ Ἀραβες, ἐπροστάτευσαν τὴν Γεωργίαν, προήγαγον τὸ ἐμπόριον εἰς τὴν Βιομηχανίαν καὶ μετ' ἀπιστεύτου ζέσεως ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γρυμμάτων. Ἀλλὰ περὶ τὰ μέσα τῆς 11. ἑκατονταετηρίδος καταλυθείσης τῆς ἐν Κορδύβη καλιρίας τῶν Ἀράβων, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ Γεωργία ἐξέλιπον, ἡ Βιομηχανία ἠλαττώθη σημαντικῶς, καὶ αἱ τέχναι καὶ ἐπιστήμαι καταστράφησαν. Βυτοτὲ δὲ

ἀφ' ἐδὸς μὲν οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ καὶ ἀφ' ἑτέρου αἱ θρησκευτικαὶ διαμάχαι, ἡ Ἱεροκρατία καὶ ἰδίως τὸ τρομερὸν δικαστήριον τῆς ἱεράς ἐξετάσεως (1) συνετέλεσαν εἰς τὴν κατάπτωσιν τοῦ Ἰσπανικοῦ ἔθνους τοῦ ἄλλως φιλοπάτριδος, γενναίου καὶ ὑπερηφάνου, ὅπερ βραῦναι σήμερον εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς Εὐρώπης ὄσφ καὶ ἡ Ἑλλάς. Οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ κλήρος, ὑπὸ αἰσθημάτων φιλοδοξίας κινούμενοι, ἤθελον νὰ κρατῶσιν εἰς χεῖράς των τὴν ἐξουσίαν, ἀδιάφορον διὰ τοῦ ἔθνους θυσίων. Ἀλλ' ὅπως κατορθώσωσι τοῦτο ἔδει ὁ λαὸς νὰ ἦτο ἐντελῶς ἀπαίδευτος, καὶ τὸ κατορθώσαν καθιστώντες αὐτὸν θρησκομανῆ.

Ἡ πολιτικὴ λοιπὸν τοῦ κλήρου καὶ τῶν κυβερνήσεων διεκόλυσε μέχρι τοῦδε τὴν ἐλευθέραν τῆς παιδείας ἀνάπτυξιν καὶ ἐν γένει αἱ κατώτεραι τάξεις κυλίνονται εἰς τῆς ἀμαθείας τὸν βόρβορον τῆς ὑποτροφούσης τὴν δεισιδαιμονίαν. Διὰ τοῦτο εἶπομεν ἐν ἀρχῇ ὅτι εὐγενεῖς καὶ παντὸς ἐπαίμου ἀξίον εἶναι τὸ ἔργον ὅπερ ἀνέλαβεν ἡ ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον ἑταιρεία.

Συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς ἡ ἑταιρεία ἐξέδωκεν ἡμερησίαν ἑβδομαδιαίαν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «REVISTA SOCIALE» καὶ τὸ ἄ. μέρος βιβλίου ἐπιγραφομένου «BOSQUEJOS HISTORICOS». Ἱστορικὰ μνημεῖα ἦτοι, «Δημοτικαὶ σπουδαὶ ἀπὸ τῶν πρώτων ἐποχῶν τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος». Τὸ σπουδαῖον τοῦτο σύγγραμμα εἶναι ἔργον τοῦ γνωστοῦ φιλολόγου I.

(1) Τὸ δικαστήριον τοῦτο συνέστησεν ὁ Φερδινάνδος καὶ ἡ Ἰσαβέλλα. Ἡ περιγραφή τῶν βασιαντηρίων αὐτοῦ ἐμποιεῖ φρικτὴν τῶ ἀναγιγνώσκοντι. Κατὰ νεώτερας ἱστορικὰς ἐρεῖνας, ἔκαστος, γὰρ τῆς ΗΨΣΤΕΩΣ! (autodafes), 50,000, καταδίκασε δὲ εἰς δεσφὰ διὰ βίου μετὰ δημοσίαν μαστίγωσιν καὶ δήμευσιν τῆς περιουσίας (χάριν καὶ πάλιν τῆς ΗΨΣΤΕΩΣ!) 30 μυριάδες.

GUILLAUME μεταφρασθὲν εἰς τὴν Ἰσπανικὴν ὑπὸ τοῦ κ. G. OMLACA, ἀνδρὸς λογίου καὶ ἐπιστήμονος. Ἡ μετάφρασις εἶναι γλαφυρὰ καὶ εὐληπτος τοῖς πᾶσι, ἐκπληροῦσα ἄριστα τὸν σκοπὸν τῆς ἑταιρείας. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ ὕλη τοῦ ἐκδοθέντος βιβλίου ἀνταποκρίνεται εἰς τῆς ἑταιρείας τὸν σκοπὸν μεταδίδουσα εἰς πάσας τὰς τάξεις, γνώσεις ποικίλας καὶ ὠφελίμους.

Ἐλπίζομεν ὅτι μεγίστης θέλει τύχει ὑποστηρίξεως ἐν Ἰσπανίᾳ ἡ ἑταιρεία αὕτη φρονούμεν μάλιστα ὅτι ἤθελον εἶσθαι καλὸν, ἂν καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ σύλλογοι ἔτειναν αὐτῷ χεῖρα ἀρωγόν.

A. POTAMIANOS.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ Ο ΚΛΕΟΜΒΡΟΤΟΥ.

Τραγωδία εἰς μέρη πέντε.

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ὁ Κλεομβρότου.

ΓΟΡΓΩ ἡ μήτηρ αὐτοῦ.

Οἱ πέντε ΕΦΟΡΟὶ τῆς Σπάρτης.

ΓΟΓΓΥΛΟΣ ἑταῖρος τοῦ Πausανίου.

ΑΡΓΙΑΙΟΣ " " "

ΛΑΟΦΙΛΗ ἀκόλουθος τῆς ἀνάσεως.

ΙΕΡΕΥΣ.

ΑΓΓΕΛΟΣ

ΛΟΙΔΟΣ.

ΕΠΙΩΤΕΣ.

ΓΕΡΟΝΤΕΣ ΦΡΟΥΡΟΙ.

Ἡ Σκηνὴ ἐν Σπάρτῃ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΣΚΗΝΗ Α'.

Πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Χαλκιοίκου.

(Βωμὸς, Ἱερεὺς, δύο Ἐφοροὶ γέροντες.)

ΙΕΡΕΥΣ.

Στεφανηφόροι ἀρξασθε τὰς χεῖράς σας

Ἐν καθαρῷ πηγαιῶ ἐμβαπτίσαντες

Τὸ ἱερεῖον ἄγετε πληρώσατε
Δ' ἀκράτῳ ὄνῳ τοὺς κρατῆρας· εὐφημοὺς
Νῦν ἔσω πάς λαός· καλεῖτε τὸν Θεόν.

(Πάντες ἀνυψοῦσι τὰς χεῖρας.)

ΙΕΡΕΥΣ.

Τοῦ παγκρατοῦς Διὸς τὸν χαλκοθώρακα
Υἱὸν ἐπικαλοῦμαι· Ἄσπης, δέχθητι
Τὸν προσφιλεῖ σοι μάχιμον ἀλέκτορα
Ἵς κέντρον τῆς πλουσίας ἐστιάσεως,
Ἐν ἤδη παραθέτουσιν ἐν Ἠλαταιαῖς
Οἱ Ἕλληνας· ἐξόρμα Ἄρης, εὐνοὺς μὲν
Ἡμῖν, ἐχθρὸς δὲ τοῖς βαρβάροις (τοῖς ἐφθ-
[ροῖς]). Ἐφοροὶ

Εἰς τὸν βωμὸν εὐώδη θυμιάματα
Ἡρέμα ἐπιχέετε εὐπρόσδεκτον
Τὴν κνίσσαν τῷ βροτολοιγῷ σκευάζοντας.

Α'. ΕΦΟΡΟΣ (ἐπιχέων).

Τοὺς παῖδας τῶν Ἑλλήνων
Ὀδήγησεν καὶ πάλιν
Ἵς ἐν τῷ Μυραθῶνι
Τοῦ Πέρσου νικητάς.

Β'. ΕΦΟΡΟΣ.

Καὶ ὡς ἐν Σαλαμῖνι
Διὸς ἵνα χαιρετίσω,
Ἵς Ἄρης, τῆς πατρώας
Τοὺς ἐλευθερωτάς.

Γ'. ΠΟΛΙΤΗΣ.

Ἵς ὄσχομ' ἐκατόμβην
Καὶ δόρα· ἀνδροφάνε,
Ἐξόρμα τῶν βαρβάρων,
Σπαραττων τὰς πληθῆς.

ΙΕΡΕΥΣ.

Καὶ σοῦ τῆς κεκμηκυίας πλέον δέουμαι,
Σοῦ τῆς συνήθους καὶ φίλιου Νίκης· τάνυσον
Τὴν πτέρυγά σου τὴν αὐγάζουσαν, θεῶ,
Καὶ ῥάπισον κατ' ὀφθαλμῶν τὸν βάρβαρον,
Τὸν φόβον ἐμφυσῶσα εἰς ψυχὰς δειλῶν.
Νῦν εὐνοὺς πέτα νίκη (τῷ λαῷ) ἀρξασθε.

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Σὲ τὴν γιγαντομάχον
Θεὸν ἐπικαλοῦμαι
Τὴν πτῆσιν μὴ χαλάσῃς
Σὲ ἤκουσα σκιρτῶν.

Β'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ἐπᾶνελθε καὶ φέρε
Ἐκ Πλαταιῶν τὸ κλέος,
Τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος
Προσόντων ἀθλητῶν.

Γ'. ΠΟΛΙΤΗΣ.

Τὸ τρίτον τῶν λαφύρων
Ἐπόσχομαί σοι δῶρον
Καὶ ἔμφυχον θυσίαν
Ἄ πετὰ, πέτ' εὐθύς.

ΙΕΡΕΥΣ.

Ἐκείθεν κτύπον, ἐρχομένου πρόδρομον,
Ἄκούω, Ζεῦ Σωτήριε, τίς ἔρχεται;
Ἄς ἴδῃ τῶν γερόντων, ὅστις δύναται
Μακρὰν νὰ διακρίνῃ.

ΓΕΡΩΝ Α'.

Βλέπω σπεύδοντα

Ἄπλίτην.

ΓΕΡΩΝ Β'.

Λέγε, χαίροντα ἢ σκυθρωπόν;

ΓΕΡΩΝ Α'.

Φεῦ! γῆρας τί νὰ εἶπω;

ΙΕΡΕΥΣ.

Τύχη ἀγαθῇ,
Τῆς νίκης ἔσται οὗτος ἄγγελος.

ΓΕΡΩΝ Β'.

Ἰδοῦ.

Σημεῖον τι ἐποίησεν ἄς σπεύσωμεν.

Ἄλλ' ἐφθασεν ἐκεῖνος (εἰσέρχεται ἄγγελος).

ΣΚΗΝΗ Β'.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἐνίκησαμεν.

ΓΕΡΩΝ Α'.

Ἦ φῶνημα γλυκύτατον καὶ σύνθηρες,

ΓΕΡΩΝ Β'.

Ἐπιθυμῶ τὰ χεῖλη ταῦτα ν' ἀσπασθῶ.

ΓΕΡΩΝ Γ'.

Εἶπέ τὴν λέξιν ταύτην, ὦ ψυχοπομπέ,
Ἄπόταν ἀλητεῦων ἔλθῃς παρ' ἐμοί,
Ἦν' ἀγογγύστως ἐκφυσήσω τὴν ζωὴν.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Τοῦ Χαρικλέους χαῖρε πάτερ αἰχμητῆς
Γενναῖος ὁ υἱός σου.

Γ' ΓΕΡΩΝ.

Ἄγγελε καλῶν,
Πῶς; τὸν υἱόν μ' ὠνόμασας;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἄπέθανεν.

Γ' ΓΕΡΩΝ.

Τίς τοῦτο σὲ ἠρώτησεν; Εἶπέ μοι πλὴν
Ἄν ἔπεσε τῆς Σπάρτης γνήσιος υἱός.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Νίκησαντες, τοὺς τεθνηκότας Ἑλληνας
Κατὰ ῥητὴν τοῦ ἡγεμόνος προσταγὴν
Ἐκ τοῦ νεκροῦ πεδίου ἀνελέγομεν
Ἦρῶνων δ' ὅτε ἤκουσα καλοῦσάν με
Κατ' ὄνομα φωνὴν φιλίαν ἔστρεψα
Καὶ εἶδον τὸν υἱόν σου φοινικοβαφῆ,
Ἦγωνιώντα ἐν ἀγοίοις σφαδαγμοῖς
Ἐντὸς τοῦ αἵματός του, τὴν ἀριπρεπῆ
Νὰ ὑπεγεῖρη κεφαλὴν του ἔσπευσα.
Ἄγχέμαχε, μοὶ λέγει, ἐνίκησαμεν;
Ἄ ὄστατός του πόθος οὗτος ἐνίκησαμεν
Τῷ ἀπαντῶ, καὶ τότε μειδιᾶσας μοὶ
Ἄφῆκε τὴν ψυχὴν.

Γ' ΓΕΡΩΝ.

Καὶ ἡ γενέτειρα

Ἄς συμμετάσχη τῆς χαρᾶς, τοῦ τέκνου μας
Τὸν θάνατον μαθοῦσα (φεύγει).

Β' ΓΕΡΩΝ.

Ἐχεις τι καλὸν
Ἦπὲρ τοῦ Χαριλάου;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἐπεσεν.

Β' ΓΕΡΩΝ.

Τρωθεῖς,
Τὰ νῶτα ἢ τὸν θώρακα;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἐθέριζεν

Ἦς Ἄρης.

Β' ΓΕΡΩΝ.

Εἶδες περίξ του ἐχθροῦς νεκρούς;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἦς κῶν ἐν ποιμνίῳ διεκρίνετο.

Β' ΓΕΡΩΝ (μειδιῶν).

Χαρίλιε, γρηγόρει κ' ἐπὶ τῶν νεκρῶν.

ΙΕΡΕΥΣ.

Ἦ μάχη πότ' ἐγένετο;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἦ ἱερεῦ,

Ἐμοὶ ὑπὲρ τῆς νίκης μόνον ἔμελεν
Τὴν νίκην ν' ἀναγγεῖλω πρῶτος ἔσπευσα,
Ἦ δὲ σπουδὴ προδοῦσά με, τὸν πρόσκαιρον
Τοῦ τραύματός μου ἔλυσε γλυκὺν δεσμὸν,
Καὶ τὴν ὁδὸν τὸ αἷμά μου ἐρῶντιζεν.

ΙΕΡΕΥΣ.

Ἦ πρὸς τὴν Σπάρτην ἀγούσα αἱματηρά.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Εἰς ῥύακα κατέπεσα λιπόθυμος
Οὐδ' ἐνθυμοῦμαι πόσον οὕτως ἔμεινα
Καὶ ἴσως καὶ τὸν βίον θὰ ἐξέπνεον,
Ἄν λευκοπτέρυξ νύμφη τις δὲν ἔκλειε
Τὸ τραῦμα, κρῦον ὕδωρ ἐπιφράινοσα
Συνῆλθον καὶ ὀρθοποδήσας ἤκουσα
Τὸν λάλον ῥύακα (ἀκούονται σάλπιγγες)
Τί τοῦτο; ἔρχονται
Ἄοιπὸν τοσοῦτον χρόνον ἄπνοος ἔμεινα;

ΣΚΗΝΗ Γ'.

(Εἰσέρχεται ἡ μήτηρ τοῦ Πανσαρίου
Γοργῶ μετὰ τῆς Λαοφίλης.)

ΓΟΡΓΩ.

Προσβύται παλαιοὶ ἄρ' εἶναι ἀληθῆ;
Πρὸ τῆς αὐλίου ἔριόν τι κλώθουσα
Βοηδρομοῦντα εἶδον κ' ἤκουσά τινα
Κηρύττοντα τὴν νίκην.

ΙΕΡΕΥΣ.

Ἄοντως, Ἄνασσα.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἄ Πανσανίας ἠνδραγάθησεν.

ΓΟΡΓΩ.

Εἰκός,

Ἄφ' οὗ ἡ μοῖρα ἄνδρα τὸν ἐγέννησεν.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἐν τοῖς ἀνδράσι πλὴν ἠρώστεισε, Γοργῶ.

ΓΟΡΓΩ.

Ἦ τλήμων Σπάρτη τλήμων, ἀνθ' αὐτῆς
Σὺ διὰ τὸν υἱόν μου μόνον.

ΛΑΟΦΙΛΗ.

Ἄτερον;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἦ Λαοφίλη, ἔπεσον οἱ παῖδές σου.

ΛΑΟΦΙΛΗ.

Τί τοῦτο; μὴ θνητοὶ δὲν ἐγεννήθησαν;
Ἄλλ' ἀγγεῖλον τίς πρῶτος, τίς δὲ δεύτερος.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Τίς; πρῶτος ὁ πρεσβύτερος καὶ δεύτερος.

ΛΑΟΦΙΛΗ.

Ἄ! εὐγε, τέκνα, εὐγε, ἐτηρήσατε
Τὸν πρέποντα τῇ ἡλικίᾳ σεβασμόν.
(Ἐγγύτερον ἀκούονται σάλπιγγες.)

ΓΟΡΓΩ.

Ἄκούω σάλπιγγας.

ΙΕΡΕΥΣ.

Νῦν ἔρχονται ὄρω

Κονιορτόν ἐκείθεν ἀναθρώσκοντα
Καὶ τὸ πεδίον ἀπαστράπτων ἐκ λογχῶν,
Ἄκουσθε καὶ δοῦπον καὶ χρεμετισμόν;
Ἐνθουσιῶ, ἐγγὺς εἰσὶν ὑπάγωμεν
Εἰς προὔπληκτον τῶν. Στῆτε· τίς αὐτός,
*Ὦν δὲν προεῖδον; ἔφθασεν ὁ βασιλεὺς.

ΣΚΗΝΗ Δ΄.

(Εἰσέρχεται ὁ Πανσαρίας.)

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ἐνίκησα.

ΓΟΡΓΩ.

Εἰπέ πλὴν ἐνίκησαμεν.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ἦ μῆτερ προσφιλής.

ΓΟΡΓΩ.

Ἦ τέκνον.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ἐφοροι,

τῆς Σπάρτης τὴν ἐλευθερίαν ἔσωσα.

ΕΦΟΡΟΙ.

Ἐφ' ᾧ κ' ἐστάλης βασιλεῦ, τοῦ μέλανος
Ζωμοῦ τριπλὴν μερίδα ἔξεις ἀμοιβήν.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ἐγὼ δ' ἀμείψω τοὺς μοχθήσαντας θεοὺς,
Περικοσμῶν τοὺς αἰμορράντους τῶν βωμοῦς
Ἄσπίσι Περσικαῖς καὶ θώραξι χρυσοῖς.
Ἦ πρόσπολοι τινὰ τῶν δώρων φέρετε,
τὰ δ' ἄλλα ἅς ἀποσταλώσιν εἰς Δελφοῦς,
Χρυσοῦς ἐκ τούτων τρίπους ἢ ἀνατεθῆ
καὶ σὺν αὐτῷ εὐμήκης στήλη, φέρουσα
τὸ ὄνομα τοῦ Πανσανίου.

ΕΦΟΡΟΙ.

Βασιλεῦ,

Πολλοὶ τῆς νίκης ἦσαν οἱ συμπράκτορες.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ἄν ἡδικήθη ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ζεὺς,

Οὐδὲ ὁ Ποσειδῶν· δεκάτης ἔτυχον
καὶ οὗτοι τῶν λαφύρων.

(Εἰσέρχονται οἱ πρόσφυλοι.)

ΙΕΡΕΥΣ.

Οὗτοι ἔφθασαν·
Κοσμοῦντες τοὺς θεοὺς εὐχαριστήσωμεν.
(Πάντες ὑψοῦσι τὰς χεῖρας.)

ΙΕΡΕΥΣ.

Θεοὶ κεκορεσμένοι εἴσθε αἵματος,
Διὸ τὴν ἐκατόμβην ἀναβάλλωμεν.
Ἄλλὰ τῆς Σπάρτης μήπω παύσητε, θεοί,
Φρουροῦντες τὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἡμεῖς
Ἐπὲρ ὑμῶν δὲν παύομεν φροντίζοντες.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

τὴν περὶ ταύτης μέριμναν ἄφετ' ἐμοὶ
τῷ Πανσανίᾳ, ὅστις πλεῖστ' ἐμόχθησε,
Πολλὰ παθὼν ὑπὲρ ἐκείνης, ἱερεῦ.

Α΄. τῷ Β΄. ΕΦΟΡΩ.

Ἄμφικοπος ὁ λόγος.

Β΄. τῷ Α΄. ΕΦΟΡΩ.

λέγων ἔδακνε

τὰ χεῖλη.

ΓΟΡΓΩ.

Ἦσως ἐκ τῆς συγκινήσεως.

ΙΕΡΕΥΣ.

Ἦ τελετὴ νῦν ἔληξεν, ἀπέλωμεν
καὶ περ ἐπόθουν παρὰ σοῦ, ὦ βασιλεῦ,
Ἦ μάχην, ὡς ἐγένετο, νὰ ἤκουον,
πλὴν κεκμηκῶς τυγχάνεις.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ἦχι' ἱερεῦ,

Ἐπὶ τῶν λίθων τούτων ἅς καθίσωσιν
οἱ μέλλοντες νὰ διδαχθῶσιν.

ΕΦΟΡΟΙ.

Διηγού.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

τί πρῶτον εἶπω; τίς ποτε τὴν βάρβαρον

πληθὺν θ' ἀπαριθμῆση; ὅστις ἱκανὸς
τοῦ στάχουα πεδίου.

ΕΦΟΡΟΙ.

Ἦμεις ποτὲ δὲν ἐμετροῦμεν τοὺς ἐχθρούς.
Ἦμεις, βασιλεῦ,

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

καὶ διὰ τοῦτο πλεῖστοι ἅς διέφευγον.
οἱ πάντες δ' ὡς ἀρίχθησαν οἱ μέλλοντες
Ν' ἀγωνισθῶσι μεθ' ἡμῶν τὸν ἐνδοξόν
Ἄγωνα τῆς ἐλευθερίας, ἔρισα
τὴν αὔριον ἡμέραν μάχης, κήρυκας
Ἐκπέμφας νύκτωρ τοῖς συμμάχοις στρατηγούς.
καθ' ἅπαν τότε τὸ στρατόπεδον βοή
κ' ὑπόκωφος διεκυμάνθη θόρυβος·
Ὡς δ' ἐξωπλίσθησαν, ταχὺ κ' ἐτάχθησαν
εἰς τὰς οἰκείας τάξεις. εἰς τὸ δεξιὸν
οἱ μύριοι τῶν Λακεδαιμονίων, ὧν
Πεντάκις χίλιοι τῆς Σπάρτης θρέμματα
Ἐπὶ ἑπτὰ ψιλῶν εἰλώτων ἕκαστος
Ἀκολουθούμενος. Τιμῆς δὲ ἕνεκα
οἱ Τεγεᾶται παρ' ἡμῶν ἐτάχθησαν,
καὶ ἐφεξῆς ἐτάττοντο οἱ σύμμαχοι.
καὶ παῖδες Ἀθηναίων τὸ εὐώνυμον
Ὀκτακισχίλιοι κατεῖχον· στρατηγὸς
Ἄ αὐτῶν ὁ Ἀριστείδης ἡγεμόνευσεν,
Ἄμφοτερον ἀνὴρ γενναῖος καὶ σοφός.
οἱ Μῆδοι δ' ἀνθωπλίζοντο κραυγάζοντες
Ἦς ὄρεα, κατὰ τὸν θεῖον αἰδῶν.
Ἦμεῖς δὲ ἡρεμοῦντες κατωπτεύομεν
τοὺς τῶν βαρβάρων κήρυκας, εἰς τὸν στρατὸν
τοῦ Μαρδονίου σπείροντας τὰς προσταγὰς.
Ἦς δὲ προσέβη ἡ λευκόπεπλος αὐγῆ,
Πυραὶ ἐτέρωθεν πυκναὶ ἀνήφθησαν,
καὶ ὡς ἐστέφθημεν στεφάνοις, ἔθυσα
Μικρὰν τῷ αἰμορρέπτῳ Ἄρει ἔριφον,
τῶν αὐλιτῶν αὐλούντων τὸ Καστώρειον·
Ἦ δὲ θεὸς ἐχρησιμοδότησεν ἡμῶν
Ἦ πρῶτος βάλλων ὅτι θέλει νικηθῆ·
Διὸ μακρὸν ἀπέσχομεν, τοῦ μάντεως
Τισσαμενοῦ κατὰ παραγγελίαν μου,

τὰ σφάγια χρηστὰ ἡμῶν μὴ λέγοντος.
πλὴν τὸν χρησμὸν εἰδὼς καὶ ὁ Μαρδόνιος
τῆς ἀτιθάσσου καὶ βαρβαροῦ στρατιάς
Ἐκράτει τὰς ἡνίας ἀσφαλῶς, ἡμᾶς
εἰς μάχην πρώτους προσκαλὼν καὶ ἀπειλῶν·
Ἄνήφθη πάλιν τότε πάλιν τῶν ψυχῶν
Ἄναίματος, τίς ἦν ὁ ἐγγρατέστερος.
Ἦττήθησαν δ' οἱ βάρβαροι ἀρξάμενοι·
καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁ καλλιμορφότατος,
Ἦ Καλλικράτης, νέος Πρωτεσίλαος,
Ἦ βλήθη πρῶτος· ἐνθους τὸν ἀρμάτειον
Παιῖνα πρῶτος ἐπαιάνισα ἐγώ·
Ἦ δὲ στρατός, ὡς λέων κεντριζόμενος,
Ἦπέπεσε διαρρηγνύων τὰς πυκνάς
τῶν πολεμίων τάξεις. Ἐνίκησαμεν
προσβῦται τὴν ἐνδοξοτέραν τῶν νικῶν,
τοῦ Πανσανίου στρατηγούντος· χαῖρε νῦν
Ἦ αἰματόθρεπτος ἐλευθερία.

ΙΕΡΕΥΣ.

Βασιλεῦ,

οἱ Ἀθηναῖοι ποτὲ συνεπλάκησαν;

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ἐκεῖνοι τὸ εὐώνυμον κατέχοντες
κατὰ τῶν μηδίζοντων παρατάχθησαν.
Μάτην, πρὶν οὗτοι καθ' ἡμῶν δρμήσωσιν,
Μάτην προβάς τῶν τάξεων ὁ στρατηγός
τῶν Ἀθηναίων Ἀριστείδης ἐκράξε
λακρύων, Ἐλλήνες ποῦ ἄγετε; πρὸς τί
τὰ ὄπλα ἀνυψοῦτε; νῦν μαχόμεθα
Ἐπὲρ ἐλευθερίας τῆς κοινῆς ἡμῶν
Ἐλλάδος· ἔμελλον πλὴν οὗτοι ἀπηνούς
νὰ τύχουσι τῆς τιμωρίας πίπτοντες.

ΙΕΡΕΥΣ.

Ἦ ἀναξ χαῖρε! γέροντες ἀπέλωμεν
εἰς τὰς οἰκίας, ἔνθα θ' ἀναπαύονται
οἱ κεκμηκότες μαχηταί!

ΓΕΡΟΝΤΕΣ.

Ἄπέλωμεν.

(Πάντες ἀπέρχονται, μένει δὲ ἡ Γοργὼ καὶ ὁ Πανσαρίας.)

ΓΟΡΓΩ.

Εἴθε νὰ ἐξῆ ἐτι ὁ Κλεόμβροτος,
ἵνα καὶ πάλιν σ' ἴδῃ ἀριστεύσαντα.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ἐσύχασον, διότι τῇ ἀπέστειλα
εἰς ἄδην ἀρετοὺς ἀγγέλους, μήτέρ μου.

ΓΟΡΓΩ.

Εὐδαίμων ὁ γονεὺς τυχῶν χρηστοῦ υἱοῦ·
Ζῶν μὲν ἐκεῖνος ἔχει τὸν γηροβοσκόν,
Ἄποθανὼν δ' ἐν ἄδει τὸν παρήγορον
Ἐπὸ τῶν νεηλῦδων διδασκόμενος
Τὰς ἀρετὰς τοῦ τέκνου του· ὦ βλάστημα
τοῦ Κλεομβρότου, μέμνησο αἰεὶ
τῶν γεννητόρων.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Μῆτερ, μήτερ ἱερά
κ' ἐν τῇ στρατείᾳ μου ἐμνήσθη σου.

ΓΟΡΓΩ.

Ἄλλὰ
πρὸ τῶν ἐχθρῶν σου εὕρισκόμενος περὶ
ἔμοῦ ἐσκέπετσο;

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ἄλλ' ὅταν ἔπρεψα
τοῦ; Πέρσας.

ΓΟΡΓΩ.

Δὲν ἐσκέφθης ὅτι ἐκείντο
ἐν τῷ πεδίῳ ἄταφοι;

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ἐτάφησαν
κατ' ἔθνη.

ΓΟΡΓΩ.

Εἶτα σὺ δὲν ἐξησφάλιζες
τὴν νίκην κακοπτειῶν;

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Τοὺς νεκροὺς; οὐχί·
οὐδεὶς διέφυγε τὸ ὄμμα τῆς σφαγῆς.

Ἦ! μόνον τότε περιεργαζόμενος
ἐνέτυχον τοῦ Μαρδονίου τῆς σκηπῆς,
Ἦν τῷ ἐδώρισεν ὁ Ξέρξης ἠττηθείς,

κ' ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἠσχυμένους ἀπελθῶν.
καὶ εἶδον κλίνην ἀργυρᾶν χρυσοῖς
Παραπετάσμασι κεκοσμημένην. καὶ

ΓΟΡΓΩ.

Πρὸς τί ὁ θαυμασμός σου; Πausανία, μὴ
διότι ἐπεπόθησε τοῦ μέλανος
Ζωμοῦ ὁ τρυφηλός;

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

καὶ ψέλλια χρυσα.

ΓΟΡΓΩ.

Τίς χρεῖα τούτων; διδάξον κ' ἐμέ, υἰέ.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Κοσμοῦνται αἱ γυναῖκες.

ΓΟΡΓΩ.

Αἱ ταλαίπωροι
θα ὄσιν στεῖραι

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Πλειῆστα σοὶ συνέλεξα.

ΓΟΡΓΩ.

Δὲν ἔχω χρεῖαν τούτων.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Πλὴν ὡς κόσμημα;

ΓΟΡΓΩ.

Μ' ἀρκεῖ ὁ Πausανίας.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Μῆτερ πρόσμνε·
Ἦ πρόσπολοι τὸν Πέρσιν ὀδηγήσατε.

(*Ἐμφανίζεται εἰς Πέρσης κεκο-
σμημένος πολυτελῶς.*)

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Τοὺς δακτυλοὺς δὲς ταχὺ τῇ σεβαστῇ
μητρὶ τοῦ Πausανίου.

ΓΟΡΓΩ.

Τί ζητεῖ ἐδῶ
Ὁ Πέρσης ἐν τῇ Σπάρτῃ; πῶς; ἀπέκαμες
γίε μου σφάζων; τότε εἶναι δίκαιον
Ἦ μήτηρ νὰ σὲ βοηθήσῃ.

ΓΟΡΓΩ.

Ἄνοηταίνοντι υἰέ
τῆς μὲν Ἑλλάδος τοὺς ἐχθροὺς ἐνίκησας
τὸν σὸν δ' οὐχί

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Τίς οὗτος διδάξον κ' ἐμέ.

ΓΟΡΓΩ.

τὴν δόξαν, ὡ τὴν δόξαν τὴν ὀλισθηράν·
τὴν προσταχθεῖσαν ἐντολὴν ἐτέλεσας,
οὐδὲν δὲ ἄλλο. Ὅθεν μὴ ἐπαίρεσαι·
Ἄρκει σοὶ ὅτι Σπαρτιάτης γεννηθεὶς
Σπαρτιατῶν νικῶντων ἠγεμόνευσας.
Πῶς κόμπος παρ' ἡμῖν τυγχάνει μάταιος,
σὺ μόνον πρὸ τῶν πολεμίων κόμπαζε·
Ἄπέλθωμεν καὶ περὶ τούτων ἄλλοτε.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΜΕΡΟΥΣ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΑΡΧΕΙΟΝ.

ΟΙ ΠΕΝΤΕ ΕΦΟΡΟΙ.

ΣΚΗΝΗ Α΄.

Α΄. ΕΦΟΡΟΣ.

Φρουροὶ τῶν νόμων, τί νεώτερον;

Β΄. ΕΦΟΡΟΣ.

Ἐχθές

Ἐκ τῶν Εἰλώτων τις ὠμίλησε θαρρῶν,
οἱ δὲ περὶ αὐτὸν ἐστέναζον.

Γ΄. ΕΦΟΡΟΣ.

Τίς ἦν;

Δ΄. ΕΦΟΡΟΣ.

Τί εἶπεν;

Β΄. ΕΦΟΡΟΣ.

Ἦς παρεγενόμην φοβηθεὶς

Ἐπαύσατο.

Α΄. ΕΦΟΡΟΣ.

Πausάτω ζῶν καὶ αὐστηρῶς

(*Ὀρμῆ κατὰ τοῦ Πέρσου προσφυγόντος
ἐκείνου εἰς τὸν βομόν.*)

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Πρὸς θεοῦ

Ἰκέτης οὗτος κεῖται

ΓΟΡΓΩ.

οὕτω μάλιστα!

Ἰκέτας μόνον τοὺς ἐχθροὺς δεχόμεθα.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

εἰς μνήμην τῆς ἐνδόξου νίκης δέχθητε
αὐτὸν καὶ τὸν δακτύλιον.

ΓΟΡΓΩ.

τὰ πρόποντα

τῷ δούλῳ δούλος ἄς φορῆ· ἀπέλθωμεν.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ. (*εἰρωνικῶς*)

Νὰ εὐωχῶμεν, ἀφ' οὗ τοῦ μέλανος
Ζωμοῦ τριπλὴν μερίδα ἔχω ἀμοιβήν.

ΓΟΡΓΩ.

τί; ποῖον λόγον τέκνον μου βαρύκτυπον
μοῦ εἶπες, ὅστις ἦδη ἐφυγάδευσεν
τὴν χαρμονὴν τῆς γενετείρας; ἀκουσον
κ' ἐμέ τὴν γραῦν, ὦ παῖ καλλίνικε· ἂν σὺ
Ἦν ἀλκιμώτερος ἐμοῦ ὑπερτερῆς
τὴν βώμην, τρέφεις ὅμως ἐτι μέλαινα
τὴν κόμην· οἶδας δὲ δικαίως οἱ θεοὶ
τὰ δῶρα ὅτι τοῖς βριτοῖς διένειμον·
τῇ μὲν τολμῶσῃ καὶ φαιδρᾷ νεότητι
Ἄκοικητον φρουρὸν τὴν βώμην ἔδωκαν,
τῇ δὲ ἀμάχῳ γῆρατι ἀπόρθητον
τὴν σωφροσύνην ἔταξαν προπύργιον

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Τί εἶπον μήτηρ;

ΓΟΡΓΩ.

Ἐπος ἀναιδέστατον,

εἰρωνευθεὶς πρὶν τοὺς ἐφόρους.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

οὐ φροντίς

τῷ ἀνακτι.

Ὁ κύριος ἐκείνου ἄς τιμωρηθῆ,
Διότι δοῦλον εὐφυᾶ ἐξέθρεψεν,
Ἐπιλαθόμενος ὅτ' ἐρειδόμενον
Ἐπὶ ξηροῦ πασσάλου διασώζεται.
Τὸ δένδρον.

ΠΑΝΤΕΣ.

Ἐπινέουμεν.

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Τί δ' ἕτερον.

Β'. ΕΦΟΡΟΣ.

Χθές ἐν τῷ συσαιτίῳ ὁ Δαμάρετος
Ἄν ἔφαγε.

Γ'. ΕΦΟΡΟΣ.

Κ' ἐγὼ τὸ εἶδον.

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ἐφοροι,

Τὸν ἄνδρα κάλλιον ἄς κατοπτεύσωμεν.
Νῦν δὲ σκεψόμεθα ταχὺ περὶ τινος
Κινδύνου, ἥδη ἀπειλοῦντος σύμπασαν
Τὴν Σπάρτην.

Γ'. ΕΦΟΡΟΣ.

Τίνος; λέγε, λέγε πάραυτα.

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ἐκ τῶν λαφύρων ὅτι τρίποδα χρυσοῦν,
Τῷ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνι ἀνέθηκαν
Οἱ Ἕλληνας, γνωστὸν ὑμῖν ἐγένετο.
Ἄλλ' ἔμαθον ὁ Πausανίας ἐπ' αὐτοῦ
Τὸ ὄνομά του μόνον ὅτ' ἐνέγραψε,
Δικαίαν ἀγανάκτησιν μὴ καθ' ὑμῶν
Ἐκ πάσης τῆς Ἑλλάδος ἐπισύρωμεν
Σκεψόμεθα.

Β'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ὅρθως· πολὺ δ' ἀσύμφορον

Οἱ ἀξιοῦντες νὰ ἡγεμονεύσωσιν
Ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀδικοῦντες προφανῶς
Νὰ ἐξελέγχωνται.

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Τῆς Σπάρτης τ' ὄνομα

Ἄς ἔγραψεν.

Β'. ΕΦΟΡΟΣ.

Τὸ κέντρον καυστικώτερον.
Θὰ συνοφρευθῶσιν ἄνδρες κατ' αὐτοῦ,
Κατὰ τῆς Σπάρτης ὅμως σύμπας ἡ Ἑλλάς
Ὡς ποταμὸς θὰ βρῆσθαι ἐκατόστομος.

Γ'. ΕΦΟΡΟΣ.

Τοῦ Πausανίου τ' ὄνομα ν' ἀπολειφθῆ.
Αἱ συμμαχίδες πόλεις δ' ἄς ἀναγραφῶσιν
Ἐπὶ χαλκίνης στήλης πάσαι· νεύετε;

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Καὶ οὕτως ὅμως δὲν ἀπεσοθήσαμεν
Τὸν κίνδυνον. Ἐπίφοβος μοι φαίνεται
Ὁ Πausανίας· πόσον αὐστηρὸς ἡμῖν
Καὶ κομπορρήμων προσηνέχθη· πόσον δὲ
Φιλόφρων τοῖς πολίταις, πόσον μείλιχος;
Τὸν εἶδον κρύφα δάκνοντα τὰ χεῖλη του
Καὶ ὠχρίωντα, ὅτε χθές ἀνέτεινε
Ὁ θυηπόλος δέσιν πρὸς τὴν θεὸν
Ἐπὲρ ἐλευθερίας.

Β'. ΕΦΟΡΟΣ.

Πλὴν ὑπὲρ αὐτῆς
Ὡς πύργον χαλκοθώρακα δὲν ἔταξεν
Αὐτὸν ὁ Πausανίας; Μὴ δεικνύμεθα
Τυφλοὶ πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἀπαυγάζοντα·
Σοφοὶ δὲ λεπτολόγοι πρὸς τὰς κελαινας
Τῆς μεμψιμοίρου ὑπονοίας τρίβους· πλὴν
Ἐκ τῶν τριῶν τῶν κατὰ νόμον μετ' αὐτοῦ
Συστρατευσάντων εἶπετε μὴ ἔτυχε
Νὰ ἴδῃ ἢ ν' ἀκούσῃ τις τὸν ἀνακτα
Πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρδονίου στένοντα
Καὶ πολυπραγμονοῦντα περὶ τ' ἄσεμνα
Τῶν Μήδων σκεῦη, φήμη τις περὶ αὐτοῦ
Ἀπέδητος ἀνὰ τὴν Σπάρτην φέρεται
Θραυστομοῦσα.

Γ'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ὅντως· πλὴν ὑπήκουσεν,
Ἐμοῦ εἰπόντος, βασιλεῦ, πολὺν καιρὸν
Ἐπὲρ μικρῶν καταναλίσκεαι.

Β'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ἐτερον·

Πολλὰ ἐμέμφθη κατ' αὐτοῦ ἡ μήτηρ του
Ἐν εἰς τ' ἀρχεῖον προσεκάλεσα.

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Καλῶς.

Κ' ἐγὼ τὸν Πausανίαν. Ἰδωμεν· ἀλλὰ
Ἰδοῦ προσέρχεται ἡ ἀνασσα Γοργῶ.
Τὴν τέξασαν τὸν νικητὴν τῶν Πλαταιῶν,
Ἄς ὀδηγήσῃ ὁ νεώτερος ἡμῶν.

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ἐντεῦθεν.

ΓΟΡΓΩ.

Χαίρετε, σεβάσμιοι φρουροί.

Β'. ΕΦΟΡΟΣ.

Γοργῶ, περὶ τοῦ Πausανίου πρόκειται·
Λησμόνει ὅτι εἶσαι μήτηρ.

ΓΟΡΓΩ.

Ἐφοροι,

Καλοῦμαι μήτηρ μόνον ἐν τῷ οἴκῳ μου,
Ἐν δὲ τ' ἀρχεῖῳ Σπαρτιατίς· πνίξατε
Τὸν σκόληκα πρὶν κεντροφόρος γείνη σφήγξ.

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ἡ μήτηρ ἀπεκάλυψε τι μυστικὸν
Κακόφρον;

ΓΟΡΓΩ.

Τυραννίας ὅτ' ἐφίεται.

Β'. ΕΦΟΡΟΣ.

Τῆς ὑπονοίας ποῖον τὸ τεκμήριον;

ΓΟΡΓΩ.

Τὸν Δία μόνον θέτει ἄνωθεν αὐτοῦ.

Γ'. ΕΦΟΡΟΣ.

Οὐδὲ τοὺς νόμους;

ΓΟΡΓΩ.

Οὐδ' ἡμᾶς αὐτούς.

Δ'. ΕΦΟΡΟΣ.

Γοργῶ,

Αὐτήκοος ὑπῆρξας τούτων;

ΓΟΡΓΩ.

Τίς ποτε,
Τίς μήτηρ τὸν υἱὸν αὐτῆς διέβαλεν;
Τὰς φρένας του δολοφρονοῦσα ἐκλάψα,
Ἄλλ' ἔκτοτε ἐκείνος προσφυλάσσειται,
Ἐν οἴκῳ μένων σύνουος καὶ μελάγχολος.
Κρυφίνους δ' ἔτι, ἂν καὶ κατατρύχηται
Ἐπὶ μυχίων ἀλγηδόνων· ἂν ποτε
Τὸν ἐρωτήσω, τότε ὀργιζόμενος
Περὶ τῆς ἡλακότητος, λέγει, φρόντιζε.
Ἐν μέσῃ δὲ τῇ ἱερᾷ νυκτὶ σιγῶν
Τὰ συννεφώδη ὄμματά του ἀγρυπνα
Κρατεῖ, ὅτε μὲν βήματα παράφορα
Βαδίζων, πάλιν δ' ἐν τῷ κυανοθενθεῖ
Τῶν σκέψεων του πόντῳ ποντιζόμενος.
Τίς μήτηρ δὲ γηυσία δὲν συναγρυπνεῖ
Καὶ δὲν συμπάσχει αὐτὴ κάμνοντι υἱῷ;
Ἄλλ' ὦ δυσπάλαιστον μου γῆρας! σὺ μοι χθές
Τὸν ὀφθαλμὸν μὲ πέδας ἔδησας χαλκᾶς,
Ὅτ' ἐξηγέρθη αἴφνης ἐκ τινος σφοδροῦ
Θορύβου, ὃν ὁ Πausανίας ἤγειρεν.
Ὅ δὲ ἰδὼν με ὑπεστέναξεν εἰπὼν,
Ὡ ποῖα ὄνειρα φρικτὰ μ' ἐτάραξαν.

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Γινώσκεις ἕτερον;

ΓΟΡΓΩ.

Οὐχί· ἀλλ' ἔφοροι,
Τὴν Σπάρτην καὶ τὸν Πausανίαν σώσατε.

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ἰδοῦ ἐκείνος· σίγα.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Χαίρετε!

ΠΑΝΤΕΣ.

Καὶ σύ;

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ἐνταῦθα προσεκλήθη· τί λοιπὸν ἐμοὶ
Ἐντέλλεσθε;

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Νὰ δώσης λόγον, βασιλεῦ.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Διότι τὴν Ἀσίαν χήραν ἔκαμα;

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ὀχί' ἀλλὰ, διότι ἐν τῷ τρίποδι
Τὸ ὄνομά σου μόνον ἐνεχάραξας.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Πῶς τ' ὄνομά μου τόσον μέγα ἔγεινε,
Ὡστε ὑπὲρ τῶν ἄλλων δὲν ἀπέλειπεν
Ἄρχοῦντα χώρον;

ΓΟΡΓΩ.

Τέκνον, ἄς διαγραφῇ.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Πῶς, τέκνον; ἄρα σὺ ἡ μήτηρ μου; Γοργῶ,
Πῶς τόσον ἐλευθέρως τὴν ἀλήθειαν
Λέγεις καὶ δὲν φοβεῖσαι μὴ χολώσωσιν
Αἱ Σπαρτιάτιδες;

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ὡ ἀναξ, σύνελθε.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Εἰς τοῦτο ἔμελλε νὰ περιέλθωμεν;

ΓΟΡΓΩ.

Υἱέ, σωφρόνει.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Τίνα ἄρ' ἠδίκησα,
Χαράξας τ' ὄνομά μου ἐν τῷ τρίποδι;

Β'. ΕΦΟΡΟΣ.

Τὴν Σπάρτην.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ὅμως Σπαρτιάτης καὶ ἐγώ.

ΓΟΡΓΩ.

Πολλοὺς, ὡς σέ, ἐκείνη τρέφει.

Β'. ΕΦΟΡΟΣ.

Δίκαιος
Ὁ φθόνος, ἀναξ, θὰ ἐνσκήψῃ καθ' ὑμῶν.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ἄλλὰ φθονεῖ συνήθως δρῦν ὑψαύχενα
Ὁ κεραυνός, καὶ ὄχι βάτον ἔρπουσαν.

ΕΦΟΡΟΙ.

Πολλοὶ τῆς νίκης ἦσαν οἱ συμπράκτορες.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Εἰς δ' ἐστρατήγει.

ΕΦΟΡΟΙ.

Μόνον τῶν Σπαρτιατῶν.

Τῶν δ' ἄλλων ἄλλοι, ἀναξ· ἀναξ, σκέφθητι,
Πειθόμενος τοῖς νόμοις, τούτου μέμνησο.
Ὁ ἐπιβάς τῆς φήμης ἄς φυλάττηται
Μὴ ζαλισθῇ, διότι σύμπασαν τὴν γῆν
Θὰ περιέλθῃ. Χαῖρε.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Χαίρετε! Σὺ δέ,

Καλλίπαις μήτηρ, ἐπ' ἐμοῦ στηρίχθητι,
Ἐφ' οὗ ἡ Σπάρτη ἐστηρίχθη σύμπασα
Κ' ἐσώθη, τὸν καλλίνικον νικήσασα
Ἄγωνα.

ΓΟΡΓΩ.

Δὸς τὸν σὸν βραχίονα, ὦ παῖ,
Ἐπὶ τῆς πείρας μου ἀντεριδόμενος.
(Φεύγουσι.)

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Περὶ τ' ἀνδρός, ὦ ἔφοροι, τί λέγετε;

Β'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ἄφηνιάσας οὗτος δεῖται χαλινού.

Γ'. ΕΦΟΡΟΣ.

Μὴ τυραννίας ἐφιέμενος; Αὐτὸ
Φρονῶ, διότι τόσον πολυπραγμανοῖ.
Ὁ πολυπράγμων κακοπράγμων εἶναι. Ναί.

Α'. ΕΦΟΡΟΣ.

Ἄλλὰ μὴ τόσον πτοηθέντες σπεύδωμεν
βαθύτερον ἂν βολιδσκοπήσωμεν
τὸν ἄνδρα, πάραυτα θὰ δικαιώσωμεν.
Τίς ἀνεμος, τίς θύελλα ἐκόπασεν
Ἐν ἀκαρεῖ καὶ ὄχι κατ' ὀλίγον; σεῖς,

ΠΑΝΤΕΣ

Οὕτως πράξωμεν· ἀλλὰ
Μὴ παύσωμεν ἐκείνον κατοπτεύοντες
Συναποστέλλοντες κατάσκοπόν τινα.

(Ἀκολουθεῖ).

Ι. ΜΑΡΓΓΑΡΙΤΗΣ.

ΠΟΙΗΣΕΙΣ

ΣΦΑΛΛΩ;

Ἄν ἡ ποίησις μὲ θέλγῃ κ' ἦναι μόνη μου λατρεία,
Ἐὰν θέλω νὰ περάνω στίχους γράφουσα τὸν βίον,
Ἄν κηροῦ ἀπαλωτέρα ἦν' ἡ νέα μου καρδία
Καὶ τὸ στήθος ἀνεφίκτων ἐπιθυμιῶν ταμεῖον
Ἄν ἀδυνατῶ ζητῶσα ἐμαυτὴν νὰ μεταβάλω
Σφάλλω;

Ἄν γυνὴ πλασθεῖσα ὅλως ἀπεχθάνομαι τὸν βίον
Ὅν κοινωνικαὶ προλήψεις ἐπιβάλουν εἰς τὸ θῆλυ,
Ἄν ἐντὸς τῶν χαραχθέντων πνίγωμαι στενῶν ὀρίων, . . .
Καὶ οὐδὲν ἂν τὰς ὀρμάς μου δύναται νὰ καταστείλῃ,
Εἰς τὸν νοῦν ἐὰν ματαίως τὴν καρδίαν ὑποβάλλω
Σφάλλω;

Ὅπως τὸ πτηνὸν τοῦ δάσους ἂν κλεισθῇ ἐντὸς κλωβίου
Ἄν περιῶμαι τὰ δεσμά μου . . . νὰ συντρίψω καὶ νὰ φύγω,
Ἄν ὁ πόθος μὲ φλογίξῃ ἄλλου ἐλευθέρου βίου
Ὅν ματαίως εἰς τὸ στήθος ἐπὶ τόσον χρόνον πνίγω
Καὶ ὃν μάτην ἠγωνίσθην, μάτην, ναί, νὰ καταβάλω
Σφάλλω;

Ἄν τὴν μοῖραν καταρῶμαι, τὴν ἀμείλικτόν μου μοῖραν
 Ἦτις ἄλλην οὔσαν ἄλλη μὲ ἐβίασε νὰ γίνω . . .
 Ἄν τονίζω εἰς θρηνώδη μόνον ἄσματα τὴν λύραν
 Καὶ ἂν μόνον παραπόνου μὲ αὐτὴν φωνὴν ἀφίνω,
 Ἄν ἀδυνατῶ τὰς σκέψεις ποῦ μὲ τήκουν ν' ἀποβάλλω
 Σφάλλω;

Σφάλλω ἂν τοὺς στίχους τούτους ἐκ τοῦ στήθους μου ἐκβάλλω
 Αἰμοσταζόντας καὶ δάκρυ ἂν τοὺς ραίνη ἐνῶ γράφω;
 Δεσμευμένη . . . ἂν στενάζω, ἐὰν καταρῶμαι σφάλλω
 Κ' εἶναι σφάλμα τὴν γραφίδα εἰς χολὴν ἐὰν τὴν βράφω;
 Ὁ ἀλγῶν ἀνίσως πόνου, ἀλγηδόνος φωνὴν βάλλω
 Σφάλλει;

Ἰούνιος 1876.

ΦΩΤ. Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΟΥ.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΥΚΑΒΗΤΟΝ.

Δὲν σὲ ἔρριψεν ὁ χρόνος ὁ τὰ πάντα μεταβάλλων!
 Οὔτε ἐκλινες πρὸ τῶσων, φεῦ, κατακτητῶν, ποτέ.
 Μάρτυς ἔμεινες τοῦ κλέους, μάρτυς κλονισμῶν καὶ σάλων,
 Καὶ ὡς μάρτυς μάρτυς πίπτεις, γηραιὲ Λυκαβητέ.

Ὁμοιάζεις τῆς ψυχῆς μου ἦν μοχλεύουσιν οἱ πόνοι . . .
 Καὶ, καὶ καταρρέεις, γίγα, εἰς θρυμματικὸν σωρόν.
 Τὸ μαρμαῖρον μέτωπόν σου ἢ πυρῆτις ἀμαυρόνει
 Καὶ ἀφίεσαι καὶ πίπτεις, ταλανίζων τὸ παρόν.

Ὅπως λύονται τὰ σκότῃ αἴφνης πρὸ μιᾶς ἀκτίνος,
 Ἐκλιναν ὁμοίως γόνυ πρὸ σου βέβηλοι καιροί.
 Ἄθικτον τὴν καλλονὴν σου ἄφησε καὶ ὁ Ἑλγῆνος·
 Πλὴν τοὺς κόσμους σου τὸ πλῆθος τῶν πλουτῶνων ἀφαιρεῖ . . .

Ποία χλευή! Σὺ ὁ φέρων τὸν μανδύαν τῶν αἰώνων.
 Καὶ τοσαύτας ἀποκρούσας τῶν καιρῶν μεταλλαγᾶς,
 Τοῦ μοχλοῦ καὶ τῆς σκαπάνης ἤδη δέχεσαι τὸν κλόνον,
 Καὶ, καὶ ὡς ὁ μέγας Καῖσαρ νάνων δεχεσαι πληγᾶς.

Οἴμοι! διὰ σοῦ κοσμοῦνται αἱ νεώτεροι Ἀθηναί·
 Καὶ ὡς λάφυρον εἰς χεῖρας πίπτεις τῶν κατακτητῶν . . .
 Τὰ στερρὰ στερρὰ σου στήθη λατομεῖον μέγα εἶναι,
 Καὶ ὁ λίσγος φυγαδεύει τὸν ρυθμὸν τῶν ποιητῶν.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΛΑΝΤΣ.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ.

Ἦτανε μιὰ ἀρχόντισσα κ' εἶχε μιὰ μονοκόρη
 Τὴν Ἐλενίτσα τὴν καλὴ τὴν καλαναθρεμμένη
 Ποῦχε τὰ χάδια τὰ πολλὰ καὶ τὴν κακὴ τὴν τύχη,
 Ποῦ ἀπ' τὴν μιὰν ἄκρη τοῦ γιγαλοῦ ὥστε νὰ πάη στὴν ἄλλη
 Συμπεθεριὸ ἐκάμανε μὲ μιὰ κυρὰ μεγάλη
 Τρεῖς μῆνες γράφαν τὰ προικιά καὶ τρεῖς τὰ πανοπροίκια.
 Καὶ τὰ κρυφὰ τῆς μάννας τῆς ἄλλαις πέντ' ἔξη μέραις.
 Ὅσα φύλλα ἔχει τὸ δενδρὶ τῆς δίνει τὸ λογάρη
 Κι' ὅση ἄμμο ἔχει ἢ θάλασσα δίνει μαργαριτάρη
 Καὶ μὲ τὴν ἀσημόκουπα μετράει τὰ δακτυλίδια.
 Ἦρθε ὁ χρόνος δύστυχος καὶ τὰ ἔχασε ὅλα.
 Ὁ γυιὸς μὲ τὸν πατέρα τῆς πιάσαν τὴν ξένη τσάπα
 Κ' ἢ νύφη μὲ τὴν πεθερὰ πιάσαν τὴν ξένη ρώκα.
 Μιὰ μέρα κεῖ ποῦ γνέθανε ἐζήτησε ἢ νύφη
 Νὰ πάη στὰ παλάτια τῆς· νὰ πάη στ' ἀρχοντικὸ τῆς
 Ἀνέβηκε καὶ κάθισε κι' ἀρχίνησε νὰ λέη·
 «Παραθυράκια μου ψηλά κι' ἀσημοκαρφωμένα
 Ἐνα καιρὸ καθόμουνα στὰ ὀλόχρυσά ντυμένη,
 Καὶ τώρα ἦρθα καὶ κάθουμε ξένο λινάρι γνέθω»
 Ἐκεῖ ποῦλεγε κ' ἔκλεγε ἕνας βορριάς σηκώθη
 «Ἀγάλλια ἀγάλλια κύρ βορριά μὴ πάρης τὸ λινάρι
 Γιατὶ ξεπέφτει ἀπ' τὴν ὀκᾶ παρουν τὸ δακτυλίδι
 Τὸ δακτυλίδι μάλαμα κ' ἢ πέτρα του ζαφεῖρι.»
 Κι' ὁ κύρ βορριάς σὰν τάκουσε πολὺ τοῦ κακοφάνει

Καὶ πέρασε πολὺ πολὺ τῆς πῆρε τὸ λινάρι
Καὶ ἔπεσε ἀπὸ τὴν ὀκτὴ πῆραν τὸ δακτυλίδι.
Τότε κι' αὐτὴ ἀπελπίσθηκε στὴν πεθερὰ της πάη
«Κυρά, κυρά καὶ πεθερὰ στή μάννα μου θὰ πάω
Σὲ πῆρα πλούσια καὶ κυρά φτωχὴ ποῦ θὰ σὲ πάω ;
"Αντε πές το στὸν ἄνδρα σου κι' ἂν θέλῃ ἄς σὲ πάη.
Τὰ χέρια της ἐσταύρωσε στὸν ἄντρα της ἐπῆγε
—'Αφέντη, ἀφέντη ποθητὲ, στή μάννα μου θὰ πάω
Σὲ πῆρα πλούσια καὶ κυρά φτωχὴ ποῦ θὰ σὲ πάω ;
—'Ελα βγάλεμε ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ ἀπ' τὰ χαμολαγκάδια
Κι' ἀφισέ με στὰ μισόστρατα καὶ πάω ἀγάλια ἀγάλια.
Στὸ δρόμο ποῦ ἐπήγαινε στέκει τὴν ἀρωταίει
—Νὰ πάρω μπρήκι μὲ νερὸ στὸ δρόμο μὴ διψάσῃς
—Τρεῖς μέραις ἔχω νηστηκὴ καὶ θέλω νὰ διψάσω ;
"Αντε πᾶμε στὸ δρόμο μας καὶ πᾶμε στή δουλειά μας.
Τὴν ἔβγαλε ἀπ' τὰ βουνὰ κι' ἀπ' τὰ χαμολαγκάδια
Καὶ τὴν ἀφίνει μοναχὴ καὶ πάει ἀγάλια ἀγάλια.
Πῆγε ἔφτασε στὸ σπῆτι κι' ἄρχισε νὰ χτυπάη
Καὶ μὲ παράπονο πολὺ ἀρχίνησε νὰ λέη·
«'Ανοίχτε μου τὴν πόρτα σας νὰ ζῆ ἡ κυρά 'Ελένη»
'Ακούσανε καὶ τρέξανε νὰ δώσουνε χαμπάρη
—Μηνὰ ξένη εἶναι στὴν πόρτα μας κι' ὄλο τὴν ἐχτυπάει
Καὶ ἡ κυρά τους γρήγορα τοὺς λέει νὰ πᾶν ν' ἀνοίξουν
Νὰ μπῆ ἡ ξένη ἢ καλὴ π' εὐχεται τὴν 'Ελένη.
'Ανοίξανε οἱ σκλάβαις της καὶ ἦρθε ἡ ξένη μέσα
Καὶ ἡ κυρά τὴν δέχτηκε καὶ ἡ κυρά τῆς λέει
«Καλῶς τὴν τὴν ξενοῦλα μου κι' ἂν εἶν' καὶ τιμημένη
Καὶ τιμημένη καὶ καλὴ καὶ κακοπαντρεμένη.
Γιὰ βάλτε της νὰ φάη ψωμί μὴν εἶναι πεινασμένη
Γιὰ στρώστε της νὰ κοιμηθῆ μὴν εἶναι κουρασμένη»,
Κ' ἐκεῖ ποῦ κάθισε νὰ φάη ἀρχίνησε νὰ λέη·
«Κολώναις τῶν παραθυριῶν ν' ἀρθῆτε ἄνω κάτω
Ν' ἀνοίξῃ ἡ γῆ σαράντα ὀργυιαῖς νὰ πάω βαθειὰ στὸν πάτο.
Θεὲ μου ρίξε διάργυρο νὰ φάω νὰ ξεψυχῆσω
'Εγίνηκα ἀνεγνώριστη καὶ τί θέλω νὰ ζήσω ;»
Τὴν ἄλλη μέρα ξύπνησε καὶ πάει ἡ μάννα μέσα
«Ξένη τῆς λέει τί ζητᾶς π' εὐχέσαι τὴν 'Ελένη ;»

«'Ἦρθα ν' αὐρῶ καμνιά δουλειά νὰ κάμω γιὰ νὰ ζήσω».
«Τί δουλειά ξέρεις ξένη μου; ἐγὼ νὰ σὲ βοηθήσω ;»
«Ξέρω καὶ φαίνω καμουχὰ, καὶ φαίνω μεχλιμπίδια
Κι' ἀντζοπλιάζω τὸν αἶτό καὶ φτιάνω τὸν πετρίτη».
«Ξενοῦλα μου ποῦ ἔμαθες τῆς 'Ελενίος τὴν τέχνη ;
Ποῦ μάφησε ἓνα καμουχὰ κι' εἶναι μισουφασμένος
Νὰ τὸν τελειόσῃς ξένη μου γιὰ νὰ τῆς τὸν ἐστείλω».
Πῆγε νὰ ὑφάνῃ τὸ πανὶ κι' ἀρχίνησε νὰ λέη·
«Πανὶ μου κακοδιάσηδο κακοῦ καιροῦ διασίδι
'Εγὼ ὅταν σὲ καλάμιζα τ' ἀηδόνια κελαδοῦσαν
Καὶ ὅταν σὲ διαζόμουνα ἄντρα μου προξενῶσα
Καὶ τόρα ἦρθα καὶ ὑφαίνωσε κι' ὄλα μυριολογοῦναι ;»
'Ἡ μάννα της περαστικὴ ἄκουτε νὰ τὸ λέη·
Καὶ τρέχει ἀμέσως τὴν φιλεῖ καὶ τὴν γλυκοσαγκαλιάζει.
«'Εσ' ἦσαι ἡ 'Ελενίτσα μου ἐσ' ἦσαι τὸ παιδί μου,
'Εσ' ἦται ἡ ἀνεγνώριστη καὶ ἦρθες σὰν ξενοῦλα ;»
«'Εγὼ ἦμαι ἡ κακότυχη» κ' εὐθὺς ἐξεψυχῆσαν.

ΕΛΕΝΗ ΔΕΡΕΚΑ

συνέθετον.

ΜΙΑ ΚΟΡΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙ.

Μιά κόρη, κυρά μου
μιά κόρη, Σμυρνιά μου,
μιά κόρη ἀπὸ τὴν Πόλι
γυρίζει μὲ τὸ κόλι.

Φοροῦσε, κυρά μου,
φοροῦσε, Σμυρνιά μου
φοροῦσε φουστανέλλα
μ' ὀλόχρυσον κορδέλα.

Φοροῦσε, κυρά μου,
Σμυρνιά καὶ 'Αθηνιά μου,
φοροῦσε πασουμάκια
μ' ὀλόχρυσον φουντάκια.

Φοροῦσε, κυρά μου,
Σμυρνιά καὶ Πατρινιά μου,
φοροῦσε γιαταγάνι,
Σουλτάνος δὲν τὴν πιάνει

Γυρίζει, κυρά μου,
γυρίζει, Σμυρνιά μου,
γυρίζει, τριγυρίζει
κανεὶς δὲν τὴν γνωρίζει

Μόν' ἓνας, κυρά μου,
Σμυρνιά καὶ Πατρινιά μου,
μὰ ἓνας τὴν γνωρίζει
πολὺ τὴν τριγυρίζει.

Φορούσε, κυρά μου
φορούσε, Πατρινά μου,
φορούσε και φεσάκι
μ' ὀλόχρυσο φουντάκι.

«Ὁρκίσου, κυρά μου,
ὀρκίσου, Σμυρνιά μου»
—«Ὁρκους σοῦ κάνω δέκα,
πῶς δὲν εἶμαι γυναῖκα».

ΞΕΜΟΛΟΓΗΣΙΣ.

Σαράντα μέραις μελετῶ
νά πάω στὸν πνευματικό·
πηγαίνω μιὰ, πηγαίνω δυὸ,
δὲν τὸν εὐρίσκω μοναχό·
πάω μιὰ κυριακὴ πρωτὶ
καὶ τὸν εὐρίσκω στὸ κελλί·
«Παπᾶ μου, ἔξεμολόγαμε
τὰ κρίματά μ' συχώραμε.
—Τὰ κρίματά σ' εἶναι πολλὰ
δὲν συγχωροῦνται μιὰ φορά.

τετραδὴ καὶ παρασκευὴ
μὴ βάλλῃς λάδι στὸ φαί,
τὰ κρίματά σ' εἶναι πολλὰ
κι' ἀγάπη νὰ μὴ κάνῃς πλιά.
—Ἀκοῦστε τὸν τρελόπαπα
λόγια ποῦ μοῦ ἔξεμολογᾶ,
σὰν ἀρνηθῆς ἐσὺ, παπᾶ,
τὸν ἄρτο καὶ τὴν κοινωνιά,
τότε θε' ν' ἀρνηθῶ κι' ἐγὼ
τὰ μαῦρα μάτια π' ἀγαπῶ.

Ἡ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΤΣΑ.

Παναγιωτίτσα λιγερή,
κατέβα κάτω στὴν αὐλὴ
—Δὲν καταιβαίνω στὴν αὐλὴ
τί μ' ἔχ' ἢ μάνα μ' ἀκριβή
κι' ὁ κύρης μ' ἀκριβώτερη.
—Κατέβα κάτω στὴν αὐλὴ
γιὰ νὰ μοῦ δώσης τὸ φιλί·
τώρα ποῦ σ' ἤῤῥα μοναχή.
—Μ' ἐφίλησες καὶ ἴψες βραδῶ
ποῦ νὰ σέ ἴδῶ στὴ φυλακῆ,
μ' ἐφίλησες καὶ σήμερα,
ποῦ νὰ σέ ἴδῶ στὰ σίδερα.

Ο ΠΟΝΤΙΚΑΣ.

(Κυκλάδες)

Νὸ πόντικας νεπήδησε
κι' ἐπῆρε ντὸν φυτίλι
ἴπὸν μέσ' ἀπ' τὸν καντήλι
ποῦ νήφεγγεν καὶ κένταγεν
νὴ κόρ' ἓνα μαντίλι
τὸ ντίλι, ντίλι, ντίλι
τὸ κόκκινό σ' ἀχειλί.

ΤΡΙΑ ΓΙΑΤΑΚΙΑ.

(Φωκίς).

Τρία γιατάκια εἶχαμε
γιὰ μωρὲ γιὰ
στὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ μας
γιὰ ἔρδε, γιὰ μισέρδε, μίσι μίσι γκιάστρε,
ζντράι ζντρούι νανί.

Ἐ τὸνα κοιμᾶτ' ἢ μάνα μου
γιὰ μωρὲ γιὰ
καὶ ἔς τᾶλλο ἢ ἀδερφή
γιὰ ἔρδε κ.τ.λ.

Ἐ τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο
γιὰ μωρὲ γιὰ
ἢ εὐλογητικὴ μου
γιὰ ἔρδε κ.τ.λ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

(Ὁρτάκιοι Ἀδριανουπόλεως).

Πολλὰ εἶπαμε τὰ ψέματα, ἄς ποῦμε καὶ μιὰ ἀλήθεια·
Ποιὸς εἶδε ψεῖρα στὸ βουνὸ σανίδια φορτωμένη
καὶ φύλλο μὲ τὸν ταμπουρᾶ, κοργγηδὸ μὲ τὰ σπιροῦνια.
Κουτσὸς στὸν κάμπο ἔτρεχε νὰ φθάσῃ καβαλάρη

κι' ένας μουγκός τοῦ ἔλεγε ποῦ πᾶς βρέ παλληκάρι ;
 Τυφλός βελόνα γύρευε μέσα στήν ἀχυριώνα
 κι' ένας κοῦφός τοῦ ἔλεγε τήν ἀκουσα κι' ἐβρόντα.
 Ἐφύτρωσε μιὰ λειμονιά κι' ἔκαμε κολοκύθια.
 Φορτώσαμε τὸν πόντικα αὐτὰ τὰ κολοκύθια
 κι' ἀπὸν στὸ μεσοσάμαρο πέντε κοιλά ροβίθια.

ΓΑΜΟΣ (*).

Κάτω ἔς τὸ ριχὸ τὸν ἄμμο
 ἐπαντρεύαν τὴ Μαλάμω
 κάλεσαν κι' ἐμέ καὶ ἴηγα
 κι' ὅταν ἴηγα τί νὰ ἶδω ;
 ὁ λαγὼς λαλεῖ τὴ λύρα
 κ' ἡ ἀλεποῦ τὰ ντιμπελέκια
 κι' ἡ χελῶνα καυκαλῶνα
 σέρνει τὸ χορὸ γαιτάνι
 κι' ὁ σκαντζόχοιρος ὁ Γιούδας
 ποῦ τὴν κάνει μὲ τὸ ἴματι,
 «ἔλα βράδου στὸ κρεβάτι
 νὰ φιλήσης μαῦρο ἴματι
 καὶ κορμὶ ὅσ᾽ τὸ βαμβάκι
 καὶ λαιμὸ ὅσ᾽ τὸ καϊμάκι (**).

Κ. Γ. ΖΗΣΙΟΥ
 συλλέκτης.

(*) Ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει ἱατροῦ κ. Κ. Ζουπάν.

(**) Αἱ ἀλήθειαι τοῦ ἔξαυτος τούτου καθὼς καὶ τοῦ προηγουμένου ὁμοιάζουσι μὲ τοὺς
 ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου κωμωδοποιοῦ Κράτητος λεχθείσας εἰς τὴν κωμωδίαν του Σάμιου:

Σκυτίνη ποτ' ἐν χύτρα τάριχος ἑλεφάντινον
 ἤψε ποντίας χελώνη πευκίνουσι κύμασιν,
 καρκίνοι ποδάνεμοί τε καὶ τανύπτεροι λύκοι
 ὑπορριμαχεῖν ἄνδρες οὐρανοῦ καττύματα (Ἀθῆν. III, 117, 6.)

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ.

Πρώκοψε ἢ προκομμένη
 τὸ σαββάτο μεσημέρι.

Πρώκοψε ἢ κωματερὴ
 τὸ σαββάτο τὸ βραδύ.

Πρώκοψε ἢ ἀκαμάτρα
 ὅταν εἶδε τὴν κομμάτα.

Κόρ' τὴ μάνικα καὶ μπάλωσ' τὴν ποδιά.

Κρεμιδάκι μου καφτερὸ,
 τί νὰ σοῦ πρωτοθυμηθῶ ;
 κάθε δακονιά καὶ δάκρυ.

Κάη ἢ καρδιά σου γιὰ κρεμίδι.

Τί νὰ τὸ κάνω τὸ χρυσὸ λεγένι ; νὰ φτύνω μέσα τὸ μαῦρο αἷμα ;

Ὅποιος δὲν συλλογᾶται,
 ἄνθρωπος δὲ λογαῖται.

Κοντὰ στενὰ
 καὶ μὴ γδυμνά.

Δάχτυλό μου, βρωμᾶς, δὲν βρωμᾶς, πάλε ἴδικό μου εἶσαι.

Ὅποιος βαρένεται
 πολλὰ στερεύεται.

Ἄμπάλωτη νοικοκυρὰ πύργο λογάρι νάχη.

Ὅντας δίνει ὁ Θεὸς τὸ σάικο, πέρν' ἢ Παναγιὰ τ' ἀλεύρι.

Ὁ Θεὸς ἀσκάλαις ἀναιθάζει καὶ ἀσκάλαις καταιβάζει.

Εὐχὴ γονιοῦ ἀγόραζε καὶ ἰστὸ βουνὸ περπάτει,
 κρεμίζει ἢ κατᾶρα τοῦ κάμπου τὸ παλάτι.

Κύταξ τὴν οὐγία πᾶρ' τὸ παλὶ,
 κύταξ' τὴ μάνα πᾶρ' τὸ παιδί.

Κάλλια νὰ σὲ ζηλεύουνε, παρὰ νὰ σὲ λυποῦνται.

Ποιὸς κατακρένει τὸ φλοῦρι κάτι ταμάχι τοῦχει.

Ποιὸς δὲν ἀκούει συμβουλαῖς μένει τρελλὸς γιὰ πάντα.

Πάντοτε συμβούλευε, ποτὲ μὴν κατηγορεῖ.
Σὰν ἴμιλᾷς καὶ δὲν σ' ἀκοῦνε,
πάντεχε στὸ μύλο βρέχει.

Στὸ μύλο ταμπουρᾶ βαρᾶς,
Μόνο τὰ τέλια σου χαλᾶς.

Κ. Γ. ΖΗΣΙΟΥ,
Συλλέκτης.

ΛΟΓΟΛΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΡΕΛΘΟΥΣΑΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ Τῷ ΣΥΛΛΟΓῷ

ΒΥΡΩΝΙ

ΥΠΟ

Δ. ΠΣΤΑΜΙΑΝΟΥ.

(τακτικού προέδρου).

Κύριοι!

Τί δὲ ἔκαμε ἕνα φθάση εἰς τοιοῦτον ἀποτέλεσμα ; (καὶ τὸ ἔκαμε βεβαίως ἀπὸ μὴ χρηστοῦ τοῦ συνειδότος). Παρέλιπε νὰ υπολογίστη φυλ. ἑκατὸν ἦτοι τεύχη χίλια (1000) διατεθέντα εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν ἡμερησίων καὶ περιοδικῶν, παρέλιπε νὰ υπολογίστη φυλ. 50 ἦτοι τεύχη πεντακόσια σταλλέντα εἰς τὸν σύλλογον Βώδενῶν, ὅπως τὰ διαθέτη οὗτος καὶ ἐκ τῶν συνδρομῶν βοηθεῖται, παρέλιπε φυλ. 40. ἦτοι τεύχη 400, στελλόμενα εἰς ἄλλους συλλόγους ἐξ ὧν 100. ἀμέσως εἰς τὴν «Φιλεκπαιδευτικὴν Μηκεδονικὴν ἀδελφότητα» παρέλιπε τεύχη 200 δαπανηθέντα ἐκ τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ πρὸς

διάδοσιν τοῦ περιοδικοῦ, παρέλιπε τὰ εἰς τὸ τυπογραφεῖον Ἐθνικ. καὶ Πανεπιστημίου Βιβλιοθήκην, καὶ συντάκτας ἐπιτίμους διδόμενα δωρεάν, καὶ ὅλα ταῦτα τρισχίλια ἀκριβῶς ἐθεωρήθησαν ὡς νοσοφισθέντα ὑπὸ τοῦ Ταμίου. Φεῦ! διατί ὁ κ. Ἀβραμίδης, νὰ μὴ γεννηθῆ εἰς ἐποχὴν ἄλλην! ἤθελεν ἀπαλλάξει τὸν δυστυχῆ Λουδοβίκον εἰς τοῦ κόπου ν' ἀνακαλῆ εἰς τὰς ἐξορίας τὸν κ. Νέκκερ ὅπως τῷ ἀναθέσῃ τῶν οικονομικῶν τὴν τακτοποίησιν. Ἡ διατί νὰ μὴ ζητήσῃ εὐρύτερον στάδιον τῶν οικονομικῶν του τούτων μεθόδων, ἀντὶ νὰ θελήσῃ νὰ κάμῃ πείραν αὐτῆς πρώτον ἐπὶ τοῦ συλλόγου, ἠδύνατο ἴσως φιλοδοξώτερος γενόμε-

νος ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην δεινῶν οικονομολόγου, νὰ ζητῶσιν ἐκ τῆς ἀποτάτης δύσεως τὰ κ. Γιάδστωνα ἂν εἶδει κινῶν ὅτι ἐγγὺς αὐτῶν ἐν μέσῳ τοῦ Βυζαντίου, ἠδύνατο νὰ τύχῃσι τοιοῦτου πολλῶ ἐκείνου κρείσσονος-

Τῆς τοιαύτης ἐργασίας τὴν ἐκθεσὶν ὑπέγραψαν αὐτὸς καὶ ὁ κ. Τσίνης τοῦ κ. Χαλκιοπούλου ὑπογράψαντος μετ' ἐπιφυλάξεως καὶ διαμαρτυρήσεως γενομένης ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου. Τοῦτο ἰδὼν ὁ κ. Ἀβραμίδης καὶ φοβούμενος ἄφ' ἐνός νὰ ἴδῃ ἐξελεγεγομένην τὴν ἐκθεσὶν του καὶ ἀφ' ἐτέρου τὴν ὀργὴν τοῦ Συλλόγου, εὐρίσκει μηδενικὴν πρόφασιν καὶ ὑποβάλλει παραίτησιν. Τῷ-τον ἠκολούθησαν καὶ τινες ἄλλοι, μέλη καλὰ, μεγάλως παρὰ τῶν συναδελφῶν τῶν ἐκτιμώμενα, καὶ τὰ ὅποια ὅμως εἶχον τὴν δυστυχίαν νὰ παρασυρθῶσι. Μάστιν ὁ Σύλλογος ὅλος παρεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ μείνωσι, μάστιν ὁ δυστυχὴς Ταμίος ἐζήτει παρ' αὐτῶν νὰ μείνωσι καὶ ὑποστηρίξωσι τὴν ἐκθεσὶν, οἱ κίριοι ἦσαν ἀκράταιστοι. Τότε ὁ Σύλλογος πρόεβη εἰς τὴν συζήτησιν τῆς ἐκθέσεώς των. καὶ ἦν ἀπεκαλύφθη ἡ εἰσεχθὴς συγκοφαντία ἣν εἶχον περιβάλλει μετ' ἴνομα τῆς ἐκθέσεως. Μετὰ τὴν ἀπολογία ἐκ τοῦ δυστυχῶς ταμίου, οὗ τινος τ' ὄνομα τότῳ ἀδίκως ἐτύθη εἰς τὰς ἀγυῖας, καὶ ὅστις ἀνέφερε, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ, οὐδὲν ἔγραψεν, οὐδὲ μίαν ἀπόδειξιν, οὐδὲ μίαν πληροφορίαν τῷ ἐζήτῃσῃ, καὶ ὅτι ἐδίκασεν αὐτὸν ἐρήμην καὶ μετὰ τὴν ἀγρεύσειν ἄλλων τινῶν ὁ Σύλλογος, παρόντων πολλῶν ἐκείνων μελῶν, καὶ περὶ τὰ 25 τακτικῶν, ἐῖδωκε τὴν ἐξὸς ἀπόφασιν : «Πᾶσαι αἱ κατὰ τὸ κ. Δάτσικα ὡς ταμίου ἀπεθνήσκοντες κατηγορεῖται τῆς ἐξ. ἐπιτροπῆς εἶναι συγκοφανταί. Ἡ διαχείριστις αὐτοῦ ὑπῆρξε τιμωρατικὴ, ἐφ' ᾧ καὶ τῷ ἐισράζεται ἡ εισαγγελία τοῦ Συλλόγου». Τότε ὁ κ. Ἀβραμίδης, βλε-

πων ὅτι ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ Βύρωνος δὲν ὑπάρχει οὐδ' ἐν μέλει, ὅπερ νὰ θελήσῃ νὰ πράξῃ ὅ,τι αὐτὸς ἐπραξέε βλέπων ὅτι ὁ ταμίος ἐκ τῆς κατηγορίας ἐκείνης ἐξήλθεν ἐντιμώτερος καὶ ἐτιμήθη πολὺ πλέον παρ' ἢ ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ἀπένεμεν αὐτῷ ζῆρὸν ἐπαινον. κατέφυγεν εἰς τὴν δημοσιότητα καὶ ἐξέδωκε τὸ περιώνυμον ἐκείνην φυλλάδιον, ὅστις θὰ τὴν καταδιώκῃ καθ' ὅλον του τὸν βίον ὡς φάσμα, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἐν τῇ ψυχῇ του συνειδήσεως κόκκος. Ἐν τῷ λιβέλλῳ τούτῳ, ἐν ᾧ ἀνεμάσσα τὰς αὐτὰς κατηγορίας, ἀνέφερε μετὰ λύπης του, ὅτι δύο ἔτη διαμείνας ἐν τῷ Συλλόγῳ, δὲν εἶδεν οὐδεμίαν βελτίωσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ εἶναι ἀληθὲς, ὅτι ὁ Σύλλογος οὐδεμίαν ἔφερεν διορθώσιν εἰς τὸν χαρακτῆρά του ἄλλ' ὁ Σύλλογος δύναται νὰ διορθώσῃ τοὺς θέλοντας νὰ τύχῃσι διορθώσεως, ἐνῶ ὁ κ. Ἀβραμίδης ὅχι δὲν ἠδυνήθη νὰ διορθωθῆ, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ διορθωθῆ. Κατόπιν τοῦ λιβέλλου τούτου ἤρχισαν νὰ δημοσιεύωσιν εἰς τὰς ἡμερησίδας μακρὰ ἄρθρα. Ἀλλ' ὁ Σύλλογος, ὅστις ἐπεθύμει νὰ δώσῃ ἕνα κόλαρον ἰσχυρὸν εἰς τῆς τραχυδέμου συγκοφαντίας τὸ πρόσωπον καὶ νὰ πείσῃ τοὺς δυναμένους ν' ἀμφιβάλλωσι (καὶ ὑπῆρξαν δυστυχῶς καὶ εὐαρίθμοι τοιοῦτοι) περὶ τῆς τιμῆς οὐχὶ τοῦ ταμίου πλέον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπαινεσάντος αὐτὸν μετὰ συζήτησιν Συλλόγου. ἐκλέγει πενταμελῆ ἐξ ἐπιτίμων μελῶν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κκ. Ν. Δραγούμη, Ν. Βαλσαμάκη, Ν. Μυροορδάτου, Ν. Ράδου καὶ Ι. Δούμα, εἰς ἣν ἀνήθησε τὴν ἐκ νέου ἐξελεγεσὶν τοῦ ταμίου τοῦ περιοδικοῦ, καὶ ἣς ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἐργασθεῖται, ὑπέβαλε τῷ Συλλόγῳ, διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Ι. Δούμα τὴν ἐκθεσὶν, ἣς τὸ συμπέρασμα (μετ' ἀκριβῆ ἐξελεγεσὶν τῶν τε ἐσθίων καὶ ἐξόρων) ἦν ὅτι οὐδὲν ἐν τῷ ταμείῳ τοῦ περιοδικοῦ ὑπάρχει ἔλλειμμα καὶ

ὅτι ἡ διαχείρισις τοῦ κ. Δάτσια ὑπῆρξεν τιμια καὶ ὠφέλιμος διὰ τὸν Σύλλογον». Καὶ ἐξ ἄλλου ἀκόμη διδομένου καταφαίνεται, ὅτι σκοπὸς τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐκείνης ἐπιτροπῆς δὲν ἦτο ἡ ἐξέλεξις, ἀλλ' ἡ κατηγορία, διότι δύο αὐτοὶ ἐξήλεγξαν τὰς ἐργασίας μιᾶς ὀλοκλήρου ἐφορίας καὶ τὴν διαχείρισιν δύο ταμιῶν εἰς ὅκτω μὲν ἡμέρας, ἐνῶ πέντε ἐπίτιμα μέλη, ἐξ ὧν δύο μὲν ἄνδρες πεπαιδευμένοι καὶ λόγινοι οἱ κκ. Δραγούμης καὶ Μυροκορδάτος, εἰς αὐστηρὸς δικαστῆς, ὁ ἀντεισαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου Ν. Ράδος, δύο ἐπιστήμονες οἰκονομολόγοι, ὁ διευθυντὴς καὶ ὑποδιευθυντὴς μιᾶς τῶν σπουδαιότερων Τραπεζῶν, τῆς Πιστωτικῆς, οἱ κκ. Βαλαμάνης καὶ Δούμας (οἷς ἅπασι μεγάλας ἐκφράζει σήμερον ὁ Σύλλογος χάριτας δι' ἐμοῦ δημοσίᾳ) κατηνάλωσαν πρὸς ἐξέλεξιν, τρεῖς καθ' ἑκάστην ἐργαζόμενοι ὥρας, τρεῖς σχεδὸν μῆνας. Ὅ,τι ἰδίως ἐλύπησε τὸν Σύλλογον εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν, εἶναι ὅτι οἱ κκ. Ἀβραμίδης καὶ Τζίνης, ἐξελεγχθέντες ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, ὡς θελήσαντες ν' ἀτιμᾶσωσιν ἀδίκως ἀνθρώπους ἀθώους καὶ ἀποδόσαντες αὐτοῖς πράξιν ἀξιοποινον, ἐγένοντο ἐνοχοὶ τῆς πράξεως, ἢ οἱ νόμοι καλοῦσι συκοφαντίαν, καὶ οἱ κύριοι οὗτοι εἶναι νέοι, νέοι καλοὶ μέλλοντες μετ' ὀλίγον νὰ εἰσέλθωσιν ἢ εἰσῆλθον εἰς τὴν κοινωνίαν, καὶ ἡ κοινωνία ἔχει μνήμην ἀπέραντον.

Μηδεὶς ἐλέγξει ἡμᾶς δομιῶς λαλήσαντες. Κατεπνίξαμεν Ἡφαιστείου ἀγανάκτησιν, δικαίαν ὅσον τὸ δίκαιον αὐτὸ, ἕνα μὴ φανῶμεν ἑλλειπεῖς τῶν πρὸς τὴν σεπτὴν ὁμήγουσιν ἡμῶν ὑποχρεώσεών μας. Ἀλλ' ἦτο πολλὴ ἡ πικρία καὶ ὑπερέβη τὴν στεφάνην καὶ ἐξεχείλησεν. Ἐπὶ μῆνας ὀλοκλήρους μετὰ τῆς ἐπιμονῆς τῆς χαρακτηριζούσης μυστηριώδη μοχθηρίαν καὶ βλασφημίας πνεύμα ἐπιμονον, διεσῆρετο ὅχι ὁ ταμίας τοῦ

Περιοδικοῦ, ἀλλ' ὁ Σύλλογος αὐτὸς διὰ φυλαδίων καὶ διατριβῶν, ἧς ἐπέγραψον «ὁποῖος ἐστὶν ὁ Σύλλογος Βύρων». Δυστυχεῖς! Καὶ ἂν ἦτο πρὸς στιγμὴν ἀληθῆς ἡ συκοφαντία καὶ ἂν ὁ ταμίας ἦτο ἐνοχος, τί σᾶς ἔπταισεν ὁ Σύλλογος; ὁ Σύλλογος, τοῦ ὁποῖου ὑπῆρξατε μέλη; Σύγγνωτέ μου. Εἶναι ἡ ἀνάμνησις ἀλγεινὴ, ἐπαναλαμβάνω καὶ διὰ τοῦτο ἐκρήγνυται ὁ πόνος. Ἄς παρέλθω ἄς ἀφήσω τὸν ἐργάτην τοιούτων ἐργῶν νὰ τὸν περιβάλητε μὲ οἶον κρίνετε σεῖς ἐπίθετον καὶ ἄς προχωρήσω.

ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ.

Περὶ τοῦ Περιοδικοῦ ὀλίγα θέλομεν εἶπει, διότι περὶ τούτου διὰ μακρῶν ὠμίτησεν ὁ ἀξιότιμος προκατόχος μου, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ὁποῖου ἤρχισεν ἐκδιδόμενον.

Ὁ Σύλλογος κτύπησε νὰ ἔχη εἰς τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ συνεργάτας σπουδαίους, ὡς τοὺς κκ. Θ. Καρούσον, Ν. Δραγούμην, Κ. Πῶπ, Δ. Πανταζῆν, Ι. Δε-Κιγάλλαν, Κ. Τυπάλδον, ὧν τὰ περίπυστα ὀνόματα πολὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν συνδρομητῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνέρχεται εἰς 400. Ἄν δὲ οἱ κκ. συνδρομηταὶ ἐπλήρωνον μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας, μεθ' ἧς ἐνεγράφοντο τοιοῦτοι, ἤθελε μείνει καὶ περίσσευμα εὐάρεστον, καίτοι σκοπὸς τοῦ Συλλόγου δὲν ἦτο ἡ ἐπιδιώξις κέρδους.

Κατὰ μέγα δὲ μέρος ἡ εὐδωσις τοῦ ἔργου ὀφείλεται ἀναντιρῆτως εἰς τὴν συνδρομὴν ἣν παρέσχον ἡμῖν, οἱ ἀξιότιμοι κκ. Ε. Δεληγεώργης, Α. Κουμουνοῦρος, Θ. Ζαήμης καὶ Θ. Δηληγιάννης, πρὸς οὓς δημοσίᾳ ἀπονέμω τὴν βραθεῖαν τοῦ Συλλόγου εὐγνωμοσύνην, καὶ οὓς παρακαλῶ νὰ μὴ παύσωσιν ἀγαπῶντες καὶ προστατεύοντες τὸν ἡμέτερον Σύλλογον. Ἦδη ἐξεδόθησαν αἱ ἀγγελίαι διὰ τὸ Β'. ἔτος ἔχομεν δὲ δι' ἐλπίδος ὅτι ἡ ἀνάμνησις ἐνεργεῖ τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπι-

τροπῆς, θὰ κατορθώσει νὰ ἐκδοθῇ τὸ Β'.

φυλ. τὴν Α. Δεβρίου ἀκριβῶς.

ΠΕΡΙ ΔΩΡΕΩΝ.

Τέσσαρες δωρεαὶ ἀξιαὶ λόγου ἐγένετο κατὰ τὴν λήξανσιν περίοδον.

Ἄνωμιμος τις ἐπεμψεν περὶ τοὺς 30 στρατιωτ. χάρτας, ὧν ἡ ἀξία ἀνέρχεται εἰς 600 φρ. Ἡ δωρεὰ αὕτη συνωδεύετο ὑπὸ σημειώσεως περιλαμβανούσης τὸ ποσὸν μὲ δύο ἀρχικὰ στοιχεῖα Π. Κ. ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἡ ἐρορία ἀνακάλυψε τὸν κ. Π. Κολοκοτρώνην, πρὸς ὃν δημοσίᾳ ἀπονέμω τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου.

Β'. Ἡ τῆς εὐγενοῦς κ. Κασαβέτη ἐκ 30 περίπου τόμων ἐκλεκτῶν συγγραμμάτων πρὸς ἣν ἐπίσης ἀπονέμω τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου.

Γ'. Ἡ ἐκ 17 τόμων σπουδαίων ἐπίσης συγγραμμάτων ἄλλου τινος, οὐτινος τ' ὄνομα καὶ αἰτησίαν του, παραλίπομεν.

Δ'. Ἡ τοῦ κ. Φ. Οἰκονομίδου, ἐκ τεσσάρων τόμων, τοῦ παρ' αὐτοῦ μεταφρασθέντος ἐγκολπίου τῶν νέων, πρὸς τὸν κ. Οἰκονομίδην ἀπονέμω ἐπίσης τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου.

ΠΕΡΙ ΣΧΕΣΕΩΝ.

Ὁ Σύλλογος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, οὐ μόνον ἐστερώσε τὰς ἤδη ὑπαρχούσας σχέσεις ἀλλὰ συνδέσε τοιαύτας καὶ μὲ τοὺς ἐξῆς ἀκόμη συλλόγους.

Α'. Μὲ τὸν Μαθητικὸν Σύλλογον, ὅστις ἠτήσατο παρὰ τοῦ ἡμετέρου σχέσεως καὶ συνδρομὴν ἣν καὶ παρέσχε αὐτῷ.

Β'. Μὲ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μακεδονικὴν Φιλικοπαιδευτικὴν ἀδελφότητα, ἣτις ἐπίσης ἠτήσατο σχέσεις καὶ συνδρομὴν ὁ Σύλλογος ἐπεμψε πρὸς αὐτὴν 40 σῶματα τοῦ Βύρωνος, ἕνα ἐκποιῶνται πρὸς ὄφελος αὐτῆς.

Γ'. Μὲ τὸν ἐν Σύρῳ Σύλλογον τῆς Προόδου, ὅστις ἠτήσατο σχέσεις καὶ συνδρομὴν ὁ Σύλλογος ἐπεμψε αὐτῷ συλλογὴν βιβλίων ἐκ τῶν διπλῶν, καὶ ἐν σῶμα τοῦ περιοδικοῦ.

Δ'. Μὲ τὸν ἐν Θήβαις Ἐπαμεινώνδαν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΡΩΝΟΣ.

Αἱ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συλλεγεῖσαι συνδρομαὶ πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ μνημείου τοῦ Βύρωνος, ἀνέρχονται εἰς 1200 δρ. Ἐν ὧν δὲ ἔχει συλλεχθεῖ μέχρι σήμερον ποσὸν εὐάρεστον ὅπερ εὐρίσκεται κατατεθειμένον παρὰ τῆ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Ἐν τούτοις εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ἂν ἡ Σ. Κυβέρνησις συνεδραμε, τὰ διὰ γενναίας συνδρομῆς τὸ ἐθνικὸν τοῦτο ἔργον. Φρονῶ δὲ, ὅτι ἅμα συναχθεῖ ποσὸν 20 χιλ. φρ. καλὸν θὰ ἦτο ν' ἀρχίσῃ τὸ ἔργον, διότι καὶ μὲν ἡ ἐπιτροπὴ ὄρισε πρὸς τοῦτο τὸ ποσὸν 40 χιλ. φράγκων, ἀλλὰ ποσὸν τοῦτο εἶναι ὅλως διόλου ὑποθετικόν.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ.

Αἱ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐκλεχθεῖσαι ἐπιτροπαὶ εἰσὶν αἱ ἐξῆς.

1. Ἡ ἐξελ. συνισταμένη εἰς τῶν κκ. Γ. Ἀβραμίδην, Ν. Τζίνην, καὶ Γ. Χαλκιοπούλου.

2. Ἡ Β'. ἐξ ἐπιτίμων μελῶν Ε'. ἐπιτροπὴ περὶ τῆς λόγον ἐποιήσιν ἀνωτέρω καὶ πρὸς ἣν δημοσίᾳ ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῆ σπουδαίᾳ ἐκδουλεύσει ἣν προσήεργον αὐτῷ.

3. Ἡ πρὸς ἀντιβείρωσιν τοῦ κανονισμοῦ, συνισταμένη ἐκ τῶν κκ. Θ. Μαργελοπούλου Σ. Δάτσια, Γ. Ἀβραμίδου, Σ. Κροκιδᾶ, καὶ Δ. Ποταμιάνου, παραιτηθέντων δὲ τῶν κκ. Μαργελοπούλου, Ἀβραμίδου καὶ Κροκιδᾶ, ἀντεκατεστηθέντων, ὑπὸ τῶν κκ. Κ. Ξένου, Κ. Μαμπούκη καὶ Κ. Ὀρνσταῖν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνέταξε σχέδιον κανονισμοῦ

ἄπερ μέλλει νῦν νὰ ὑποβάλλῃ ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συλλόγου.

4. Ἡ τοῦ περιοδικοῦ, συνισταμένη ἐκ τῶν κκ. Σ. Δάτσικα, Κ. Ζησίου, Ι. Μαργαρίτη, Κ. Ξένου, Γ. Σκουζέ, Ο. Ῥέτζου. Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην ὀφείλεται ἀληθῶς δίκαιος ἔπαινος, δι' οὗς κόπους κατέβαλεν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός της. Τελευταίον ἡ ἐπὶ τοῦ μνημείου Βύρωνος ἐπιτροπὴ συνεπληρώθη προστεθέντων τριῶν ἔτι μελῶν, τῶν κκ. Κ. Ἀργυροπούλου, Σ. Γιαννοπού-

λου καὶ Γ. Χαλικιουπούλου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ὀφείλω νὰ ἀναφέρω, (ἄπερ παρέλειψα νὰ πράξω ἐν τῷ περὶ ἐξελέγγεως) ὅτι διωρίσθη παρὰ τοῦ Συλλόγου ἐξ. ἐπιτροπὴ συνισταμένη ἐκ τῶν κκ. Χ. Ἀναγνωστοπούλου καὶ Γ. Χαλικιουπούλου, ἧτις ἐξελέγγεον τὴν διαχειρῆσιν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ἀπεφάνθη αὐτὴν τιμῆαν, ἐφ' ᾗ καὶ ἀπένειμε αὐτῇ ὁ Σύλλογος τὴν εὐαρέσκεϊαν αὐτοῦ.

(Ἀκολουθεῖ)

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ.	στ.	ἀντὶ	ἄρθρον
364	14	ἀντὶ	Ἀριστομάχου γράφει τοῦ Ἀριστομάχου
»	41	»	τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας γράφει τῆς ἀρχαίας τέχνης μᾶλλον ἢ τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας
»	20	»	Βύζου γράφει Βύζου
»	»	»	εὐρώσει γράφει εὐρεθῶσι
»	26	»	μετὰ γράφει κατὰ
»	38	»	13 γράφει 12
»	6	»	πληροφορήσειν γράφει πληροφορήσει
»	15	»	ἀνατρέψωμεν γράφει ἀναστρέψωμεν
»	19	»	τοῦ γράφει τοῦς
»	3	»	Στυμφύλω γράφει Στυμφήλω
»	5	»	πασῶν γράφει ἢ πασῶν
»	18	»	καὶ ὁ Ἀτλαντός τε γράφει καὶ Ἀτλαντός τε
»	5	»	ἐκβάλλει γράφει ἐκλάθει
»	19	»	περιεληλιγμένην γράφει περιελελιγμένην
»	35	»	. γράφει ,
»	38	»	δν γράφει δν
»	4	»	δεξιάν γράφει δεξιά
»	17	»	κλάδας γράφει κλάδος,
»	18	»	στραβός γράφει στραβοί,
»	28	»	ἀνεπιτήδευτον γράφει καὶ ἀνεπιτήδευτον
»	41	»	τὸ σῶμα τοῦ γράφει τὸ σῶμα. Τοῦ
»	2	»	τὸ γράφει τὸν

Σελ.	στ.	ἀντὶ	ἄρθρον
370	6	ἀντὶ	πληξίπου γράφει πληξίππου
»	21	»	ἀσυγχώρητος γράφει ἀσυγχώρητοι
»	22	»	ἀπροσεξία γράφει ἀπροσεξία
»	25	»	Clymqie γράφει Olymqie
»	35	»	πεδός γράφει ποδός
»	6	»	καὶ ὦν ἐν γράφει καὶ ὦν τὸ ἐν
»	17	»	ὑπὸς δεῖξῃ ὅτι δὲν ἦτο γράφει ὅτι δὲν εἶνε ὁ Μυρτίλος, ὅστις ὡς προεῖρηται δὲν ἦτο γονυπετής
»	8	»	εἰς τὸν ναὸν γράφει ἐπὶ τὸν ναὸν
»	32	»	θεατῆ γράφει θεατῆ
»	36	»	ΜΕΣΣΑΝΙΟΙ ΚΑΙ ΝΑΥΝΤΚΙΟΙ ΑΝΕΘΕΠΑΙ γράφει ΜΕΣΣΑΝΙΟΙ ΚΑΙ ΝΑΥΠΑΚΤΙΟΙ ΑΝΕΘΕΝΑΙ
»	16	»	1, 16 γράφει 116,
»	19	»	οἶκημα γράφει οἶδημα
»	33	»	Οἰνιδῶν γράφει Οἰνιαδῶν
»	40	»	γενόμενοι ἐδίωξαν γράφει γενόμενοι, ἐδίωξαν
»	12	»	ὁμοειδής γράφει ὁμοειδής,
»	23	»	τῶν πολεμίων τῶν πολεμίων,
»	8	»	ῥῶνι γράφει ῥῶνι
»	10	»	διύτι γράφει διύτι
»	12	»	ἄν γράφει ἄν,
»	14	»	βάρθρου γράφει βάρθρου
»	19	»	Δωρικὸς γράφει Δωρικὸς
»	5	»	ὄνομα ὀριστικὸν γράφει χαρακτηριστικὸν
»	10	»	ΛΑΚΕΔΑΜΟΝΙΟΙ γράφει ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΙΣ
»	22	»	δόγμασος γράφει δόγματος
»	17	»	δόγμαμος γράφει δόγματος
»	22	»	ξενία γράφει ξενία
»	32	»	ἐφυλόσσετο, γράφει ἐφυλάσσετο
»	9	»	Ὀλυμπίων γράφει Ὀλυμπίων
»	23	»	ἐκπαλαὶ νὰ μαρτυρήσῃ γράφει ἐκπαλαὶ στερρότυπος καὶ ἀναλλοίωτος καὶ δὲν δύναται νὰ μαρτυρήσῃ
»	32	»	πανάρχρον γράφει πανάρχριον
»	33	»	αὐταὶ δύναται γράφει αὐταὶ δὲν δύναται
»	33	»	νὰ κατισχυρίσῃ γράφει νὰ κατισχύσῃ
»	13	»	ἀπαντᾶτα γράφει ἀπαντᾶται
»	19	»	ἐπισπονδοχρησταὶ γράφει ἐπισπονδορρηταὶ
»	19	»	ἄπερ νομίζω γράφει ἄπερ, νομίζω σημαίνει
»	23	»	ἀναγρα συμπλήρωνε ἀναγραφᾶς
»	40	»	τὸ τέτρον γράφει τὸ τέταρτον

Σελ.	377	στ.	2	ἀντι	eomment γράφε comment
»	377	»	3	»	euu γράφε út
»	377	»	5	»	vetait γράφε votait
»	377	»	9	»	Γ γράφε Γ
»	377	»	11	»	TE Δ γράφε TO Δ
»	377	»	13	»	του πρώτου γράφε του πρώτου
»	377	»	14	»	ιδευεργέτης γράφε ο ευεργέτης
»	377	»	3	»	αυτου γράφε αυτου,
»	377	»	12	»	της κρηπίδος, ἐφ' ἧς γράφε της κρηπίδος ἐφ' ἧς
»	378	»	7	»	καὶ γράφε του
»	378	»	4	»	δυτικὸν γράφε ἀνατολικὸν
»	378	»	10	»	Ἑραίου. γράφε Ἑραίου,
»	378	»	14	»	μάλιστα, δέ γράφε μάλιστα δέ
»	378	»	37	»	ἐς τῶν ἀνειμένων γράφε ἐς τῶν ἵππων ἀνειμένων
»	378	»	39	»	τὸ προπαραταχθὲν γράφε τὸ προπαρατεχθὲν
»	378	»	42	»	τὸ Ἑραίων: γράφε τὸ Ἑραίων
»	379	»	14	»	ἔτσι γράφε ἔστι
»	379	»	13	»	τακτικῶς γράφε τακτικῶς
»	379	»	20	»	ὀπισθοδρόμου αὐτου γράφε ὀπισθοδόμενου αὐτου
»	379	»	29	»	πρώας γράφε πρώας
»	380	»	12	»	ἐπάλευον γράφε ἐπάλαιον
»	378	»	6	»	ἡδυνήθην γράφε ἐδυνήθην

Τὸ περιοδικὸν ἀγγέλλει τὰς ἐργασίας τοῦ ἀντικειμένου ἀποστέλλεται τῇ
Βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου.

ΒΙΒΛΙΑ ΝΕΟΦΑΝΗ ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΔΥΟ ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ (ὀλίγα γραμμὰὶ περὶ ὑπαλληλίας — ἱστορικὸ-φιλοσοφικὴ μελέτη περὶ πολιτείας) ὑπὸ Ἰω. Ἀραβαντινοῦ, διδάκτορος τῆς Νομικῆς καὶ οἰκονομίας ἐν Ἀθήναις. — Τύποις Ἰω. Κουβέλου, 1876. Τιμῆται δραχμῆς μίας νέας.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ἢ ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ εἰς τὴν κατὰ σύνταγμα διοργάνωσιν τοῦ κράτους ὑπὸ Ἀθανασίου Χ. Ρουτίση, ὑπουργοῦ τῆς ἀνατολικῆς μεταπολιτευσέως, βουλευτοῦ Ναυπακτίας κλπ. — Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Μέλιντος, 1876. Τιμῆται δραχμῶν νέων 2. Τὸ κύριον σύγγραμμα ἐκ δύο τόμων καὶ ἐκ τυπογραφικῶν φύλλων 80 εὐρίσκεται ὑπὸ τύποις καὶ τιμῆται δραχμῶν 20.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ὑπὸ Ἰω. Ζωγράφου, διδάκτορος τῆς ἐν Ἐιδελβέργῃ νομικῆς Σχολῆς. — Ἐν Ἀθήναις, τύποις Νικήτα Πάσσαρη, 1876. Εὐρίσκεται παρὰ τῷ Βιβλιοπωλείῳ Ν. Νάκη καὶ πωλεῖται ἀντὶ δραχμῶν 3.

ΒΙΒΛΙΟΝ

ΠΟΙΗΣΕΙΣ Β'. ΠΕΡΙΟΔΟΥ. ΠΟΘΟΙ. Λυρική συλλογὴ ὑπὸ Εὐγενίου Λάντζ. — Ἐν Ἀθήναις, τύποις ἀδελφῶν Βαρβαρέγγου, 1876. Εὐρίσκεται παρὰ τῷ Βιβλιοπωλῆ Ν. Β. Νάκη καὶ τιμῆται δραχμῆς νέας.

ΛΟΓΟΣ, ἐκφωνηθεὶς τὴν 29 Ἰουνίου 1876 κατὰ τὴν τελετὴν τῆς διανομῆς τῶν ἐλέγχων καὶ βραβείων ἐν τῷ κεντρικῷ ἀνωτέρῳ ἑλληνικῷ παρθεναγωγείῳ τῆς Παλλάδος ὑπὸ Ἰ. Κ. Γεωργακοπούλου. — Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τύποις Βουζαντίδος, 1876.

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ, ὑπὸ Θεοδώρου Γενναίου Κολοκοτρώνη, ταγματάρχου τοῦ πεζικοῦ, πρώην βουλευτοῦ καὶ μέλους τῶν φιλολογικῶν Συλλόγων Πανασοῦ καὶ Βύρωνος. Ἔκδοσις δευτέρα. Ἀφιεροῦται εἰς τὴν Σχολὴν τῶν ὑπαξιωματικῶν τοῦ πεζικοῦ. — Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ἐρμού, 1876.

ΛΟΓΟΣ, ἐκφωνηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῇ 20 Ἰουνίου 1876, κατὰ τὴν ἐναρξίν τῶν ἐνιαυθίων ἐξετάσεων τοῦ ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου Π. Α. Οἰκονόμου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Σ. Κ. Παπαγεωργίου Π. Θ. — Ἐν Κερκύρᾳ, τύποις Ἀρσενίου Κάου, 1876.

ΙΣΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, πινᾶξ in folio ὑπὸ Π. Κουδύλη καὶ Α. Καντακίδου, τελειοφοίτων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἀθήναις, 1876 δραχ. 1. Εὐρίσκεται δὲ ὁ γράσιμος εἰς τὰς χημικὰς ἀναλύσεις οὗτος πινᾶξ παρὰ τῷ κλητῆρι τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ι. Κοσολάτῃ.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Εἰς τὴν Ἀγγελίαν καὶ εἰς τὰς εἰδοποιήσεις εἶχε προλεχθῆ ὅτι αἱ συνδρομαὶ πληρόνεται ἅμα τῇ παραλαβῇ τοῦ Β'. φυλλαδίου. Δυστυχῶς ὅμως μέχρι τοῦδε πολλοὶ τῶν συνδρομητῶν εἰσέτι δὲν ἀπέτισαν τὴν συνδρομὴν αὐτῶν ἐνῶ καταγινόμεθα εἰς τύπωσιν ἤδη τοῦ Η'. φυλλαδίου. Παρακαλοῦνται ὅθεν οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ νὰ ἐξοφλῶσι τὰς παρουσιαζομένας ἐξοφλητικὰς ἀποδείξεις, πρὸς ἐλάφρυνσιν τῶν δαπανῶν εἰς ἃς ὑποκύπτει τὸ Περιοδικόν.

Ὁ ταμίης **ΙΩ. ΠΑΝΟΣ.**

Αἱ ἀφορῶσαι τὸ περιοδικὸν ἐπιστολαὶ ἀπευθύνονται πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς ἐπιτροπῆς κ. Ἄντ. Α. Καρτακίδην.

Αἱ πληρωμαὶ γίνονται πρὸς τὸν ταμίαν τῆς ἐπιτροπῆς κ. **Ι. Πάνου.**

Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲ ἢ τῇ ἀλλοδαπῇ πρὸς τοὺς κκ. ἀνταποκριτὰς ἀντὶ ἀποδείξεως ὑπὸ τοῦ ταμίου ὑπογεγραμμένης.

Αἱ ἐπιστολαὶ πρέπει νὰ ὦσιν ἀπηλλαγμένοι ταχυδρομικῶν τελῶν.

Πᾶσα αἴτησις οἰουδήποτε περὶ ἐγγραφῆς αὐτοῦ ὡς συνδρομητοῦ δέον νὰ συνοδεύηται μετὰ τοῦ ἀντιτίμου τῆς συνδρομῆς.

Ἐπιστολαὶ περιέχουσαι χρήματα πρέπει ν' ἀποστέλλωνται ἐπὶ συστάσει.

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ	Ν. Δρ.	12
» ΕΠΑΡΧΙΑΙΣ	» »	14
» ΑΛΛΟΔΑΠΗ	Φρ	18

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΕΓΓΡΑΦΟΝΤΑΙ.

Ἐν Ἀθήναις εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ περιοδικοῦ κείμενον ἐν τῇ καταστάματι τοῦ Συλλόγου, παρὰ τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, καὶ εἰς τὸ τυπογραφεῖον «Ὁ Μέντωρ» ὁδὸς Μενάνδρου ἀριθ. 3.

Ἐν Ἀγγρινῷ παρὰ τῷ κ. Ἀριστ. Γούναρη ἰατρῷ.

» Αἰγίῳ παρὰ τῷ κ. Κωνστ. Ζησίου.

» Ἀμισῷ (Samsun) παρὰ τῇ φιλοπροούδῳ λέσχῃ ἢ Ἀμισός.

» Βουκουρεστίῳ παρὰ τῷ κ. Ἄρ. Κοντομιγάλῳ.

» Γαλαξιδεῖῳ παρὰ τῷ κ. Ν. Λούκερη.

» Ζακύνθῳ παρὰ τῷ κ. Δ. Καλλινηκῳ.

» Κωνσταντινουπόλει παρὰ τινὲς κκ. **Ι. Γεωργαντοπούλῳ** καὶ **Αἰμ. Νιυνότῃ.**

» Μεσολογγίῳ παρὰ τῷ κ. **Χ. Ξαψάλῃ.**

Ἐν Ὑδρᾷ παρὰ τῷ κ. Ἱεροθέῳ Κωστοπούλῳ.

» Κεφαλληνίᾳ Ν. Λομβέρδῳ

» Παρισίοις παρὰ τῷ κ. Σπ. Γ. Κλάδῳ (Boulevard St. Germain 46).

» Σμύρνῃ παρὰ τῷ κ. Δ. Σαβελλῃ.

» Ταϊγανίῳ παρὰ τῷ κ. Μιχ. Γιανναρακάκῃ

» Τεργέστῃ παρὰ τῷ ἀξιοτ. Συντάκτῃ τῆς (Κλειοῦς).

» Φιλιππουπόλει παρὰ τῷ κ. Βλ. Γ. Σκορδελῃ.

» Χαλκίδι παρὰ τῷ ἀξιοτ. Συντάκτῃ τοῦ

» Εὐρίπου.

Αἰτούμεν συγγνώμην παρὰ τῶν κ. κ. συνδρομητῶν διὰ καθυστέρησιν τοῦ παρόντος Ζ' φυλλαδίου, καθ' ὅσον μάλιστα αὕτη προήλθεν ἐξ ἀπορόπτων κωλυμάτων τοῦ τυπογραφείου.